

CEȘTIUNEA UNIVERSITĂȚII DE IASI

ÎNAINTEA

SENATULUI

CUVINTE ROSTITE

ÎN ȘEDINȚELE DIN 1, 2 ȘI 4 FEBRUARIE 1877

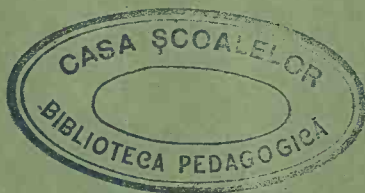
DE

M. KOGALNICEANU

Senator al colegiului I de Roman

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No 420

BUCUREȘCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ȘERBAN-VODA

1877

CESTIUNEA UNIVERSITATII DE IASI

INAINTEA

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No. 420

72219

SENATULUI

CU VINTE ROSTITE

IN ȘEDINȚELE

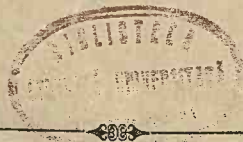
DIN 1, 2 SI 4 FEBRUARIE 1877

DE

M. KOGALNICEANU

Senator al colegiului I de Roman

147106

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ȘERBAN-VODA

1877

Biblioteca Centrului Universitar
BUCUREȘTI
72219
inventar 147106

RC 201/01

1956

ADMINISTRAȚIA CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

Carte cumpărată de la F. Saraga Jani
cu oferta reg. la No. 40194/23 XII 909
din 24616/23 VII 910

B.C.U. Bucuresti

C147106

Ședința Senatului din 1 Februarie 1877

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, domniilor-văstre vă este cunoscut, că erî când m'am suit la tribună ca să desvolt interpelarea mea, cu încuviințarea biuroului și a Senatului, s'a hotărît ca să o desvolt astă-zi. Vă-rog dar, ca conform votului de ieri, să-mi dați voie să proced la desvoltarea interpelațiunei mele.

Voci. Desvolt'o.

D. vice-președinte. D. ministru primesce această ordine de zi ?

D. ministru de culte. Pentru aceea am și venit, și chiar rog pe onor. Senat să încuviințede desvoltarea.

— Senatul încuviințedă desvoltarea interpelării D-lui Kogălniceanu.

D. M. Kogălniceanu D-lor senatori, eu, din partea mea cel puțin, aș voi să degajez de ori-ce tendință politică discuțiunea serioasă ce merită întepelațiunea mea, și a cării rezultat se ascéptă cu cea mai mare nerăbdare, de toți aceia ce credă, că esistența Statului Român depinde în parte de școalele noastre.

Rogu-vă să-mi permiteți mai înteu, să videz uă mică cestiune sulevată ieri de D. ministru de esterne, cestiune care privesce persóna mea; apoi nu voi mai avea onórea de a vorbi D-vóstre de cât în mod

obiectiv, preținđend dreptul, că, atunci când din partea altora cestiunea va primi uă turnură subiectivă, să usez și eu de arme egale.

Erî, D-lor Senatori, vă aduceți aminte că de pe banca ministerială, pentru că ceream să useđ de un drept pe care mi'l dá regulamentul și care D-vóstră mi l'ați recunoscut, acela adică că trei zile cel mult după anunierea unei interpelațiunii, să pot beneficia de dreptul de a o desvolta, ieri, zie, am fost tratat de autoritar; uă calificare, care vă mărturisesc, chiar de a'și displace unora dintre D-v., nu o resping de loc, pentru că găsesce că uă țeră are pururea trebuință de autoritate, autoritate care, bine înțeles, să derive de la lege, de la Constituțiune, érá nu de la intrigí ale unora și altora ce au pus mâna pe putere. Am mai fost calificat și de mare vizir! Am respuns atunci: „Nu am nimic de đis în privința acestor denumiri. Déră, autoritar și vizir în puterea regulamentului, țiu să desvoltez interpelațiunea mea astă-zi, la sfêrșitul lui Ianuariu, pentru că anul trecut, la aceiași epocă, un ministru de instrucțiune publică a fost blamat cu drept cuvênt, că a căleat legea instrucțiunei publice; și țiu a dovedi la aceiași epocă că de multe ori nepăzirea legei ins-

truțiunii publice aduce consecinți mai fatale de cât chiar călcarea acestei legi. Când un articol din lege se calcă negreșit că este un rău; dără când nu se păzescū bazele legii și se violéză întréga lege, atunci negreșit că răul este și mai mare.“ Prin aceste cuvinte nu am đis nimic care să se raporte la D. ministru de esterne; D-sa însă nu sciū pentru ce mi-a răspuns: „și mie'mi placū datele istorice; vē voiū aduce aminte điva de 24 Ianuariū 1865 când Domnitorul Cuza a destituit pe un ministru pentru motive carī aparținū istoriei.“ Răspunsul la aceste cuvinte l'am păstrat pe astă-đi; l' voiū da, și apoi voiū trece nainte.

Onor. senatori, am fost de patru ori ministru în această țeră; întâia oră la 1860, când Domnitorul Cuza s'a adresat de a doua oră la mine, căci întâia oră l'am refusat, a doua đi după ce se suise pe tron.

Eū atunci îl refusăiū đicându'i că momentul nu sosise, că voiū primi când alții vor refusa, căci refusul lor va face forța mea.—La 1860 am primit a fi ministru pentru că cele đise de mine se realizaseră.—A doua oră am fost ministru la 1863 și 1864. Sciți, pe atunci, cum crescuse opozițiunea care se califica de coalițiune monstruóasă. În urma retragerii ministerului Nicolae Crețulescu care căduse sub loviturile acestei coalițiuni, Domnitorul Cuza se otări a se adresa la mine; eū eram în Moldova. A venit la moșia mea onor. D. Iorgu Radu și, fără voia mea, m'a furat de la moșie; voiū întrebuița chiar espresiunea D-séle. Fac apel la memoria D-séle decă eū am alergat după putere; așa e D-le Radu?

D. Iorgu Radu. Așa este, și am să te mai aduc uă dată.

D. președinte. D-le Kogălnicene, vē rog, țineți-vē în cestiune.

D. Kogălniceanu. Vē rog, ați permis imputarea, dați'mi voe să răspund.

D. președinte. Eh! imputări aū fost de ambele părți.

D. Kogălniceanu. La 1865, Domnitorul Cuza, socotind că momentul a sosit ca să împace durerile lui 2 Maiū, căci 2 Maiū schimbase facia țerei, și negreșit că acesta a trebuit să dóră, Domnul a socotit de cuviință, și era în dreptul lui, să

chîeme la guvern un om împăcluitor, să chîeme un om blând, carele era uă închezășuire de împăcare; și a chemat pe onor. D. Bosianu. Etă motivele pentru carī Domnitorul a schimbat guvernul său, usând de dreptul său, cum a fost în dreptul meu să primesc sau să nu primesc ministerul, cum a fost în dreptul meu să'mi dau demisiunea, cum 'mi-am și dat'o de mai multe ori.

Trei luni după acesta, D. Bosianu se retrágea de la minister. —Revenind la mine, vē voiū spune că, de câte ori am primit de a fi ministru, n'am comptat pe recunoștința nimului, nici chiar pe recunoștința Domnitorului (aplause). Nici uă dată n'am fost curtesanul Domnilor (aplause) Am venit la minister când m'aū chemat împregiurările; am eșit din minister éráși când aceste împregiurări nu mai esistaū. Cât pentru întrebarea decă Alexandru Ión I a greșit către mine sau ba, eū nu'i păstrez nici uă rancună; el 'm'a dat satisfacțiune, când ne-am întâlnit ca simpli muritorī pe piața Graben din Viena, și când 'm'a đis aceste cuvinte în facia multora: „ești resbunat, căci n'aī cădut tu, am cădut eū.“ Departe dără de mine cea mai mică umbră de rea voință pentru acest Domnitor. Eū păstrez recunoștința lui Alexandru Ión I, carele în împrejurări grele, în momente mari, 'm'a dat ocașiu-ne să'mi pun și eū mica mea activitate la reformele ce proiectase, să'mi pun și eū mica mea iscălitură la marele acte naționale și democratice ce s'aū sēvēșit în 1864; și păstrez dără cu dragoste memoria aceluī Domnitor, care, cu tóte greșalile séle, a fost un mare domnú în țera acesta! (Aplause în tribune).

D. vice-președinte I. Ghica. D-lor de la tribune, nu aplaudați, căci sunteți aci ca să ascultați érá nu ca să dați semne nici de aprobare nici de desaprobaré. Vē rog să nu'mi îngreuiati misiunea mea; căci vē încredințez că este fórte grea; nu mă puneți în poziție să iaū mēsurī în contra acelor aprobări séu desaprobari în puterea regulamentului.

D. M. Kogălniceanu. La înmorméntarea sa la Ruginósa, eū am uitat micelē mele neajunsuri; 'm'am adus aminte numai de marele fapte ale întâiului Domn al României întrunite. D. N. Ionescu la această

înmormântare a fost ceea ce a fost de ce ani în Camerele Legiuitoare.

D. vice-președinte. Intrați în interpellare.

D. M. Kogălniceanu. Sfirșesc îndată. De ce ani în această încetă sacro-sanctă și în cea-l-altă, gura D-lui Ionescu n'a avut de cât atacuri și insulte pentru ori-ce guvern și ori-ce personalitate; așa și la Ruginosa, D-sa n'a cruțat nici majestatea mormântului, nici lacrimile văduvei ! Era dără natural ca și er' în privința mea să fie ce a fost totă viața sa. Am dis.

D-lor, de mai mult timp am făcut uă interpellare D. ministru instrucțiunii; voesc înteu s'o citesc, și apoi voi intra în desvoltarea sa. Et'o :

1) Dcă D. ministru are cunoscința de starea de degradare intelectuală și chiar materială a Universității de Iași;

2). Ce măsuri D-sa a luat spre a îmi edica această stare deplorabilă a unui institut de învețemint superior, care, în facia elementelor străine din țerile vecine, amenință românismul;

3. Câte catedre numără Universitatea, câte sunt ocupate și câte neocupate;

4). La ce ore se țin deosebitele prelecțiuni :

5). Câți studenți numără fie-care facultate; adică, câți înscriși și câți efectiv;

6). Câți profesori ocupă și alte funcțiuni, si ce funcțiuni s'eu mandate; și cine primesce onorariile titularilor absent;

7). Cine înlocuesce pe profesorii absenți, și ce calități academice întrunesc;

7). Ce măsuri D-sa a luat spre a face ca Universitatea de Iași să aibă și profesori, érá nu numai studenți.“

Acum, D-lor, senatori, și înainte de a intra în desvoltarea acestei întepelări, sunt dator să fac scusele mele D-lui ministru al instrucțiunei, pentru că, silit prin uă nenorocită pozițiune, prin uă mare necesitate și îndatorire, am pus pe D-sa în nevoie să vie bolnav înaintea Senatului. Regret acesta din totă inima; însă din nenorocire așa este în țera noastră pozițiunea unui ministru; și eu m'am aflat în pozițiunea D-séle când am fost silit de D. Nicolae Ionescu, atunci deputat, ca să pun două ore, de la mine de a casă

pênă la Camera de deputați, ca să merg să respund la uă întepelare a D-séle, făcută mie în calitate de ministru de esterne. Eu, D-lor, am fost păsuitor, când am fost reclamat beneficiul regulamentului nostru, pentru motiv că pe banca ministerială se găsia D. Ionescu, profesor al universității din Iași, profesor vechiu de 16 ani, care, uă mai susțin, este mai competente de cât însu-și D. ministru al instrucțiunei publice de a răspunde la aceea întepelare. În adevăr, din cauza multor ocupațiuni, D. Chițu n'a trecut, măcar uă dată, secatul Milcov, spre a visita școlele din Moldova.

Nu credeam dér că D. N. Ionescu va permite ca colegul său bolnav să vină să respundă la interpellarea mea, când D-sa cunoște mai bine lucrurile, când D-sa știe tot de-uă-dată că procesul universității de Iași, adică procesul profesorilor cari nu și fac datoria, nu datédă de astăzi; că atât aci, în onor. Senat, cât și în Camera deputaților, de la 1868 și pênă azi, neconținut s'a vorbit de acei profesori cari lasă văduve catedrele lor, ca să se facă deputați, senatori, ingineri, agenți diplomatici etc.; iar D. N. Ionescu i a susținut în tot-d'auna.

D-lor senatori, representații generațiunei bătrâne de peste Milcov și vor aduce aminte, că atunci când în Adunările mume din 1857, națiunea Română a fost chemată a spune dorințele séle înainte mărilor puteri cari voia să se cunoscă glasul țerei pentru viitorea sea organizațiune, respunsul unanim al Moldovei a fost: *Unirea*, și contopirea ambelor principate într'un singur Stat: *România*.

Moldova cunoscea mai dinainte că ea era chemată să facă sacrificii pe altarul patriei; că ea trebuia să renunce la individualitatea sea istorică și politică; că trebuia să renunce chiar la avantajile materiale ce i da un centru politic ! Acea generațiune nu se uită că, cu strămutarea reședinței, proprietățile avéu să scadă pre jumătate; ea totuși nu s'a gândit la nici unul din aste neajunsuri personale și materiale cari decurgeau din contopirea unei țeri, din strămutarea centrului și activității politice la un alt punct depărtat. Bătrana generațiune moldovénă n'a avut în vedere

de cât mărirea și binele națiunii Române; și toți moldovenii, pot dice mai în unanimitate, au cerut *Unirea*. Dér totuși acea generațiune avea uă pretențiune: ea vrea ca vechia capitală a Moldovei, decât și perdea titlul de reședință domnescă, de scaun al Domniei, totuși se rămână, se uă devină reședința, scaunul științei, care și acesta este uă Domnie! Ast-fel și Domnu, și guvernul, și deputații și țera, toți ne dicem: „In locul palatului domnesc se rădicăm palatul științei, în locul Domnului se punem înțelepciunea; în locul marelor autorități administrative, financiare, militare, cari au se se strămutate, se punem școlile cele mari, se punem facultățile; în locul guvernului din Iași se rădicăm universitatea din Iași. Și ast-fel în 26 Octombrie 1860, Alexandru Ion I. în prezența marilor autorități, în fața profesorilor și a școlariilor, în fața bătrânilor și în fața tinerilor, în fața deputațiilor și a felicitățiilor sosite de la marele instituțiunii de învățământ din țările megiate, și chiar de la bătrâna universitate a Igelonilor din Cracovia, în sunetul clopotelor, al muzicelor și al strigătului de bucurie al poporului, Domnul inaugură Universitatea de Iași, dând în mâna profesorilor stégurile tinerilor facultăți, și drept bună urare, adresându-le aceste cuvinte espressive: *patriotism, progres și prudență*.“!

Universitatea de Iași, D-lor, nu a avut la fondarea ei de cât două contradictorii, nu dice dușmani, nu dice adversari: erau D. Nicolae Ionescu și doctorul Davila, directoarele școlii de medicină din Bucuresci; chiar în două deschiderii universității, acest din urmă alergase la Iași spre a stăruii către Domnul Cuza se nu subscrie actul de fundațiune, fiind că universitatea de Iași trebuia se aibă și uă facultate de medicină, și D. Davila se temea că această facultate și nu ucidă școala de medicină din Bucuresci. Nu voesc rău D-lui Davila; D-sea din un punct de vedere bun, și apăra copilul său. Faptul pozitiv este însă, că dupetote stăruințele orașului Iași și ale guvernului, și chiar ale Camerei, Universitatea din Iași până astăzi este veduvă de una din facultățile sele coprinse în statutele de fundațiune.

Al douilea adversar a fost onor. D. Ionescu, care în diarul său *Tribuna Română* a combătut fățiș fundarea universității de Iași.

Dupé inaugurarea ei, însă D. Ionescu n'a stat la îndoială de a intra în corpul profesoral al universității de Iași; în parentes voi dice, că acesta se făcea contrariu statutelelor acestei universități, care ceru grade academice pentru profesorii seși. D. Ionescu a intrat între acești profesori prin uă încheere a consiliului universitar, care l' primea prin excepțiune motivată, că D. Ionescu de și nu avea grad academic, totuș era un vechiu profesor în învățământul superior! Cât pentru mine eu nu blamez această închiere, pentru că ori ce universitate se pôte mândri de a avea un profesor ca onor. D. Ionescu. Nu sunt, D-lor senatori, din acei omeni cari denegă meritul și capacitatea adversarilor lor. În viața mea nu am negat meritul chiar al protivnicilor mei de mörte. Nu aparțin acelei secte de pigmei și de mirmidonii cari denegă meritele și faptele unei generațiuni de oșel. Cu toate denegațiunile acestei secte, eu am dreptul se vorbesc în afacerile universității de Iași, pentru că am și eu uă mică, micuță petricică a mea în acest mare edificiu, pentru că am participat și eu la fondarea sea, pentru că, recunoscător încrederei ce mi a dat Alexandru Ion I., sunt și eu cofondator al acestei universități; statutele sele sub numele lui Alexandru Ion I., pörta subscrierea lui Kogălnicenu ca ministru, și a lui Alexandrescu Ureche ca director.

D-lor senatori, toate partile, spre lauda lor, au în rândurile lor omeni onestii, omeni franci, dreptii pentru alții; ast-fel și fosta fracțiune liberă și independentă — sunt dător să o recunosc — are câți-va omeni de bine; mai cu osebite are un om de inimă și de dreptate. Acesta este rectorul universității de Iași, este vechiul meu amic, D. Suci. Cam la finele anului trecut, onor. D. Suci, în capul profesorilor și al studenților, a celebrat a 16-a aniversare a fondării Universității din Iași. D. Suci n'a desmintit calitățile sele și în această ocașiune, fiind drept atât pentru ilustrul mort, fondator al mării școli cât și pentru viul cofondator. Etă cuvintele ce rectorul a rostit la această mare solemnitate:

„Recunoscem, D-lor, că această solemnitate ar fi trebuit să se repetescă, decât nu în tot anul, cel puțin la fie-care lustru. Circumstanțe însă independente de

noi, fatalităţii neacceptate ne au împiedicat. Pra bine într'adevăr, ca cel puciu anul trecut, anul al cincei-spre-decelea, să vă reamintim entuziasmul ce coprinsele toate animile adevărat române, la fondarea şi inaugurarea deschiderii acestui 'nalt institut de cultură, de un Domnitor, şi un ministru adevărat român atât în vorbe cât şi în fapte etc.

— Şi mai departe, rectorul adaogă :

„Preagloriosul Domnitor Alexandru Ión I de piă şi perpetuă memorie, sub inspiraţiunile eruditului său ministru al instrucţiunii publice, D. M. Kogălnicénu, voia să aplice în totă întinderea sa legea de la 1851; aşia el voi să adaoge la cele trei facultăţi şi facultatea de medicină; chiar pentru această cauză se şi cumpără la 1859 acest edificiu; şi la 1860, în 26 Octombree se inaugură deschiderea solemnă a acestei Universităţii în prezenţa Domnitorului şi a mult lăudatului său ministru. Dără pentru a asigura mai bine şi mai solid existenţa acestui institut superior, Domnitorul român inzestră această scólă 'naltă cu un statut şi cu insemnele ce se dau de comun unor asemenea corporaţiuni, universităţi. Acest statut daclară această universitate de persoană juridică, cu dreptul de a se administra de sine în cauzele atât sciintifice cât şi disciplinare, cu dreptul de a câştiga avere, având casa sa generală şi cestorul său etc.“

D-lor senatori, îndată după inaugurarea sa, Universitatea din Iaşi, după statutele sële, începue activitatea sa cu trei facultăţi: facultatea de drept, facultatea de litere şi sciinţe, facultatea de teologie; rămăsese de organizat numai facultatea de medicină, pentru a căriia fondare se şi începuseră lucrările preliminarii.

D-lor, facultatea de teologie era şi este uă necesitate; totuş ea a trăit numai un scurt timp, cu toate că legea instrucţiunii publice din 1864 o prevede şi o cere. Acăastă necesitate se presintă acum în mod mai imperios de cât ori când; pentru că, D-lor, decâtă astădi se cere de la fie-care preot uă învăţătură mai mult sau mai puciu dezvoltată, cu atât mai imperios se cere uă învăţătură mai 'naltă de la capii bisericeii noastre. În adevăr legea organică a clerului şi a ierarchiei bisericescii, cere în ore-care timp grade academice de la viitorii noştri prelaţi, şi este de datoria

noastră de a grăbi acest moment. Permiteţi'mi a vă arăta cauza acestei mari necesităţi.

Universitatea de Cernăuţi are facultatea sa de teologie greco-orientală, adică de teologie ortodoxă; însă la această facultate de teologie destinată a da preoţii bisericeii române din Bucovina, se cere că învăţământul să fie în limba germană. Decă astădi, după un an şi jumătate de la fondarea universităţii, acest învăţământ se face totuş în limba română, cauza este că, cărţile de învăţământ religios nu sunt încă traduse în limba germană.

Faptul pozitiv, în România, este că astădi seminarele noastre fiind numai pentru preoţii de mir, cei ce se destină pentru gradele superioare ale ierarchiei noastre bisericescii, neavând în ţeră uă singură superioară scólă de teologie, acei ce voesc a se pregăti pentru treptele superioare ale bisericeii sunt puşi în alternativa tristă, ori să cerşătorască câte uă mică bursă—care în cele mai multe dăşi li se refusă—spre a merge în Rusia sau în Grecia, ori să siliţi să trecă Molna, şi să înveţe în limba germană teologia ortodoxă a părinţilor noştri.

Acăsta uă dată şiis, revin la cestiune.

Universitatea de Iaşi a mers dezvoltându-se pêne la anul 1866; în 1866 însă uă dată cu noua noastră Constituţiune, politica militantă a intrat şi în acea universitate; şi profesorii sęi au devenit omenii politici. După Constituţiune, eü recunoscă că profesorii au toate drepturile; prin urmare, precum eü au dreptul de aşi esprima opiniunile, de a se întruni, de a scrie, asemenea eü au dreptul de a face şi politică militantă; şi prin urmare eü au dreptul a deveni mandataii ai naţiunii în Camera de la mitropolie şi în Senatul nostru. Acăsta nu s'a contestat şi nu se contestă de nimeni. În adevăr aceştii profesori, presupuşi omenii învăţaţi, omenii independenţi, negreşi că întrunescă calităţi cam rare în ţera noastră; profesorii au dără dreptul a se presenta în colegiurile electorale; însă cu uă singură condiţiune, aceea de a se considera, că universitatea nu este creată în folosul profesorilor ci în acel al studenţilor, în acel al naţiunii. Studenţilor prea puţin le pasă că cutare profesor de la cutare catedră este deputat, că un alt profesore este deputat, că cutare altul a devenit agent diplomatic,

că un altul este director la școala mecanică, sau inginer pe uă cale ferată etc. etc. . . Ceea ce intereasă pe junimea studiósă, și chiar pe națiune, este că profesorii să 'și îndeplinească îndetóririle lor, să ocupe catedrele lor, și să dea studenților invetăméntul pentru care ei sunt plătiți! Etă și pentru ce, chiar de la 1866 a început la aceea universitate uă luptă între studenți și între profesori; studenții și părinții lor reclamând profesori, și profesorii puindu-se tot-d'auna în dosul drepturilor lor constituționale, în dosul votului alegătorilor, și dicénd: alegătorii ne-au ales deputați, senatori; suntem chit de detóriile nóstre de profesori!

D-lor! Vă fac uă întrebare: dreptul de a fi deputat, de a fi senator, dreptul de a fi mandatar al națiunei este densus un drept sau uă detórie? Este acest mandat uă detórie, precum este detória de a merge la garda națională, sau la juriu, sau uă altă detórie care incumbă tutulor cetățenilor? Dcă ar fi ast-fel, s'ar mai putea scusa acei profesori. În adevăr, acesta s'a întemplat și cu alți funcționari; așa am vedut căști-va din membrii cancelariei Senatului, viind la președinte și spuind că sunt îndetórați a merge să 'și facă detória de guardă națională. Dcă în privința deputaților și senatorilor nóstri, acesta nu se póte susține! Legea nu le impune această sarcină; cine alții de cât libera lor voință îi aduce pe băncile Corpurilor Legiuitoare și pe băncile ministeriale? Inșă D-lor, fiind profesori, vor să fie și deputați, și senatori, și ingineri, și advocați, și agenți diplomatici, tóte acestea sub pretextul, sub seusa ridică a unei detórii morale, ba chiar constituțională. Inșă acesta nu póte să fie; căci D-lor, considerați că aceste mandate, aceste ocupațiuni mai tóte sunt incompatibile cu apostolatul de profesori; da, D-lor, cine dice *profesore, invetător public*, dice *apostol!* (Aplause).

Așa dera, de câte ori a venit la ordinea zilei cestiunea universității de Iași, de câte ori au venit plângerile și a părinților și a copiilor de peste Milcov, atât în Cameră cât și în Senat, D-nii profesori au sciut a 'și găsi în tot-d'a-una apărători călduroși și puternici — și fa deosebii pe onorabilul D. Ionescu, părtaș în cestiune — cari dicea că nu profesorii au alergat după alegători, ci că alegătorii au alergat după

profesori. Uită D. N. Ionescu că, în această țera, nu cunosc superiorității atât de mari cari, fără să se agite, să vedă venindu-le de la sine mandate de deputat sau senator, întocmai ca în timpurile vechi, când se puneau la picidórele triumfătorilor coronele de aur, sau cununele de lauri (aplause). Scim cu toții aci cum se fac alegerile, cum candidații trebuie să alerge după alegători; nu este cunoscută prin urmare la noi minunea, de a se vedea cine-va fără de voe investit cu un asemenea mandat, ca cu uă mantie triumfală, sau ca cu uă coronă civică pe care nu o putem refusa! (Aplause).

Ast-fel fiind lucrurile, cestiunea universității de Iași, de la 1866 a fost și este pururea la ordinea zilei; în fie-care an s'a agitat cestiunea: ce se face cu acei profesori cari nu 'și fac detória lor? Ce se face cu aceea junime studiósă, care șese luni, și chiar ani întregi, rămâne fără profesori, când legea instrucțiunei publice dice, că din șese luni în șese luni, sunt a se face e-samene, spre a se constata capacitatea și progresul studiilor acelei junimi studióse, dera care neavând profesori rămâne slabă, își perde timpul și 'și compromite cariera.

D-lor, am aci desbaterile cari s'au urmat de la 1866, pre cari însă nu vi le voiú putea citi în întreg, fiind că nu voiú să abuses de paciența D-vóstră; dera vă voiú citi numai uă desbateri care a urmat în Senat, în urma unei interpelațiuni făcută de onor. senator D. N. Ionescu fostului ministru de instrucțiune publică în cabinetul principelui Dimitrie Ghica.

Interpelarea, D-lor, era acesta: Onor. D. Ionescu făcea întrebare ministrului de instrucțiune publică de atunci, cu ce speră a înlocui pe deputații și senatorii aleși d'ntre profesori, susținénd că împlinirea funcțiunei nu se póte alt-fel realiza de cât numindu-se agregați; și imputa guvernului d'atunci că nu o face acesta.

Cu ocasiunea acestei interpelațiuni D. senator, profesore N. Ionescu, găsia că Universitatea de Iași, bine s'a făcut că s'a fundat, avénd o mare utilitate pentru țera, și al duilea venea și la acei profesori ce nu 'și îndeplineau datoriile, și cu ocasiua acesta cerea să se crees un îndoit rând de profesori: profesori titulari și profesori agregați.

Acastă interpelațiune 'mă veți da voe

să o împrăpătes, atât pentru memoria acelorora cari au fost pe aceste bănci, cât și mai cu seamă pentru aceia cari nu erau pe atunci între noi.

Etă ce dicea onor. D. senator N. Ionescu în ședința de la 8 Ianuariu 1870:

„D-lor, doresc, ca D. ministru cultelor cel nou (D. Mârzescu)-să 'mî spue, deca gândesce să lase în starea de mai înainte un lucru de mare importanță pentru junimea noastră, acela d'a nu se prevedea cu suplinitori în regulă profesorii cari regulat obțin concedieri de la minister, pentru motive saū private saū publice.“

Vedeți, D-lor senatori, că încă de atunci singur D. N. Ionescu cerea suplinitori, ca să nu suferă universitatea de Iași. D. Ionescu cu talentul său, cu prevederea sa politică prevedea că universitatea de Iași trebuia să fie avangarda românismului, avangarda civilizațiunei, avangarda întregii Români în fața cu acele provincii deslăpitate din trupul Moldovei. Etă ce cerea Onor. D. Ionescu la 1870 în interesul Iașului și al țerei . . .

„D. ministru scie foarte bine, că una din dorințele cele mai viue ale Iașului este ca „orașul acela să fie un oraș de studiu, un oraș de scōlă, și că mai ales universitatea de acolo să se completeze să se pue pe același picior, ca să răspundă nu numai la trebuințele acelei părți a țerei dără și la trebuințele altor părți a României, care odinioară, au fost parte integrantă din corpul Moldovei.“

L'a luat „au mot“ cum dicea francesul, guvernul acelor provincii deslăpitate din trupul Moldovei; și anume guvernul Austriac, și într'un mod inteligent. Cu ocașunea celebrării Centenarului luării Bucovinei, din fondul religios, din fondul moșielor monastirilor cari s'au luat uă dată cu Bucovina, fond care s'a păstrat intact de guvernul Austriac, din acest fond dat de strămoșii noștri pentru biserică și scōlă, Austria a voit să facă un institut de civilizațiune germană; și dără s'a și fondat universitatea germană „Franț-Iosef“ din Cernăuți. Uă dată cu fondarea acestei universități și rolurile s'au schimbat; în loc ca universitatea din Iași să fie un far de lumină română care să lumineze provinciile deslăpitate, care să întregie curagiul patriotic al Românilor smulși de la sânul patriei, universitatea de Iași s'a umbrit, s'a

întunecat, și în loc 'i a răsărit, și astă-dă lumineasă chiar asupra României stăoă germanismului, universitatea din Cernăuți, unde profesorii nu alergă nici după deputăție în Reichsratul din Viena, nici dupe inginerie, nici dupe misiuni diplomatice, ci stău acolo „ca sentinele ale culturei Germane în fația cu Orientul“ dupe însuși cuvintele ministrului de instrucțiune publică din Viena: „voesc ca această universitate să fie un avantpost al civilizațiunei Germane în fația arbarii Orientului.“

— Cum vedeți, ministrul din Viena mai practic de cât D. ministru de esterne al nostru, aplică în sistem opus cuvintele senatorului Ionescu, care dicea odinioară în Senatul nostru; „Universitatea de Iași trebuie să corespundă nu numai la trebuințele României dără și la trebuințele altor părți cari odinioară au făcut parte integrantă cu Moldova.“ Păcat numai că D. N. Ionescu, ajuns la putere, departe de a face din aceste cuvinte uă realitate, s'a folosit de puterea sa spre a face ca dișele sele de altă dată să nu rămăe nici măcar ca simple cuvinte. În Cernăuți lucrurile însă s'au luat mai serios; universitatea de acolo în dată dupe un an și jumătate de la fondarea sa a devenit una din primele universități ale Germaniei.

În fația acestei universități germane, fac acum întrebarea: care era datoria profesorilor de la universitatea din Iași? Care era datoria guvernului în fația acestui aședământ rival? Datoria profesorilor era mai mult de cât orî când să 'și dică: trebuie să stăm neclintiți în împlinirea misiunei care ne-au dat'o fondatoriș acestei universități; se vor găsi aiurea destule luminî, se vor găsi destule inimî, destul curagiū, destulă independență în cele alte trepte ale societății Române, spre a apăra în parlament drepturile și libertățile publice din țără; noi avem a apăra interesele națiunei în fația cu străiniș, noi trebuie să stăm aci, noi avangarda Românismului! Noi trebuie să lucrăm ca universitatea din Iași, în lupta sa cu universitatea din Cernăuți, să facă a birui românismul; la luptă dără cu rivaliș noștri în sciință; însă noi pe țărâmul românismului, ei pe țărâmul germanismului! (Aplause). Făcutu-au D-lor așa? Nu!

D. Ionescu, după ce a făcut acel prolegomen a venit la un rezultat, acela că D-sea și cu colegiș săi să fie senatori,

deputați, etc., ér nu profesori, și Statul să le plătescă pe suplinitori. Citeț propriile séle cuvinte chiar în ședința din 8 Ianuarie 1870.

„Déră în tot cazul, fiind-că cestiunea merită serioasă atențiune a D-lui ministru al nstrucțiunei publice, care trebuie să aibă pe anima sea interesul junimeî studiose, ca și interesul cel mare al Statului, cred, că D. ministru 'mî va da un răspuns categoric și satisfăcător la întrebarea ce'i fac: ce măsurî gîndesce să ia, că atunci când se acordă congediul de minister, fie pentru motive personale, fie în interesul parlamentului, ce măsurî gîndesce D. ministru se ea, ca să suplinescă catedrele, pentru ca junimea studioasă să nu rămână prea mult timp, în dauna studiilor séle, fără profesori, séu titulari, séu suplianți.“

Prin aceste cuvinte onor. D. N. Ionescu recunósce, că este uă nenorocire mare ca junimea să rămâe prea mult timp fără profesori în dauna studiilor séle. Chîemat a răspunde, D. ministru de culte mai întéiu a pus cestiunea constituțională înainte; a fost fórte constituțional, ceea ce din nenorocire nu vedem făcându-se astă-đi. D. ministru a đis înainte de tóte: „Declar, când încep a da lámurirele acestea, că primesc controlul onor. Senat în general, și în particular al D-lui Ionescu; însă tot-de-odată cer ca și senatorul N. Ionescu să bine voescă a autorisa pe D. ministru de instrucțiune a controla și a vedea cum 'șî îndeplinește datoria profesorul Ionescu (aplause); și senatorul Ionescu va recunósce ministrului de instrucțiune dreptul de a trage la răspundere pe profesorii universității de Iași cariî nu 'și fac datoria lor.“

Iată, D-lor, circulara D-lui ministru de intrucțiune publică de atunci:

„*Copia după circulara ministerului No. 15,615, adresată rectorilor, și directorilor scólelor secundare.*“

„Interpelat fiind în Senat despre măsurile ce ministerul a luat în privința absențelor profesorilor cari lipsesc de la catedrele lor, séu pentru motive că sunt deputați și senatori, séu pentru alte motive, sunt dator a sci și a avea uă detaliată sciință, deca de la promulgarea Constituțiunii și péné în prezent, catedrele scólei ce dirígéți au fost rémas neocupate în timpul cât profesorii titulari au fost în

Corpul Legiitor, séu duși în congediú, pentru alte motive. Aștept de la D-ta uă sciință detaliată și consciincioasă prin cea d'ântéiu postă.“

„Vé invit cu acéstă ocaziune a 'mî trámite la finele fie-careia lunî un raport exact despre absențele, nemodificate ale profesorilor.“

„Avënd a da séma d'naintea Corpurilor Legiuitoře și a răspunde la interpelările ce mi să facú în acéstă privință, fac apel la onórea și datoria D-vóstră, spre a mé púne în stare de a lumina pe representațiunea națională.“

Acum iată ce răspundea la acéstă circulară fostul rector al universității, D. Micle:

„In urma provocațiunei D-vóstră, D-le ministru, cercetând în actele universității, pentru a putea satisface justa D-vóstră cerere, am căutat ca să descoper cari din D-nii profesori, când au fost în Cameră séu în Senat de la promulgarea Constituțiunei încéce, și prin urmare lipsind de aici, au fost supliniți și în ce mod; am aflat că D. N. Ionescu în anul scolar 1866 și 1867, anul publicărei Constituțiunei, a funcționat ca profesor de la 27 Septembrie 1866 și péné la 26 Octombrie 1866, și érá de la 2 Aprilie péné la 27 Iunie, 1867 în care timp a făcut 53 de prelecțiuni, câte de una oră și jumătate, după cum e obiceiul D-séle, care facú aprópe 85 ore peste tot; érá în cel-l-alt timp, fiind la Cameră, și afară de vacanțele crăciunului, a fost suplinít de către D. Dr. Zaharia Columb, după cum se vede din adresa D-lui Z. Columb către rectorele universității din 4 Ianuarie, anul 1867 și autorisat la acésta prin telegrama onor, minister No.56 din 15 Ianuarie 1867.“

„In anul scolar 1867 și 1868, D. N. Ionescu a făcut 18 prelegeri, funcționend de la 10 Noembrie și péné la 5 Decembre 1867, precum și de la 12 Ianuarie péné la 28 acia'și lună 1868; érá în cel-l-alt timp nu se vede a fi suplinít, fiind că nu 'și a găsit suplinitor, de și a invitat pe mai multí D-ni, precum pe D. Quintescu și pe D. A. B. Brândă și pe alți; însă n'au voit nici unul a 'l suplini.“

„In anul scolar 1868 și 1869, D. Nicolae Ionescu începénd cursul D-séle cu cei alți D-ni profesori dinpreună la 2 Octombrie, a funcțional péné la 5 Decem-

bre acel an, în care timp a făcut 46 prelegeri și era de la 10 Februarie 1869 până la 9 Aprilie, 23 prelecțiuni și în fine de la 12 Iunie și până la 25 aceea lună un număr la 7 prelecțiuni, și dăra D. Nicolae Ionescu în anul scolar 1868 până în 1869 peste tot a făcut un număr de 86 prelecțiuni cu durata de câte una și jumătate oră.

— Vedeți, D-lor, că numărul prelecțiilor profesorului N. Ionescu, în anii 1866 67, 68 și 69 au mers de la 25 până la 80 de prelecțiuni anuale maximum. Acum decât însuși D. N. Ionescu, un om de talent, un profesor consciincios, un om care însemnă atât de mult în învățământul de peste Milcov, în acești patru ani nu a dat scolarilor săi de cât de la 25 până la 80 lecțiuni anuale, apoi închipuți-vă ce a trebuit să fie cu cei alți profesori mult mai slabi, și să-mi fie permis să adaog: și mult mai indiferenți la împlinirea îndatoririlor lor de cât D. N. Ionescu! În facia acestei stări de lucruri, care chiamă totă serioasă luare aminte și a Senatului și a guvernului, și e țerei întregi, însuși D. N. Ionescu s'a pus în dosul alegătorilor! Alegătorii l'-au ales! Acest cuvânt în gura unora din profesorii de la Universitatea din Iași, dăce tot, spală de toate păcnte. Când D. ministru Mărzescu a făcut imputări că D. Ionescu dă foarte puține prelecțiuni, că D-sa lipsesea mai tot-d-a-una de la catedra sa, éta ce a respuns singur și însuși D. N. Ionescu.

„Nu voiți ca ministru să facă favore cu aplicarea legii pentru nimeni, fie acela, ori cât de mare în ochii D-lui ministru. Voiți ca legea să se aplice; dăr să se aplice pentru toți de uă potrivă; căci numai din aplicarea legii să însuflă respect, și atunci numai aplicarea nu este uă aplicare de pasiune.

„Da, D. ministru, să considere ca demisionat, și l'rog să nu fie indulgent pentru nimeni, să considere ca demisionat ori-ce profesore se va fi absentat fără motiv prevăduț de lege, în curs de uă lună de zile. Dără ce va face D. ministru cu Constituțiunea, care este uă lege posterioară, care prevede că universitatea de Iași trebuie să aibă un reprezentant? Constituțiunea dăce: că universitatea de Iași să aibă un reprezentant. Acest

„reprezentant pôte să lipsescă fără motive, și D. ministru pôte să dăce că nu este legal dape legea instrucțiunei, dără este scris în Constituțiune.

„Vedeți cum uită D. ministru, Constituțiunea întru acest punct însemnat, că universitatea de Iași are drept să dea din sânul său un reprezentant în Senat, și am avut onôrea a fi reprezentant în Senat al universității de Iași.

— Și apoi ca justificare a mai adaogit:

„D-sa (D. Mărzecu) m'a uat pe mine și mi-au făcut procesul; dără ar fi fost cu mult mai drept să aducă înaintea D-vôstre un tablou comparativ, să vedă decât la finele anului am mai puțin lecțiuni făcute de cât alții, ori cât aș fi lipsit. Acesta este un lucru care aș fi voit s'al facă D. ministru, să se vedă decât numărul lecțiilor făcute de mine este inferior său nu. Dără s'a întâmplat de s'a u întârduț; ênsé le-am făcut, D-lor, pentru că eu când sunt la datoria mea mi-o îndeplinesc consciincios, fac în toate zilele prelecțiuni, în loc să fac cum fac alții. Alții fac de douè ori, de trei ori, și alții fac uă-dată pe septămână. Acum când s'ar fi luat numărul lecțiilor celor alți profesori, și celor ale mele cari le fac în toate zilele, s'ar fi veduț întru cât eu am ramas înapoi etc.“

.... „Eu șed aci și când mă duc, mi fac în toate zilele prelecțiile ca să-mi compenses absențele. Dără, D-lor, nu este destul cu atât; eu aș dori ca să fă cineva care să mă înlocuiescă când lipsesc. D. ministru dăce că n'am găsit un supleant. Eu voesc ca să se țină cursul regulat la elevii mei pe cât timp sunt aici. Cât pentru cestiunea plecării mele din Iași, am considerat că, când un colegiu ca Iași, mi face onôrea a mă trâmite aci, trebuie să viu; și atunci cred că junimea studiosă suferă, și pentru acea am dis: găsiți un supleant; și în acea stare să afă și până astă-đi că supleant nu am încă. Am dis acesta D-lui ministru de instrucțiune publică, Strat; dără până astă-đi nu s'a realizat cererea mea.

..... „D-lor, când D. ministru va veni cu un tablou comparativ de prelecțiunile cari le-am făcut de când am fost trâmis în Cameră sa u aci, și când tabloul acela nu va coresponde la îndatoririle mele comparativ cu cei-l-alți profesori, atunci

„va avea dreptul să dică că sunt un scandal pentru cei-l-alți profesori, pentru că vin în parlament. Până atunci dă să mă permită D. ministru a'î dice, că 'mă face, îmi declară ostilități în care nu cred „că D-sea va fi învingător.“

Etă, D-lor, simțul ăselor D-lu' Ionescu: „D-lor în adevăr eă jumătate de an saă „trei părți de an șed în București; dăr „când mă întore 'napoi, apoi în tote zile- „le fac prelecțiuni; așa dăr cu cifre, cu „calcul bine-voiți a vedea că la finele a- „nului eă am făcut tot atâtea prelecțiuni „cât și colegii mei cari aă remas acolo.“

Un lucru ănsă uită onor. D. Ionescu: că, consiliul superior de instrucțiune, când a hotărît prelecțiunile, ținind sēmă de timpul profesori'or, a ținut sēmă și de capacitatea studenților. De aceea vedem la Universitatea de Iași că, afară de D. Suci, profesori' aă pentru prelecțiuni numai trei, mult patru ore pe săptămână. Voi lăsa ănsă de uă-cam-dată de uă parte această cestiune, și voi vorbi numai de aceea ce privesce studenții. Pentru ce prelecțiunile sunt ast-fel reschirate pe săptămână? Pentru ca să se dea timp studenților să studieze și să mediteze materia predată de profesori.

Acăsta ănsă nu s'a considerat de profesori și de ănsuși de D. Ionescu; D-sa mergea în Iași și 'și începea prelecțiunile; cum afaă studenții, ei dedeaă năvală la curs, și D. Ionescu 'î ținea într-una, 'î îndopa cu prelecțiunile! (ilaritate), fără ănsă a se întreba, deca un așa mod de a ține prelecțiuni putea să profite studenților.

Inchipuți-vă, D-lor, că aici în Senat m'aș sui la tribună și aș vorbi două ore; că apoi D. N. Ionescu, cu elocința D-séle bine cunoscută, spre a mă combate ar ține un discurs de două ore, și apoi ar mă vorbi și alții până la međul nopții. Vă fac întrebare, ori cât de frumoșe, de elocinte ar fi aceste discursuri, n'ați sfârși prin a nu mă asculta nimic, prin a nu mă înțelege nimic? Ei bine, etă ce se face la Universitatea de Iași de mă multți ani; lipsesc profesori' mă multe luni de zile de la îndatoririle lor; studenții perdă deprinderea de a mă studia, de a mă medita. De uă-dată afaă că profesorul a venit în Iași; năpustesc, dau busta toți (ilaritate, aplause), și 'l ascultă uă și, două; și apoi

în facia acestor prelecțiuni îndopate, rămân mă zăluzi de cât chiar mă nainte de a asculta aceste curioșe prelecțiuni! — Etă, D-lor, ce se face la Universitatea din Iași de mă multți ani. Înfelegeți D-lor că, pus pe un asemenea teren, chiar elocuentul D-nu Ionescu a fost foarte slab; și dar cu totă retorica D-séle, Senatul a aprobat purtarea ministrului Mîrzescu.

După D. Mârzescu aă venit deosebiți alți ministri la instrucțiunea publică, DD. N. Racoviță, P. Carp, Tell, Majorescu și alții. Sciți ce a făcut D. Tell. D. Majorescu asemenea vedând că profesori' de la Universitatea de Iași nu 'și făceaă datoria, că D-lor eraă tot ce voiți afară de profesori, că unii eraă și slabi cu desăvârșire, pe lângă care apoi nici nu 'și făceaă datoria, D. Majorescu, dice, a voit să facă să înceteze acăstă stare de lucruri. Recunosc ănsă că, spre a remedia reul, a luat un drum piezis, un drum reu; s'a socotit în drept să suprima unele catedre ca să scape de unii profesori. D-sea mă bine ar fi făcut să urmeze legea, să prevină pe consiliul permanent al instrucțiunei, să 'l supună la censura pairilor lor, ba chiar să cără prin acăstă cale însuși destituirea lor.

Mă putea D. Majorescu să vină la Corpurile Legiuitoare cu un proiect de lege și să cără îmbunătățirea legii. Nu a făcut așa. D-sea a destituit d'a dreptul două profesori de la Iași; a mă destituit pe unul din cei mă capabili și mă zeloși dintre profesori' de la facultatea de drept din București. Atunci Senatul indignat de lovirea ce se da drepturilor profesoriale, și având în fruntea sea două bărbați cari sunt un gagiu pentru instrucțiunea publică, a intervenit. În adevăr instrucțiunea publică — fie bine constatat — ar putea ori unde găsi dușmani; numai în Senat dușmani nu pôte găsi lumina publicului! DD. Bozianu și Al. Orescu luând dăr în apărare specială drepturile profesoriilor loviți, Senatul a dat D-lu' Majorescu un drept și meritat blam.

Ănsă chiar atunci Senatul, nu a ascuns nici a apărat lovirile ce se dau instrucțiunei superioare prin părăsirea catedrelor, prin degradarea Universității de Iași, cu atăta mă deplorabilă, cu cât Universitatea de Cernăuți primise uă grabnică și strălucită desvoltare. D-nu Deș-

lin arăta aceste îngrijiri dicând: „N'aș „fi făcut această interpelațiune, decă nu era „vocea durerósă a Universității de peste „Milcov... etc.“ Așa s'a învinovățit D. Majorescu, nu pentru că a lovit reul, dér pentru că a avut recurs la uă măsură nelegală, pentru că în loc să întrebuinteze controlul dat de lege, a eșit afară din lege. Ensă reul, o mai adaog, era constat în unanimitate.

Cu ocasiunea ultimelor alegeri, reul a crescut și mai mult; și a luat proporțiuni atât de mari, în cât a îngrijit pe amicii cei mai intimi ai guvernului, a îngrijit pe membrii cei mai influenți ai majorității din Camera suroră, a îngrijit chiar pe coreligionarii D-lor profesori; și așa fiind în Cameră, mai de-ună-đi un vice-președinte onorabilul colonel Leca, a făcut următórea interpelare, care este mai întocmai ca a mea, cu uă singurá deosebire că ea este mult mai energică de cât a mea. — Etă ce ăice D. Leca în ședința de la 17 Ianuariu.

„Eü m'—am permis a face ministrului „instrucțiunei publice uă interpelare în „privința profesorilor deputați.

„Nemurítórea Constituantă care a dotat „țera cu instituțiuni liberale, a dat drept „profesorilor a fi deputați; și nu se putea „ca acea Constituantă să se inspire de cât „de idei liberale, nu putea prin urmare „să lipsescă un parlament de contingen- „tul de luminí al profesorilor. Le a dat „dér dreptul a fi mandatarí. Prin urmare, „nici se póte produce uă moțiune în par- „lament, care ar avea de obiect să rădice „profesorilor acest drept.

„In privința profesorilor care ar lipsi „de la curs în timpul mandatului lor, nu „s'ar putea ăice óre că se causéză uă pa- „gubă învățământului? Eí bine, tocmai „pentru aceea cer de la D. ministru să „bine-voiască a ne spune: îndeplinit'au „acești profesori locurile lor? In cas afir- „mativ, nu am nimic de ăis. Decă ênsé „cursurile s'ar constata că suferă, atunci „absența D-lor profesori titulari este uă „perdere. ăic aceste, nu ca să lovesc în „D-nii profesori, déră cred că însuși D-lor „vor conveni că este uă datorie pe care „trebuie să 'și-o îndeplinescă, pe câtá vre- „me sunt salariați pentru acesta.“

— Voiü areta că acest reü provine nu pentru că nu sunt elevi la facultăți dér

pentru că la cat dre nu sunt profesori.

S'a mai vorbit că nu este bine ca profesorii să fiă și judecători. Etă și aci ce ăicea D. colonel Leca în Cameră:

„S'a mai vorbit că unii profesori sunt „și judecători. Contra acestui fapt mă „ridic din tóte puterile mele. Cum póte „să aibă vreme un profesor de a fi și ju- „decător? Ce? Nu sunt óre destui ómení „capabili carii să ocupe fotoliul de jude- „cător?

„Să lásăm, D-lor, pe profesori să se o- „cupe numai de catedră, decă voim a cu- „lege róde bune.“

— Și cine le ăice acestea, D-lor? D-nu colonel Leca vice-președinte al Camerei deputaților, membru din majoritatea coreligionară a D-lor miniștri.

La acéstă imputare, D-lor, a venit unul din acei profesori tineri să respndă; și vedeți cum a respuns:

D. Climescu ... „D-lor, v'aș ruga să'mí „dați uă dreptate; de la începutul acestei „Camere, astă-véră și acum, cred că'mí „recunósceti că am fost unul din cei mai „modesti. . . Nu m'am amestecat mai în „nimic; n'am voit să es înaintea nici a „unora. Mai mult, pot ăice că și în țeră „am fost modest, și în țeră eü nu pot con- „ta de cât că sunt de cincí ani de ăile; eí „bine, am să vè fac uă declarațiune, am „să vè declar acum, că n'am să mai fii „modest, am să es din starea mea, din na- „tura mea.“

— In adevér D-lor, recunosc că onor. D. Climescu sosit de abia de câți-va ani în țeră este un bun profesore, că are consciința, are chiar amórea profesiunei sale; D-sa ne spune chiar că este modest, avénd însă grija a ne declara tot de uă-dată că va deveni *nemodest*; și reü va face, după opiniunea mea.

Din nenorocire astă-đi instrucțiunea publică face parte din politică; de aceea D. profesor, Climescu spre a justifica părăsirea catedrei sale, se servă de cuvintele următóre:

„Trebuie să constat din nenorocire că și „instrucțiunea publică face parte în politi- „că, pe când ea ar trebui să fie cu totul a- „fară din luptele politice; astă primăvară, „ăic, schimbându-se împrejurările, noi cei „mai tineri ne am ăis: étă uă eră nouă ce „se deschide țerei, étă momentul când pu- „tem fi ascultați și noi.

„In fine am avut credința că sub această nouă eră ce se deschidea înaintea noastră, învățământul public își va dobândi locul și considerațiunea sa. Și cu această ocaziune, D-lor, voiți spune uă credință ce am: că decă țera acésta trebuie să aibă un loc în concertul Europei, că decă trebuie să fie pusă în relief în Europa, apoi nu va mai putea ajunge la acésta nici prin industrie, nici prin comerț, de cât numai prin învățământ. Numai având ómenii luminați, numai când vom deveni uă Athenă, nu pentru Europa, ci pentru Orientul ei, numai atunci vom putea trăi ca națiune civilisată, luminată.

„Acestea ar trebui să fie tendințele tuturor guvernăntilor noștri.“

— Și eu cred, că sub guvernul actual, instrucțiunea publică va fi apărută, mai ales decă Senatul, pânea rece, va dice puternicul său cuvânt, ca ministerul să pue în marginile îndatoririlor lor pe profesorii de la Universitatea de Iași!

— Să vedeți, D-lor, acum ce rău găsesce D. profesor Climescu la Universitatea de Iași, care este, după D-sa, cauza stăreii de degradare în care a cădut acésta Universitate:

„La 1871, dice D-sa, când am venit de la studiū, am vedut un spectacol îngroșitor în țera mea; acest spectacol îngroșitor era căderea învățământului, internatele góle, profesorii persecutați, nivelul studiilor cădut, cel pucin în comparațiune cu timpul pe când eram eu în scólele țerei, pe la 1864.

„Fiind-că specialitatea mea mă condamnă să rămân în instrucțiunea publică, m'am interesat să ved care e cauza scădereii învățământului. După multe observațiuni. cugetări și chibsuințe, căci noi ómenii de sciință avem obiceiul de a observa mult, fórte mult, și numai după aceea ne hasardăm a avansa câte uă veritate, și póte încă nici acea veritate să nu fie absolută, fiind posibil a se combate; am observat die, mult, și am găsit un culpabil în tóte acestea; culpabilul e legea instrucțiunei votate în 1864. Are pucine defecte acésta lege, dără mari. Unul și mai mare de cât tóte, ni 'l a spus D. președinte al Camerei, când vorbea ca simplu deputat, este că, acésta lege, împreună cu alte două legi fórte principale, au fost făcute numai în trei săptămênii.

„Alt defect mare este lipsa de control, alt defect este centralisarea enormă ce există în instrucțiunea publică.“

— Nu voiți răspunde aci mult, decă legea instrucțiunei a fost făcută în trei săptămênii. Acésta este uă eróre. Legea instrucțiunei publice, în părțile sale principale, este luată mai din cuvânt în cuvânt din legea prelucrată în 1851 în Moldova de tot ce era mai ilustru în timpii de atunci.

Pe urmă în 1863, în timpul ministeriului D-lui N. Crețulescu s'a numit uă comisiune în care erau D-nii Bozianu, răposatul Costa-Foru, Boerescu și alții; eram și eu în acea comisiune care a lucrat proiectul de lege, gata de tot spre a fi supus Corpurilor Legiuitoare. A venit 2 Maiu; proiectul s'a studiat din nou în consiliul de Stat, unde i s'a dat cea din urmă față; și ast-fel acel proiect a devenit legea organică de astă-đi a instrucțiunei publice. Nu este dără esact că s'au făcut în trei săptămênii acésta lege. Cât pentru cele-lalte defecte, din care cel principal, după D. Climescu ar fi, că legea din 64 nu are control asupra profesorilor, ei D-lor, ia uitați-vé cum ese adevérul la lumină!

Se califică și astă-đi legile de la 2 Maiu de legi autoritare, legi draconiane!

Ei bine, astă-đi D. Climescu dá dreptate acestor legi, imputându-le defectul că n'ar da guvernului miqlóce de control. D-lor, legea instrucțiunei publice de la 1864 era cu totul departe de principiul autoritarismului; da, acésta lege nu voia să trateze profesorii ca pe copii, a 'i conduce cu ferula; legea din 1864 credea c'are a face cu bărbați serioși; și așa fiind, ea lasă la apreciațiunea lor, la consciința lor îndeplinirea îndatoririlor lor! Și chiar când acésta lege prevede un control, uă necesitate de măsurii coercitive, ea supune pe profesorii judecătii pairilor lor, îi supune juriului compus de profesorii trași la sorți! Și D. Climescu dice cum că legea de la 1864, fiind că nu avea control, este cauza că în Universitatea de Iași, cântă cucu vaele! D. Climescu, care dice că este modest, a dat asemenea scuze ale neîndeplinirii datoriilor sale, și a adaos c'a socotit că va face mai bine părăsind catedra sa, retrăgându-se de acolo unde 'l chema datoria, și viind în Camera de la Bucuresci, căci acolo ar face mai bine! D-lui a đis acésta

curioasă desvinovăţire, nu am dis'o eu! Déră destul cu desvinovăţirile D-luî Climescu şi ale colegilor săi.

Să vedem acum ce a răspuns D. ministru de instrucţiune la aceste curioase scuse. S'a pus şi D. Chiţu cum s'aŭ pus şi profesorii, s'a pus în dosul Constituţiunei. „Constituţiunea dă drept profesorilor ca să fie deputaţi şi senatori, Constituţiunea le dă drept ca să fie ingineri, să fie agenţi, să fie orî ce; eu n'am ce face, așa este Constituţiunea, vinovata de Constituţiune! „Constituţiunea este vina că Universitatea de Iaşi nu merge bine! „Nu socotesc, D-lor, că acei cari aŭ făcut Constituţiunea aŭ cređut un moment, că scopul ei ar fi fost să ucidă prin parlamentarism un corp mare de învăţământ public, uă făclie a viitoruluî.

Etă însăşi cuvintele D-luî ministru de instrucţiune:

„Pe cât timp Constituţiunea nóstră nu crează uă incompatibilitate între aceste două mandate sau sarcine, eu cred că nicî nu pôte fi vorba decă un profesor s'a admis bine sau rău în acest parlament.

„Cestiunea însă ea altă fasă îndată ce se dirige interpelarea, sau întrebarea. „d'a dreptul ministruluî instrucţiunei publice în sensul său în formula acésta: Ce face ministrul instrucţiunei publice cu catedrele de la Universitaţi sau de la alte scóle, cari sufer, neputend fi ocupate de titularul profesore, care siegédă în Cameră sau Senat? Aci, D-lor, să mî permiteti a mă referi măi cu sémă la dispoziţiunile legei organice a instrucţiunei publice.“

— Aceste cuvinte, şi le pôte însuşi Adunarea sau Senatul, când se alege un profesor; când alegerea sa este bună, Senatul şi Adunarea în complectul său nu pot să l'escludă. Déră acésta nu scutesce pe ministru de a 'şi face datoria, de a cere ca profesorii să 'şi facă datoria; D-sa este dator să vorbescă şi să facă ceea ce a dis şi a făcut, ministrul instrucţiunei publice de la 1870 când D-sa a dis — nu deputaţilor şi senatorilor — déră profesorilor, dascălilor: „Făceţi-vă datoria“ (aplause):

Etă ce măi dicea D. Chiţu în cea-laltă Cameră:

„Va să dică am degagiat cestiunea de „acea importanţă a ei constituţională în

„privinţa compatibilităţei mandatuluî. Astfel simplificată, etă ce dice art. 390 din „legea instrucţiunei publice în privinţa „absenţelor profesorilor de la catedrele „lor.

„Lipsirea de la clase în curs de uă lună fără congediū şi fără scusă bine-cuvenită, va face să se considere demisionat învăţătorul.

„Între scusele bine-cuvenitate ale acéstuî articol şi ale celuî precedent, nu se vor putea admite cele întemeiate pe alte „ocupaţiuni ce ar fi avut învăţătorul, deosebit de ocupaţiunile legiuite ale funcţiunei sale de învăţător.

„Va să dică este clar şi evident că un profesor pôte lipsi de la catedra sa orî avend congediul ministruluî, orî avend scuse bine-cuvenitate pentru lipsa sa; numai când ar lipsi una sau alta din aceste „condiţiuni, numai atunci ministrul este „dator să considere ca demisionat pe profesorele absent.“

D. Chiţu singur déră recunósce, că după 30 de zile de lipsă, D-sa avea datoria a considera ca demisionat pe orî care din profesorii care ar fi fost în acésta poziţiune; însă dice D-sa:

„S'a întemplat, în adevăr, că măi mulţi profesori, cari aŭ fost aleşi deputaţi şi trāmişi la acésta Adunare, voidnd să 'şi îndeplinescă mandatul ce aŭ priimit de la alegători, aŭ venit în Cameră, şi prin acésta a trebuit să lipsescă de la catedrele lor. Decă lipsele s'ar fi urmat fără înlocuire, neapărat că eu după 30 de zile de lipsă trebuia să consider ca dimisionat pe orî care din profesorii care ar fi fost în acésta poziţiune; însă toţi, fie care, venind la Cameră, mî a recomandat câte un suplinitor, profesor coleg de al D-lor, tot de la universitate, pentru ca să l'suplinescă la catedra D-sale în tot timpul funcţiunei sale în Cameră.“

D. ministru recunósce că D-niî profesorii de la Universitatea de Iaşi, chieamaţi aşi părăsi catedrele iaŭ recomandat ca suplinitori, profesori, colegi de al D-sale. D. ministru recunósce că un profesor, când lipsesc nu pôte să lase drept suplinitor de cât un alt profesor coleg al D-sale. Apoi măi dice D. Chiţu:

„Consultand pe consiliul permanent, măi înteuî asupra condiţiunilor de capacitate şi de admisibilitate ale acelor re-

„comandați suplitorii, eu le am suplinit
 „catedrele cu acei profesori, și sunt con-
 „vins că nici unul din profesorii suplini-
 „torii nu sunt în condițiunii de a atrage re-
 „probațiunea D-vastră sau a țerei. Un pro-
 „fesor de la Universitate decât lipsesce, un
 „confrate al său poate să îl suplinescă. A-
 „ceasta se face nu numai la noi, dără și în
 „alte țeri, unde mai cu seamă sunt servicii
 „de profesori agregați, servicii recunos-
 „cute de lege.

„Va să dică în această privință eu cred
 „că nu am urmat în contra legii, ca minist-
 „tru al instrucțiunii.

„Mi s'ar fi putut imputa, cred, decât așa
 „fi îngăduit pe profesorii titulari să vină
 „în Cameră, și așa fi suferit tot-uă-dată ca-
 „tedrele neocupate de alți profesori; a-
 „tunci mi s'ar fi putut cu drept cuvânt im-
 „puta neglijența pentru învățământul pu-
 „blic, pentru *buna lui funcționare*; dără
 „pe cât timp acele catedre *au fost imediat*
 „ocupate, cred că acesta a fost uă proce-
 „dură legală și justificată pe deplin.“

Din toate aceste dișe ale D-lui Chițu,
 rezultă, D-lor senatori, că D. ministru de
 instrucțiune publică recunoște că cate-
 drele ale căror profesori au lipsit au fost
 imediat ocupate de colegi de ai D-lor, a-
 dică de profesori din Universitate. Să es-
 aminăm acum, decât faptele corespundă afir-
 mațiunilor. Dără las de-uă-cam-dată pe D.
 ministru să ne mai dică: „Ast-fel s'a în-
 „tâmpat eu acei D-ni profesori cari au
 „primit funcțiunii permanente altele de cât
 „aceea de profesor, și cari m'i au cerut
 „congedie, și încă congedie ilimitate, cum
 „bună-ora mi s'a cerut de D. Tzoni și de
 „D. Șendrea, acolo nu am putut încuviința;
 „poate că la rigore așa fi putut e face cu su-
 „plinatorii, numai din spiritul legii, eră nu
 „din litera sa; căci legea m'i dă dreptul
 „a acorda congediū; în adevăr legea nu
 „dice nicăeri că nu pot da un congediū
 „ilimitat, dără dice că profesorele care
 „ar lipsi numai 30 zile fără congediū este
 „considerat ca demisionat.

— Și mai la vale adaugă tot D. Chițu :
 „Cu tot respectul, eu totă stima și iubi-
 „rea ce am avut pentru acești D-ni profe-
 „sori, nu am putut face alt-fel de cât a i
 „invita să opteze între funcțiunea de pro-
 „fesor și cea-l-altă funcțiune. D. Tzoni a
 „optat pentru catedră, eră cu D. Șendrea
 „vom vedea ce este de făcut. Cu toate a-

„ceste și catedra D-lui Șendrea a fost și
 „este suplinită, nu este vacantă.

... „Eu cred că cu modul cum am ur-
 „mat, adică cu acela de a permite D-lor
 „profesori, să siejeze în parlament în pu-
 „terea mandatului ce le-au dat alegătorii
 „lor, fiind înlocuiți la catedre de alți pro-
 „fesori, n'am făcut cu acesta ce-va rău ;
 „am făcut cu acesta ce-va în contra legii
 „instrucțiunii publice.“

— După toate acestea D. Chițu a ară-
 tat că D. Vizanti este înlocuit cu D. Pe-
 trino, că D. Climescu este înlocuit cu D.
 Roșu, că D. Ionescu, după recomandați-
 unea chiar a D-lui Ionescu și după avisul
 consiliului permanent, este înlocuit cu D.
 Caragiani....

**D. ministru de instrucțiune publică
 Chițu. Este greșală.**

D. M. Kogălniceanu. M'i pare bine că
 recunoșteți că e greșală. Vedeți că vor-
 bele mele de ieri sunt adevărate; D. minist-
 tru de instrucțiune publică cunoște mai
 puțin faptele locale de cât colegul său de
 la esterne, onor. D. Ionescu.

D. Ionescu nu este înlocuit de D. Cara-
 giani; vă voi spune de cine este înlocuit,
 și când a fost înlocuit.

După ce D. ministru al instrucțiunii
 publice a dat Camerei aceste lămuriri,
 după ce D-sea a spus că *toate mergu bine*
 la Universitatea de Iași, după ce D. minist-
 tru a declarat în mod categoric că toate ca-
 tedrele sunt ocupate de profesori colegii ai
 profesorilor absenți, că în fine ilustrați-
 unile au fost înlocuite cu ilustrațiunii, ne-
 greșit că Camera a trebuit, și n'a putut
 face alt-ceva de cât a da votul următor :
 „Camera satisfăcută de esplicările date de
 „onor. D. ministru de instrucțiune, trece
 „la ordinea zilei.“

Etă, D-lor, ce s'ortă a avut în Camera
 suroră cestiunea Universității din Iași, a-
 dusă pe tapet de colonelul Leca, vice-pre-
 ședinte al acei Camere.

Iasă decât Camera a rămas mulțumită,
 eu vă marturisesc că n'am rămas de loc
 mulțumit, pentru că nici țera nu a rămas
 mulțumită cu declarațiunile neexacte ale
 D-lui ministru de instrucțiune publică.
 D-lor, imi veți da voce ca să urmăresc de
 departe și de aproape s'orta Universității de
 Iași fiind-că cum am arătat, am luat și eu
 uă mică parte la formarea ei.

Așa dără când am vădut că D. Chițu,

despre a căruia sollicitudine pentru instrucțiune nu mă îndouesc, că D-sa reprezintă Camera Universitatea de Iași într'ua stare atât de înflorită, susținând că ea merge bine, pentru că profesorii absenți sunt supliți prin alți colegi de uă egală valoare, m'am întrebat. dără așa fiind, ce este strigătul părinților de familie de dincolo de Milcov? Ce este cu plângerile studenților? Ce este cu nemulțumirea chiar a multor din profesori? Și 'm' am ȃis : 6re sã nu fie uă esagerațiune, și aceste strigãte și nemulțumiri 6re sã nu fiã pasiuni politice, sã nu fie acel spirit de frondã care predominã în societatea n6strã, care face cã adesea nevinovatul este pe nedrept învinovãțit; și așa și profesorii de la Universitatea de Iași, de și'și facũ datoria, sã fie calomniãți? În acestã îndouialã m'am hotãrit sã mē duc 6nsu'm' la sorginte, la fața locului. M'am dus dar la Iași; și de acolo m'am dus la Universitate, hotãrit a mē adresa cãtre 6nsu'și rectorul Universitãței, cãtre D. Suciũ, un bãrbat bãtrãn, venerabil, membru stimat din acel grup politic care uã datã se califica de „fracțiune liberã și independentã.” De la D-sa am voit sã iau lãmuriri.

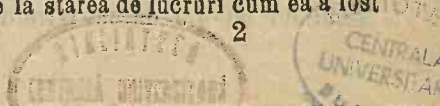
Am ȃis dără D-lu' Suciũ : Onor. amice și rector, D-ta și eu avem interes ca Universitatea din Iași sã mērgã bine, eu ca mic cofondator, și D-ta ca rector al aceste' Universitãți; de aceea vin a te preveni cã în una din aceste ȃile am sã merg la Universitate, și în privința stãrei ei sã vē cer sã mē domiriți în nedomiririle mele, — cum ȃicea rēposatul și pururea regretatul George Costa-Foru.

— A doua ȃi diminēța m'am dus la 10 1/2 ore la Universitate; m'am preumblat prin camerele de jos și de sus, și n'am gãsit țipenie de om !

Neavēnd ce face mai bine, m'am pus a privi acel frumos palat uã datã al Domnilor Moruzesci; etã în ce stare îl gãsiũ : ulucele, sghiaburile cum se ȃice aci cãđute la pãmēnt, streșinile cooperãmēntului sfãrãmate, pl6ia oborĩnd nu numai stucul de afarã, dără strãbãtãnd și în lãuntru încãperilor; din t6te pãrțile, vãntul șuerãnd printre uși și ferestre stricate; dēcã ar fi fost n6pte ar fi cãntat și cucușele!—In fine umblãnd și cãutãnd prin t6te pãrțile, am gãsit douē ființe omenescē în bibliotecã. 'I-am întrebat : D. rector este aci ? Nu este ! Dar

D-ni' profesori sunt cel puțin aci ? Nici aceștia nu mai sunt aci, fiind-cã și-au finit cursurile. Cum ? la 10 1/2 ore ? — La 10 1/2 nu mai sunt cursuri ! Numã la facultatea de sciințe este un curs la 1 orã dupã amēđi. --Cum se face acēsta ? -Apoi de, domnul meu, D-ni' profesori sunt judecãcãtori ; D-ni' profesori sunt advocați, la 11 ore trebuie sã fie la tribunale, la curte, la parchet. Ce'i-alți sunt : unul la Paris, altul este ministru, altul este inginer pe calea feratã Ploesci-Predeal, altul s'a numit director la sc6la de meserii, alți sunt deputați, și unul senator din partea Universitãții. — Ei apoi studenții ce facũ ? — Ce sã facã, se ocupã și ei de treburile lor, cum vrea Dumnezeu! — Nu m'am mulțumit cu atãt; am adresat uã scris6re D-lu' rector, și 'i-am ȃis : Onor. D-le rector, vē fac cunoscut cã de douē luni m'am hotãrit a face în Senat uã interpelare în privința Universitãței n6stre; și fiind-cã nu voesc sã mē înaintez cu noțiuni neesacte, imprumutate de la sorginte nesigure, nefiind oficiale, vē rog sã bine-voiți, în mod oficial, a'm' da lãmuriri privitoare la întrebãrile urmãtoare. — Aceste întrebãri sunt acelea-și cari sunt cuprinse în interpelațiunea ce adresez pentru Universitate D-lu' ministru de instrucțiune publicã. Aci am finit scris6rea, am pus'o în copertã, am adresat'o D-lu' rector, și am lãsat'o la bibliotecã. De acolo m'am dus la curtea de apel; acolo n'am gãsit pe D-nu Suciũ, membru la curtea de apel, dără am gãsit pe D-nu Ureche, egalmente profesor la Universitate, și 'i-am ȃis : Am fost astã-ȃi la Universitate, și n'am gãsit pe nimeni acolo; eraũ ȃece ore, și am fost acolo pēnē la 11 ore. . . . — Er6re, 'm'a rēspuns D. Ureche, eu am fost acolo pēnē la 11 ore. — Conversațiunea s'a sfirșit între noi, dãnd vina asupra ornicelor, cari nu arētau ora în mod uniform.

Puțin în urmã, onor. D. Suciũ 'm' adresã lãmuriri oficiale de starea Universitãței din Iași, ca rēspuns la întrebãrile mele. D-sa s'a adresat la secretarul Universitãței, 'i-a comunicat întrebãrile mele, ordonãndu'i sã rēspundã dupã 6nsu-și actele și registrele de prezențã din cancelaria Universitãței. Acēsta s'a și fãcut. Aceste informațiuni, dați-m' voe sã vi le citesc; D-v6strã veți vedea cum realitatea nu corespunde la starea de lucruri cum ea a fost

espusă de D. ministru în cea-l-altă Cameră; étă ce dice secretarul Universităței către rector :

„In urmarea însărcinării date sub-scri-sului de D-vóstră am onóre a vă refera următoarele :

„1°. Câte catedre are Universitatea ? — 23 catedre, 8 la facultatea juridică, 8 la facultatea de științe și 7 la facultatea de litere.

„2°. Câte sunt ocupate și de cine ?

„Catedre ocupate sunt 22.“

„Mi păstrez dreptul a reveni asupra acestei lămuriri, și a vă aréta că fie-care din aceste 22 catedre are câte un profesor, și că nu este un singur cas că un profesor să ocupe două catedre, cum acésta se face la alte Universități.

Acum să vedem câte ore de prelecțiuni are fie-care profesor :

„D. P. Suciú 10 ore pe săptămână, în fie-care și câte 2 ore, érá Marțea și Jovia câte una oră.

„D. A. Georgiu 3 ore pe săptămână.

„ I. Negruzzi 3 „ „

„ „ Al. C. Șendrea 4 „ „

„ „ G. A. Ureche 4 „ „

„ „ St. C. Șendrea 3 „ „

„ „ I. Ciurea 3 „ „

„ „ Gr. Cobălcescu 3 „ „

„ „ N. Culiánu 4 „ „

„ „ B. Conta 3 „ „

„ „ C. Climescu 3 „ „

„ „ A. Fătu 3 „ „

„ „ N. Ionescu 4 „ „

„ „ St. Miclea 6 „ „

„ „ A. Vizanti 3 „ „

„ „ St. Várgolicí 3 „ „

„ „ St. Emilian 9 „ „

„ „ I. Melik 4 ¹/₂ „ „

„ „ Milt Tzony 4 „ „

„ „ N. Quintescu 4 „ „

„ „ I. Caragiani 3 „ „

„ „ Const. Leonardescu 3 ore pe săp.

Vedeți déră că mai toți profesorii au mult trei ore de prelecțiuni pe săptămână; și numai trei ținú prelecțiuni de la șese péné la 10 ore pe săptămână. Acești trei profesori sunt din patria lui Lazăr, sunt Transilvăneni.

Acum câți studenți are fie-care facultate ? Pentru anul 1876—1877, facultatea de drept are 99 ; facultatea de științe 43, facultatea de litere 28—în realitate acésta facultate nu are de cât între opt și dece

studenți, pentru că de și la începutul semestrului se înscriú mulți, déră în cursul semestrului nu mai urméză cursurile.

Acum, după ce ați vădút acestea, după ce v'ați convins că acești domni profesori și-au mărginit activitatea numai în câte va ore de prelecțiuni pe săptămână, vine întrebarea decă măcar ei ținú aceste prelecțiuni ? Nu, — pentru că D-lor cumulézá și alte funcțiuni. Trei sunt judecători, onor. D. Suciú și D. Ureche sunt membri la curtea de apel, și D. Leonardescu este membru la tribunalul de ántéia instanță. D. Șendrea este agent diplomatic la Paris. D. Ionescu este ministru. Trei profesori sunt deputați : D-nii Climescu, Vizanti și Gheorghiu ; mai este și onor. D. Miclea director la scóla de meserii ; mai este D. Cobălcescu senator din partea Universității. Vedeți că din 20 profesori, de ce ocupă și alte funcțiuni ; și nota-bene că aceștia sunt profesorii de la catedrele cele mai importante pentru învățământ. Acum după ce am vădút un număr atât de mare de profesori lipsind de la îndatoririle lor, urméză întrebarea naturală : cine sunt suplinitorii D-lor ? Ați vădút D-vóstră cá onor. D. ministru al instrucțiunei publice, în cea-l-altă Cameră, a recunoscut în princip, cá suplinitorii trebuie să fie luați dintre colegii lor, dintre profesorii de la aceeași facultate ; și sunt dator să mărturisesc cá acolo unde D-sa a fost în pozițiune ca singur și fără presiune să pună în lucrare acest principiu, D-sa a fost consecinte și a urmat conform principului.

D-sa a lucrat așa : la Universitatea de Bucuresci a murit regretatul profesor Costa-Foru ; ce-a făcut onorab. D. ministru ? A ales pe unul din tinerii cei mai capabili, pe un om care, fără a fi încă profesor și-a făcut un nume în literatura dreptului, a ales pe onor. D. Nacu, l'a însărcinat de a ține cursul repausatului Costa-Foru péné la severșirea concursului deja publicat ; și fiind-că D. Nacu nu era profesor, și știind D. Chițu cá este bine ca chiar suplinitorii să fie luați dintre profesori, înainte de a numi pe D-nu Nacu chiar în mod provisoriu, D-sa s'a adresat la facultatea de drept, la toți profesorii acelei facultăți, întrebându'i decă numirea D-lui Nacu le va fi agreabilă și numai după respunsul de aprobare al acestor, D-sa a îmbogățit facultatea de drep

cu onor. D. Nacu.--Să vedem acum dacă și la Iași D. Chițu a făcut tot așa? Negreșit că D. ministru instrucțiunii publice a fost împiedicat de ocupațiunile sale politice să meargă la Iași! D-sa nu a trecut măcar odată apa secată a Milcovului, ca să poată privi cu ochii săi și se constate starea scolare din Moldova. Ne făcând așa, D-sa s'a aflat în pozițiune de a lucra după informațiunile eronate ce i s'a dat de colegul său de la esterne, el și profesor la Universitatea de Iași. Ei bine, eti D-lor, aceia cari înlocuiesc la Iași pe profesorii absenți:

1° D. Al. Gheorghiu este înlocuit prin D. G. A. Urechia (judecător și profesor).

2° Stef. C. Șendrea prin D. Al. C. Șendrea.

3° Andrei Visanti prin D. Petrino.

4° C. Climescu prin D. G. Roșiu.

5° N. Ionescu prin D. Petru Rășcanu.

— Acastă lămurire o împrumut însuși raportului secretarului Universității de Iași.

D. Gheorghiu este înlocuit cu D. Urechia, profesor și coleg al său; prin urmare acesta întrunește condițiunile de lege; dără vă fac întrebarea, dacă D. Urechia poate îndeplini această însărcinare; căci D-sa este profesor și membru la curtea de apel tot de uă-dată?

Vă fac uă întrebare D-lor, dacă un om, aibă activitatea lui Căvur, său a lui Thiers său a lui Bismarck, său a lui Gorceiaco, poate fi profesor la catedra sa, mai poate înlocui pe un altul la uă altă catedră, și mai poate fi și membru la curtea de apel? El trebuie să fie de la 11 ore până la 5 la Curte; și mai trebuie timp să studieze dosarele; și prin urmare nu cred că poate se aibă timpul de a putea se împlinescă însuși îndatoririle sale de profesor titular, cu atât mai puțin și de a îndeplini și datoriile unei alte catedre veduvă de profesorul său. Dără ore, onor. D-ni, în starea noastră de învățământ, în starea în care se află știința în țera noastră, este de ajuns ca un profesor să meargă să citească cursul său la catedră, ca cum ar citi cialovul său evanghelia? Nu are el ore nevoite de a se pregăti cu un studiu mai întins pentru ceea ce are a preda? Negreșit că el trebuie să se ocupe cel puțin câte-va ore, pentru ca să poată face misiunea sa folositoare. Cu cât această însărcinare este mai grea, când profesorul suplinitor este chemat de a ținea un curs

strain specialității sale, cum pentru D. Urechia este economia politică. Prin urmare se poate lesne conchide, că D. Urechia se află în absolută imposibilitate de a putea îndeplini două catrede, aceea de dreptul constituțional și administrativ și aceea de economie politică și de științe financiare, și în același timp să fie D-sa și membru la curtea. Așa dără, D-lor, judecați singuri, dacă ore este în stare un om cu totă inteligența ce ar poseda, să cumuleze trei funcțiuni, din cari numai una singură este destul de grea, pentru un om de uă capacitate ce nu trece peste nivelul comun.

Dar să mergem mai departe.

D. Ștefan Șendrea, agent diplomatic la Paris, are suplinitor pe fratele D-sale Alexandru Șendrea, profesore capabil. D. Alex. Șendrea este doctor în drept de la Universitatea din Berlin, și unul din cei mai buni advocați din Iași. Așa fiind D. Alex. Șendrea este necontentit pe drumuri, ca un avocat forte căutat, forte *à la mode*. Chiar acum în prezent D. Alex. Șendrea este în București, cu procese înaintea curților de aici. Vă întreb dar, ce se face cu catedra D-sale proprie și cu aceia la care este suplinitor. D-sea care de multe ori are trebuință de un altul ca se'l suplinescă? De aceea mi este cu greu a crede, că D. Alex. Șendrea, a primit uă însărcinare pe care nu o poate îndeplini în mod consciincios. Sunt dar încredințat că însuși onor. D. ministru al instrucțiunii publice regretă această stare de lucruri, și că va recunoște că trebuie măcar acum se înlocuiescă pe D. Șendrea care de mai mult de cincii luni de zile residă la Paris, și în acest timp catedra sa este veduvă; și junimea studiósă, a căreia apărare a luat o onor. D. Ionescu, aștepta sosirea mult iubitelui lor profesore; și în timpul acestei lungi așteptări trecu semestrele, și când vine timpul examenilor, acea junime, în loc se capete bile albe, capătă bile negre!

Dar voi merge și mai departe.

D. Andrei Visanti este un om de uă nepomenită activitate. D-sea este profesore; după aceea D-sea a alergat totă primăvara spre a fi numit mandatar al națiunei; l'a ales ca ast-fel. Vasluiul în entuziasmul cel mai mare, căci D-sa a promis Vasluienilor că va face a se împărți proprietatea privată a D-nei Șubin pe la Târgoveți. D-sa a și prezentat un asemenea curios proiect de

lege în Camera suroră; D-sa mai este și faimosul autor al notei No. 3 dat de deputatul colegiului III. Tóte aceste ocupațiuni au reclamat dar, că D-sa se încredințese altuia catedra sa de profesore. Aci sunt dator se recunosc că onor. D. Visanti a dat peste un bun suplinitor, a dat peste D. Petrino, a dat peste Bardul Bucovinei! a dat peste filomela Bucovinei. Sunt tot-de uă-dată dator a spune că acel curs care sub D. Visanti era veduv de studenți, astăzi este plin de ascultători! (Aplause prelungite). Și aci fie-mi permis a vorbi ceva de Bardul Bucovinei! — D. Petrino a părăsit Bucovina, neputend se vadă cu ochii sei, cum averile monăstirescî, cum fondul religios, provenind din acele moșii, date de strămoșii nostri pentru Biserica și scóla română, se întrebuintesă spre a se întemeia uă Universitate germană menită a stînge naționalitatea română din Bucovina. — D-sa dar s'a espatriat, venind în România, în speranță că aci, la căldura românilor lacrimile sóle se vor usca!

Ei bine bardul Bucovinei a venit între noi eu inima plină de durere, simpatizând cu tot ce este frumos, cu tot ce este Patrie.

Și îndată ce el află despre interpelațiunea mea în privința Universității de Iași, el 'mi telegrafiază, mulțămindu-mi pentru inițiativa luată, și arătându-mi câtă durere simte inima sa de român și de poet vedend decadența Universității române din Iași, față cu înflorirea crescendă a Universității germane din Cernăuți.

Bardul Bucovinei 'mi a adresat aceste prin telegramă, numai pentru că am spus că Universitatea de Iași este părăsită, este uă ruină morală și materială, în care cântă cucuvăele.

Așa dar D. Visanti are un suplinitor vrednic; și dacă aş avea a face uă rugămintă D-lui ministru de instrucțiune ar fi acesta: fiți așa de bun, D-le ministru, lasă pre acusatorul public se-și facă acușatiunile și perchisițiunile sale (ilaritate, applause), trimite-l, D-le ministru, se împartă Vasluiul orășenilor și mahalagiilor din Vaslui; useză de dreptul ce-ți dă legea, și de acord cu consiliul permanent al instrucțiunei publice, înlocuiesce în mod definitiv pe puțin capabilul profesore cu mult capabilul suplinitor; fă ca bardul Bucovinei se fie profesore de istoria și literatura românească; el va îndeplini cu suc-

ces această misiune; el va fi în stare se țina la Universitatea de Iași și catedra de comparațiunea limbelor slave cu limba română, catedră care se află chiar la Universitatea de Cernăuți. Și așa făcend, pe lângă multele greșeli făcute din eróre sau din slăbiciune, vei face un act bun; cu tóte că, cum dice proverbul român: „cu uă floricică nu se face vară.“

Voiu merge mai departe.

D. Climescu este înlocuit prin D. Roșu; D. Roșu nu este profesor de Universitate. Onor. D. ministru de instrucțiune a șis în Adunare: „mi se pare că D. Roșu a fost profesor de Universitate.“ Nu este așa. Onor. D. Roșu este institutor la scóla militară. D-sa este fórt bun, dar D-sa n'are gradul academic, nu îndeplinesce cerințele legii, nu îndeplinesce condițiunile admise de însuși D. ministru de instrucțiune, care a șis în fața Camerii surorî, că suplinitorul trebuie se înfrunescă aceleși condițiuni ca profesorele titular.--Așa dar rezultă din tóte acestea, că dacă tóte acestea ar fi fost cunoscute de cealaltă Cameră, interpelațiunea D-lui colonel Leca ar fi motivat uă altă motiune de cât simpla motiune de trecerea la ordinea zilei; căci dacă aicea în Senat, unde suntem mai bătrâni, tot ce privesce instrucțiunea publică ne interesă, cu atât mai mult interesul pentru instrucțiunea publică trebuie se ajungă mai viu la inimă, la inima celor mai tineri, căci în ceea ce se atinge de instrucțiunea publică, care este condițiunea de existență a naționalității nóstre, nu este deosebire între tineri și între bătrâni. (bravo, applause).

Vin acum, D-lor, la ilustrațiunea Universității de Iași, vin la persóna onor. D-lui Ionescu. D-sea erî striga cât 'y permitea vocea, că D-sa a satisfăcut legea, că D-sa are suplinitor, că D-sa n'a luat salariul, că D-sa este profesorul cel mai esact în îndatoririle sale!

Eă, D-lor, daă adversarilor mei tot ce li se cuvine. Onor. D. Ionescu, de și se face cam ténér, membru din fósta fracțiune, jună, liberă și independentă, care a luat nascere la 1866, D-sa este mai de uă vârstă cu mine; D-sa este un vechiul luptător în cauza națională; activitatea sa datéză cam de pe la 1848. În 1856 D-sa s'a espatriat în Belgia; D-sa s'a dus la Bruxelles și acolo a redactat „Stéua Dunărei“ în

limba franceză. Acesta este numai unul din actele naționale și patriotice ale onor. D. Nicolae Ionescu; eu acesta i-o recunosc, ca uă datorie și ca uă plăcere. Acesta este deosebirea între D-sa și între mine. D. N. Ionescu nici uă-dată n'a recunoscut nimului din adversarii sei politici cel mai mic merit, și acesta de dece ani de când este în parlament! Dacă eu astă-zi sunt aspru în privința profesorului N. Ionescu, este că D-sa cu greu se pôte înlocui ca profesor, este că Universitatea de Iași nu are un al doilea profesor ca D. N. Ionescu, este că D. N. Ionescu fiind profesor, făcându-și datoria, este nu numai uă ilustrațiune, dar este și făclia facultăței de litere; și cu un asemenea profesor băncile nu sunt vèduve de studenți. — Mi se va obiecta pôte, că eu făcând aci laudele profesorelui Ionescu, am recurs la un fel de chichiță, la un fel de siretlic parlamentar, voidnd se vèd pe D. N. Ionescu mai bine profesor la Iași de cât al vedea ministru în Bucuresci. Nu este așa D-lor! Dacă am avut în viața mea uă fericire, a fost aceea de a vedea pe D. Ionescu pe banca ministerială, de a'l vedea pe D-sa ministru, D-sa care de 10 ani n'a fost de cât censor și tribun violent, fără cruțare, fără dreptate cătră tôte guvernele, cătră tôte individualitățile, D-sa care a luat pe toți ministrii la rând, frământându'Y, atacându'Y, rumpându'Y cu dinții și cu unghiile! Și acesta 'Y era ușor, căci în tot acest timp D-sa nu a fost la putere; nu 'i-a gustat pόμεle amare. Bucuria mea dar este să'l vèd acum ministru, învățând și D-sa ce va se dîcă apărarea, D-lui carele cunósce numai atacul. Da, D-lor, acum D-sa învață, că alta este a vorbi și alta a lucra; acum D-sa este întrat în rândul ómenilor, voese a dîce în rândul ministrilor (risete, ilaritate); se va încredința dar că D-sa trebuie să'si schimbe allurele și vorbele; și sper că uă dată ce D-sa va părăsi aceste bănci, va fi, negreșit, mult mai indulgent, mai dulce de cât a fost pênă-acum. Nu va mai fi D-sé acel censor vehement fără milă, fără inimă, care aducea pe ministri bolnavi înaintea sa, tare de dreptul său, de și me califică de mare Vizir! Dar, D-lor, eu nici uă-dată n'am fost așa autoritar, așa mare Vizir, cum a fost D. Nicolae Ionescu capul fracțiunei libere și independente, astăzi ne liberă și dependentă! Declar dar, o mai repet, că

pentru mine doresc ca D. Ionescu să stea mult pe aceste bănci, ca să vadă că pe dênsele nu sunt numai rose ci sunt și spinii, și spinii care împung fôrte dureros.

Așa dar, după aceste prolegomene, sunt în drept a mă întreba: Cum D. Ionescu, această ilustrațiune — și o dîc în tótă sinceritatea — prima ilustrațiune a Universității de Iași, cum D-sa nu este înlocuit prin bardul Bucovinei, sau măcar prin vre un profesor de universitate? Întrebarea așa putea-o ușor satisface; dar las această pentru altă-dată; — acum 'mî ajunge a vè arêta, că D. N. Ionescu este înlocuit prin un bunisor învățător de seminar, care cu doui, trei ani înainte era învățetor la Tătărăși, mahala din Iași, bunióră ca Tîrchilești de aci, (ilaritate). Etă de cine este înlocuit D. Ionescu, marea ilustrațiune a Universității de Iași! D. Ionescu este înlocuit prin D. Rășcan, om fôrte onorabil, dar care nici la degetul cel mic al D-lui Ionescu nu ajunge, și care pentru junimea studiósă din Universitatea de Iași nu pôte de loc să fie uă compensațiune a absenței D-lui Ionescu. De-ună-zi, onor. D. Ionescu dîcea, că D-sa a fost înlocuit de mai multe luni, și că D-sa nu primesce lófă. Pentru această ultimă afirmațiune, așa este. Dar nu este tot așa în privința întâei afirmațiuni; și, dar rog pe D. ministru al instrucțiunei publice să'mî spună mai întâiu D-sa, de când este D. Rășcan înlocuitorul D-lui Ionescu?

D. ministru de culte. După deschiderea cursurilor, am dosarul aci.

D. M. Kogălnicénu. Eu susțin că înlocuirea este numai de la Decembre. Onor. D. Ionescu a intrat ministru la 28 Iuliu, prin urmare August, Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembre, catedra sa a fost vèduvă.

D. ministru de culte. Vacanța nu se consideră.

D. M. Kogălnicénu. Apoi, iată D-lor, un întreg semestru dus fără curs de istorie. EY bine! ce se face cu acea junime studiósă de la facultatea de litere din Iași; și chiar acum óre studenții cu mângăere vor asculta ei pe D. Rășcan fostul învățător de la școla primară din Tătărăși? Dar pôte aproba această inima D-lui Chițu?

Și crede D-sa că D. Rășcan înlocuind pre D. N. Ionescu, Universitatea de Iași

are să bată pe Universitatea de Cernăuți ? Dacă D. Chițu crede acesta, să ne bucurăm cu toții, și să mulțumim lui Dumnezeu !

Acum, D-lor, iată ce găsește în privința acesta în nota secretarului Universității de Iași, care mi s'a dat prin rector. „Suplinitorul D-lui N. Ionescu a început suplinirea în Decembrie 1876 după dispozițiunea ministerială.“ Dă'l afară D-le ministru pe secretarul Universității, dacă el nu a spus adevărul. Dar nu uita că este un act oficial ca și dosarul D-v. Secretarul Universității de Iași spune rectorului său, că suplinitorul D-lui Ionescu a început lecțiunile seale la Decembrie 1876. Vedetți dar că am ținut să vă arăt fapte positive; și faptul pozitiv al faptelor positive este că Universitatea de Iași nu mai există de cât cu numele. Și acesta ar proveni din cauză că nu ar fi studenții la prelecțiuni? Voiți arăta, D-lor, că sunt școlarii la prelecțiuni, dar din nenorocire școlarii nu găsește profesori; și atunci ei se ducă de învăță ori unde, afară de cât la Universitatea de Iași ! Si de ce ? fiind că după mărturisirea însuși a Onor. D. N. Ionescu, după mărturisirea Senatului, când s'a dat votul de blam D-lui Majoreseu, după moțiunea făcută de D. Leca în Camera suroră,

care nu se poate presupune că este un inamic al profesorilor din Iași, este că Universitatea pățimesce de un rău cronic, care din zi în zi devine mai grav, din cauza profesorilor cari sunt pretutindenea afară de cât la catedrele lor.

Eū dară interpelez pe onor. D. ministru, și 'l rog ca în conformitate cu această interpelețiune ce am comunicat'o deja, să bine-voiască ca, punct după punct, să răspundă la întrebările care am onóre a' face; și de mai nainte declar, că unde am afirmat rău, voiți primi cu bucurie desmințirea cea mai categorică, și voiți recunoște greșela mea !— După răspunsul D-lui ministru și după usul parlamentar, 'mă păstreț dreptul de replică, când atunci voiți întinde discuțiunea pe un câmp mai larg spre a face lumină, spre a face ca după un proces care ține acum de aproape 10 ani. Senatul, cel puțin, să dică puternicul său cuvânt în cestiunea Universității de Iași, care din toate măririle care le-a avut Moldova, și le a depus pe altarul Statutului Român, a ramas singură în picioare și care după ce a triumfat de dușmanii săi din afară, astăzi este în pericol de a dispărea sub lovirile inamicilor ei din lăuntru ! (aplanse).

Ședința din 2 Februarie 1877.

D. Kogălniceanu. (Suindu-se la tribună). Mai întâi eu exprim mulțumirile mele, vechiului meu amic și intim și politic onor. D. Chițu, ministrul instrucțiunii publice, pentru cuvintele amabile care a bine-voit ale rosti la adresa mea. Uă discuțiune pe un tărâm de mutuală stimă, nu pôte de cât să profite subiectului care amândoi îl urmărim : îmbunătățirea și dezvoltarea învățământului public în toate gradele sële, de la scôla primară de sat, pênă la cea mai înaltă tréptă a sea, care este Universitatea.

Acestea fiind uă-dată dîse, și repetând încă uă-dată mulțumirile mele, rog pe onor. D. Chițu a'mî permite de a dîce ministrului instrucțiunii publice, și acesta cu tótă amicia, cu tótă stima care i le port, că explicațiunile care mi le-a dat erî n'au fost mulțumitoare pentru mine; și m'au întărit încă mai mult în convicțiunea ce am, că D-sea a fost prea indulgentă pentru abaterile sevârșite de către profesorii Universității de Iași, indulgență care a avut drept rezultat, că Universitatea din Iași, de fapt, nu mai există !

Imî voiî permite a desvolta, unul dupe altul, tôte motivele care mē facū de a susține, cum că explicațiunile D-sële n'au fost îndestulătoare. Dér mai înainte rog pe onor. Senat, să mî permită a dîce câte-va cuvinte despre partea care și eū am luat în învățământul public, nu pentru ca să mē laud, ci pentru că să arăt, că numai eū nu pot fi inimicul învățământului public ! Mai cu sēmă învățământul de peste Milcov nu putea și nu pôte să aibă un amic mai sincer de cât eū, care mica mea carieră, alătura cu amicul mēu D. Ion Ghica, am început'o cu profesoratul. La 1840, când dascălia nu era pusă pe trépta de considerațiune care i se cuvine în orî-ce

țēră ce pășese pe calea progresului, D-sea și eū am fost primii feciori de boier în Moldova, cari ne-am făcut dascăli : D-sea profesore de matematică și de economie politică, și eū profesore de istorie națională.

De atunci, orî când am fost în pozițiune să pun uă mică pētră la dezvoltarea învățământului public, am pus'o cu bucurie, cu devotament.

Am luat parte la legea din 1851 alătura cu Rallet, cu Lascăr Rossetti, cu Hurmuzache, cu V. Alexandri cariî toți vedeam în învățământul public viitorul națiunii nōstre. Scôla de pictură, conservatorul de musică din Iași, ferma model, Universitatea, tôte pōrtă în decretul lor de fundațiune și mica : ea sub-semnătură.

Acei cari mē cunoscū, adeversarii mei cariî vreaū să fie judecatori nepărtinitori, mî vor acorda dēr dreptate de a recunōsce, că am un interes mare ca acele scōli să le vēd, înainte de a închide ochiî, în o stare mai bună, mai dezvoltată, de cât când ele s'au fondat, écă nu în uă stare mai rea de cât în ziua când ele au luat nascere. (aplause).

De pe banca ministerială mai a-laltă-erî am fost tratat de autoritar și de mare vizir ; în facerea legilor n'am fost nici uă-dată autoritar. Cu legele mele în mână, pot dovedi că din contra am lucrat tótă viața mea la slăbirea a tot puternicieî guvernamentale, la descentralizare. Când Universitatea din Iași s'au fondat, eū, ca ministru instrucțiunii publice, n'am improvisat din creeriî mei statutele acelei Universității ; nu le-am impus țerei și Domnitorului, nici Universității prin calea autoritară ; ci am chemat pe regretatul și nemuritorul profesore Bărnuțiu ; am chemat pe D-niî profesori Suci, Micle, Alexandrescu, Strat,

Mărzescu, pe toți oamenii cari au jucat pe atunci un rol în mișcarea noastră intelectuală, și le-am dis: D-v. aveți să fiți sufletul noii Universități; faceți-vă singurii statutele, dați-vă drepturile cum le-ați și profesorii la toate Universitățile cele mai înaintate în Europa, cu condițiune numai că având dreptul să aveți și îndatoriri. Acești bărbați, cari apoi au luat fie-cari drumul său în luptele politice, au făcut acele statute, prin care Universitatea de Iași se declara persoană morală, prin care profesorii se declarau funcționari înalți ai Statului și inamovibili; și aceste statute, cum s'au elaborat de acei bărbați, eu le-am supus Domnitorului. Un singur regret am: acela că nici unul din acei bărbați cari au luat parte la redacțiunea acestor statute nu este senator; căci ar veni alături cu mine, spre a mă apăra de calificațiunile viziriale ce mi se dă.

D. ministru al instrucțiunii publice nu are însă de cât să caute în arhivele seale, și va găsi lucrarea făcută de acei profesori. Nu pot fi dușmanul Universității de Iași; nu ținesc de loc a'ii jieni drepturile și libertățile ei; de cât mă dore inima când o ved în ce stare a ajuns.

Vin acum la explicațiile ce le-ați dat ei onor! D. ministru al instrucțiunii publice. Aceste explicații în cea mai mare parte m'au dat dreptate; și m'au dat atâta dreptate, că justifică chiar cuvintele care le-am dis, ca colegul D-sele D. ministru de externe, profesore în Universitatea de Iași de 16 ani, cunoșce împrejurările locale mai bine de cât D-nu ministru al instrucțiunii publice! Și acesta este natural. D-nu ministru o singură dată nu a vizitat Universitatea de Iași; D-sea nu cunoșce din profesorii Universității de Iași de cât pe aceia cari i-au vădut în București; însă pe aceștia i-au vădut deaia la alte ocupațiuni de cât la acele de profesori. D-sea der nu i-a vădut ca profesori profesorând, nu i-au vădut în Universitate, nu cunoșce nimic din ale Universității! Vă voi da câte-va exemple: D-lor senatori, singurii ați au dit pe onor. D. ministru susținând d'anteti, cum că D-nu Ionescu avea suplinitor pe D. Caragiani, și tot D-lui apoi a dis: m'am greșit. Nu D. Caragiani ci D. Râșcan îl înlocuiesce. L'ați mai vădut susținând, că D. Iones-

cu a avut de la începutul anului școlar suplinitor pe D. Râșcan, și am dovedit erăși că D-sea era greșit; căci D. N. Ionescu n'a avut suplinitor de cât la finele anului, fapt pe care D. Chițu a finit al recunoșce împreună cu mine. Am arătat că catedra D-lui St. Șendrea, lunile: August, Septembrie, Octombrie, Noiembrie, Decembrie și Ianuarie curent a fost și este vacantă, că nu avea suplinitor; și D. Chițu a venit la fine asemenea alături cu mine, dicând în Senat că D. St. Șendrea care este la Paris, i-a scris uă scrisore particulă prin care l'auunciă că optedă pentru cariera diplomatică, pe când în Camera D-sea a dis că a luat măsură să l'înlocuiescă. Ei bine, D. St. Șendrea de șese luni lipsesce de la datoria sa și nu are înlocuitor; și D. ministru a recunoscut împreună cu mine, că de și fratele D-sele se primi se l'înlocuiescă, însă în fapt nu l'a înlocuit.

D-nu ministru a recunoscut că D. Vizanti avea pe D. Petrino; acesta este singura lămurire ce ne a dat; însă ați vădut pe D. Petrino dicând alături cu mine, că în Iași nu mai există Universitate.

D. ministru ne a mai dat scirea îmbucurătoare, că D-nu Tone a optat pentru catedra sa, și l'aunda pentru această hotărâre. Aci sunt alături cu D-sa, și dic despre D. Tone: Etă un adevărat profesore; el a preferat catedra sa tutulor onorurilor și foloselor materiale! Inșă și aici uă mică erore din partea D-lui ministru al instrucțiunii publice.

Citând numele D-lui Tone, amicul meu D. Chițu adăogi: „D. Kogălniceanu a fost cu mine în minister, am vorbit de multe ori împreună în privința situațiunii Universității de Iași, deră nu s'a putut face nimic spre îndreptare, fiind că profesorii își părăseau catedrele, usând de un drept constituțional“. Acesta, D-lor, este uă mare erore. D-sa m'ia vorbit mie, și eu l'au vorbit D-sale în privința Universității; deră vorbirăm despre eventualitatea viitorului, de ce era de făcut spre a pune această Universitate la nivelul Universității de Cernăuți. Nu am putut vorbi de profesorii ce erau deputați și senatori; profesorii atunci în Iuniu nu se puseseră încă în defect, beneficiau încă de cele 30 zile de concediu ce le acordă legea; nu venise cazul de a li se aplica legea. In ceea ce pri-

vesce în special pe D. Țone, *éta* cum s'au petrecut lucrurile: D. Iepureanu, președintele Cabinetului de atunci, ne a adus într'ună și în consiliul de miniștri două dintre cei mai buni ingineri români, pe D. Duca și pe D. Popescu, ca se ne dea lămuriri despre chipul cum se construia drumul de fer de la Ploesci la Predeal. Cu aceeași ocaziune, ne arătă că era hotărât să mai aducă ca controlor pe D. Țone, profesor de la Iași și un bun inginer al școlilor din Franța, om de știință și de o activitate rară. Și atunci eu am întâmpinat D-lui Iepureanu: cum îl ești D-ta de la învățământul public; dă-ți atunci ce devine catedra sa? D-sa a răspuns: îl iați numai pentru un cas, pentru câte-va zile, să vadă și el, și să dică și el cuvântul său asupra construcției liniei ferate. Ast-fel, D-nu Țone a fost numit în oă însărcinare provizoriu. Numai după eșirea mea din minister D-nu Țone a fost numit în mod definitiv; prin urmare numai atunci D-nu ministru al instrucțiunii publice era în drept și dator să dică D-lui Țone: eu am a face cu profesorul, nu cu inginerul; prin urmare D-ta D le profesore, dute acolo unde te reclamă școlă, unde te reclamă legea și țera. Aceste cuvinte însă D-nu Chițu le a spus numai acum de curând; și totu-și D. Țone, întocmai ca și calul de băta care alergă când aude trâmbița, așa a făcut și D-sa; și îndată ce a fost pus în alternativa de a opta între școlă și inginerie, a lăsat salariul ce i se da de 16,000 franci, și s'a întors la Iași, la școlă, pentru a se mulțumi numai cu modestul onorariu de profesor de 6,000 franci anual, mi se pare. *Éta* dă-ți ce a făcut D. Țone; *éta* ce a făcut și D. Chițu; și unul și altul au fost corecți, au fost în lege.

Prin urmare vedeți, D-lor, că eu nu cer ca D. ministru să calce legea; din contra cer ca D-sa să aplice legea. Înaintea ministrului instrucțiunii publice nu există, sub nici un cuvânt, altă omenie decât numai profesori. D-sa are drept și datoria să dică profesorilor: Luați bani de la țera, sunteți profesori; banii țerei nu se dau profesorului ca să fie profesor numai cu numele, ci se dau ca să fie în fapt profesor, spre folosul junimei studioase. Statul e dator junimei studioase cu mijloace de luminare; prin urmare Statul este dator să ceară profesorilor prelecțiuni, precum el

este dator să ceară curților și tribunalelor să dea justiție; și prin urmare ministrul instrucțiunii publice are dreptul și datoria să dică: vreau ca profesorii să fie acolo unde îi cheamă legea, acolo unde sunt numiți, și pentru care ei primesc onorariu din bugetul Statului. D-nu ministru o recunoșce că așa este, că așa trebuie să fie; însă îndată sare de pe terenul legal, și spre eludarea legii adăoge: Da, profesorii nu sunt la postul lor, o recunoșce; însă ei au înlocuitori; cuvinte ce se întrebunțau, când se făcea recrutarea după legea veche, și când se permitea de a se pune om în loc. Hei, D-lor, apoi chiar în armată, sub legea veche, când era înlocuirea permisă, un om care nu vrea să serve era dator să dea un om vrednic în loc; nu ajungea numai de a se pune cine-va în loc. Venea oficerul de recrutare; el pune stânjenul, și măsura pe înlocuitor, îl cerceta, decât are talia cerută; apoi venea medicul, acesta vedea decât omul ce i se da în loc era sănătos; și numai decât înlocuitorul însușea condițiunile înlocuitorului, el se primea. Apoi tot așa era datoria D-lui ministru al instrucțiunii publice să facă cu cel ce se propun spre a înlocui pe profesorii absenți; căci și învățătorii sunt ostași, și ei constituie o armată, armata științei, armata inteligenței, care este tot atât de trebuitor, cel puțin cât și cea chemată spre a apăra fruntaria. D-sa trebuia, o mai adăog, să vadă decât acel înlocuitor întrunesc condițiunile ce s'au cerut celui ce voește a fi înlocuit, să cerceteze decât suplinitorul este de talia suplinitului. Ei bine, v'am arătat cum D. Chițu a fost înșelat, cum noii înlocuitori nu întrunesc condițiunile cerute de la profesorii de Universitate. D-nu Ionescu este înlocuit prin D. Rășcan; acesta poți să aibă cunoștințe și chiar talent, însă cu greu ar putea să înlocuască pe D. Ionescu, chiar având condițiunile cerute; dă-ți cu atât mai puțin, o repet, D. Rășcanu poți înlocui pe D. Ionescu, când chiar mai ales nu întrunesc condițiunile cerute; pentru că D-sa n'are grade academice, pentru că D-sa nu este profesor de Universitate, pentru că D-sa nu este coleg cu D. Ionescu; căci D-sa este un ténăr eșit din seminar, mi se pare; astă-dă pe cât mi se spune este învățător la seminarul de Socola, după ce mai înainte a fost învățător la școlă primară din

Tătărași. A mai și D. Chițu, că D. Gheorghiu, profesor de economie politică și de științe financiare, este înlocuit prin un coleg al său. Așa este. Însă prin cine? Prin D. Ureche, mi se pare, profesor de drept constituțional, ceea ce că nu prea armonisează cu științele financiare. Apoi D. Ureche mai este și membru la curtea apelativă din Iași. Apoi un profesor, care este uă dată profesor pentru dânsul, care este și membru la curtea apelativă, mai are el timpul material, mai poate el să fie și suplinitor pentru un alt profesor absent? Pe aceste motive —, am aici cuvintele D-lui Ionescu — susțiu cum însuși D-sa recunoștea că, în contra legii este ca un profesor să fie și judecător.

Etă ce dicea D-sa Domnului ministru de culte, D-nu Mârzescu, în 1870 cu ocaziunea interpelărei sale, de ce ministrul nu numea agregati spre a înlocui pe profesorii aleși senatori sau deputați. „Mi s'a citat, dicea D. ministru instrucțiunii de atunci numele D-lui Mandrea care este profesor la Universitatea de Iași, prim-președinte la Tribunal. — Și D. N. Ionescu răspundea: „*acésta este contra legii.*“

Să vedem dacă D. N. Ionescu, ajuns la putere, măcar în acesta a stărunit în credința sa, că a fi profesor și judecător este un lucru contra legii. N'a fost așa: ci din contra, D. Suciū, un om foarte respectabil, un foarte bun profesor, care în loc de șese prelegeri pe săptămână la care este ținut, ține 10 prelegeri, D. Suciū la vârsta de 70 ani a fost numit de uă dată membru al curții de apel din Iași, și acesta după recomandățiunea a însuși D-lui Ionescu! D-v. D-lor senatori, acei cari ați fost magistrați, cari sunteți avocați experimentați, știți că cineva poate să fie un profesor de drept foarte capabil, însă intrat de uă dată fără stagiū în magistratură, și mai ales numit de uă dată președinte sau membru de curte, el este pus în trista pozițiune de a da uă slabă idee despre dânsul. Alta este teoria, alta este rutina; și ast-fel, D-lor, se vede aspectul dureros — cel puciu pentru mine — că D. Suciū, care ca profesor nu inspiră de cât respect, ca membru al curții de apel din Iași, chemat de multe ori să preside acea curte, adesea se vede în nedomirire cum să pue uă rezoluțiune!

Uă voce. Așa este.

D. M. Kogălniceanu. Intrebați pe justițiabili cari sunt înaintea curților și tribunalelor din Iași, dacă spectacolul acesta dureros, nu l'au înfățișat adesea profesorii trecuți de uă dată pe bancele judecătorești. Și la toate aceste neajunsuri D. ministru de instrucțiune publică se mărginește a vè răspunde cu eternul său refren: Constituțiunea dă drept profesorilor ca să fie și deputați și senatori, și judecători, etc. Apoi cine contestă acest drept? Dără dreptul este el datorie? Este dreptul un serviciū obligator? Este el ca serviciul gardei naționale, ca îndatorirea de a face parte din juriu? Nu. Eu sciam pênă acum că stă în libera voință a fie-cărui om liber, de a usa sau a nu usa de un drept; prin urmare tot așa stă în facultatea profesorilor, ca să priimească sau să nu priimească mandatul de deputat ori de senator, după care sunt sigur că ei chiar alergă, ca fie-care din noi. Tot așa se poate dice și în privința decretelor de judecători, de agent diplomatic, de inginer, toate decrete pe cari profesorii le pot priimi sau refusa, ne siliți de nimeni întru acesta.

După ce D. ministru Chitu, pune apărarea profesorilor ce lipsesc îndatoririlor lor în dosul Constituțiunei în general, apoi D-sa mai caută un sprijin și în un articol special al Constituțiunei. — D. ministru argumentează, că Constituțiunea prevede ca Universitățile de Iași și Bucuresci aū dreptul de a fi reprezentate în Senat prin un anume reprezentant, și din acesta deduce că, așa fiind, apoi și cei-alți profesori aū acest drept în cele-alte colegiuri.

Nu aruncați acest păcat asupra Constituțiunei; Constituțiunea nu este vinovată de căderea Universității de Iași; Constituțiunea din contra a cătat să ferescă învățământul public de nenorocirea de a avea catedre veduve; căci dând drept Universităților de a trāmite din sânul lor câte un senator, prin însuși acesta, legea fundamentală a cređut că va pune uă îndatorire morală celor-lalți profesori de a rămānea credincioși catedrelor lor. În adevăr, D-lor senatori, luați în considerațiune, că Constituțiunea oborānd privilegiile claselor alte dăți privilegiate, a creat un privilegiū numai în favōrea profesorilor de Universitate. În adevăr, acestia, ca cetățeni, aū dreptul mai întēiū de a fi alegători în de-

osebitele colegie ale țerei, fie-care după pozițiunea, după averea sa; și apoi tot Constituțiunea îl mai face, ca profesori, încă uă dată alegători într'un anume colegiū, acela al Universității. Legiuitorul cu drept cuvânt prevedea, că aceste Universități, ca corpuri înalte, avēu și ele interese mari de susținut; și de aceea a voit că aci, în maturul Corp, aceste două centurii de lumină națională să aibă reprezentanți speciali. Dar acesta s'a făcut nu numai pe acest considerant. Nu, ci legiuitorul, presupunēd că și la noi ca și în totă Europa, profesoratul este un apostolat, și că prin urmare, profesorul cu greu se deslipesce de catedra sa, și pentru care el și este declarat de lege inamovibil, legiuitorul, dīe, a înțeles că în mod obligator un profesor să vie ca reprezentant în Senat. — Și pe aiurea D-lor, în Germania, în Franția, în Italia, profesorii au dreptul de a fi aleși senatorii, deputații; însă a-rare ori profesorii, mai ales acei din provincie, primescū de a renunția la catedra lor, primesc de a se depărta de acel centru de viață intelectuală, care face din studenți și din profesori uă singură familie. Așa credea și Constituanta, când le-a dat dreptul, și așa putea dīce datoria, acestor două centruri de lumină din țeră, pentru ca să trāmită câte un reprezentant special în Senat; ea presupunea că cei-l-alți profesori vor rămānea la locul lor. Etā dar cum așa argumenta eū; căci argumentul mi'l dā ceea ce este pretutindenți, în totă Germania, în totă Franția, în toate țerile unde profesorii înțelegū și prețuesc misiunea lor. D-lor, D. ministru Ionescu, când era simplu senator, combătea această argumentare, spuind că și în Camera Prusiei un ministru susținea cum că profesorii n'au dreptul să fie deputați; dēră că apoi a venit ministrul liberal Mūler, și că acesta a recunoscut acest drept. Sunt tot așa de liberal cât și ministrul Mūler, și nu contest celui mai de pe urmă dascăl dreptul de a fi reprezentantul națiunei. Să vedem însă dēcā în Germania profesorii usēzā, sau mai bine abusēzā ca la noi, de acest drept constituțional. În Germania este lucrul cel mai rar din lume de a vedea un profesor deputat. D. ministru de instrucțiune publică v'a dīs că cunosce profesori din Germania cari sunt deputați. Așa este, și cunosc și eū, și mi pare bine că D. ministru de finance este

aci, fiind-că și D-sa este un fiū al Universităților germane, precum sunt și eū fiul a douei mele mume, Universitatea din Berlin; sunt scolarul lui Savigny, al lui Ranke, al lui Gans; sunt dar în pozițiune să vorbesc de universitățile din Germania cât și D. Chițu; și lēngă mine sunt sigur de a avea și pe D. Dimitrie Sturdza. Sunt sigur dar că și D-sa va recunosce împreună cu mine, că un profesor deputat este uă pasăre rară în Germania. D-lor, la Berlin, pe vremea mea, era un profesor, episcopul Neander; acesta atât se identificase cu Universitatea sa, că el, de și vechiū locuitor din Berlin, nu cunoscea din toț orașul de cât uă singură stradă, aceea care conducea la Universitate. Când avea trebuință să ia uă altă stradă, l lua de braț femeea lui saū uă slujnică; erā când uă-datā intra în Universitate, cu ochii închiși, numai pipăind pereții, ajungea la catedra sa; atât el se identificase cu Universitatea sa. În Universitățile de Bonn, de Munich, de Göttingen, de Heidelberg, de Lipsca mai ales, sunt profesori, somități mari, ilustrațiunii ai sciinței germane; ei bine, acestia nici uă-datā nu primescū mandate și alte ocupațiuni necompatibile cu apostolatul lor. D-lor senatorii, dēcā Germania pătinesce de vr' uă bōlă, ea pătinesce de pletorii inteligenței desvoltate, de pletorii sciinței, de pletoriul numărului mare de profesori saū de ómeni capabili de a deveni profesori. În Germania nu este de cât să se facă uă catedră vacantă, și sute de învățați se presintă spre a o ocupa. Și de aceea vedem Universități avēnd uă armată de învățatori: profesori ordinari, profesori extraordinari, docenți și privat-docenți. Toți aceștia ținū cursuri plătite saū gratuite! La noi acesta nu e cu putință; noi avem atâtea greutăți a găsi profesori, chiar bine plătiți, și mai ales la Universitatea de Iași; dēră acest rău va spori și mai mult când vom hotări că profesorii potū lipsi de la îndatoririle lor, că ei sunt liberi a merge unde voescū, fără ca ministrul să le potā dīce un cuvânt. Apoi nu vedem că chiar din profesorii actuali, ei caută mijloce ca să părăsescă acea Universitate spre a trece la alte ocupațiuni. Așa aflu că tēnērul profesor Conta, plin de capacitate, voesc să trecā de la Universitatea din Iași la aceea din Bucuresci, și cere se ocupe catedra rēposatului Costa-Foru. Apoi, D-lor senatorii,

când acest rău este atât de mare, când el este neîngăduit de chiar D. ministru, se cuvine ca să consacram acest rău sub cuvânt că el se face sub protecțiunea Constituțiunei? Totă argumentațiunea D-lui Chițu este, în adevăr, basată pe învinovățirea Constituțiunei. N'am putut să opresc, dice D-sa, pe acești ômeni să nu beneficieze de C nstituțiune! Dără cine vë dice, D-le min^ostru, să'Y opriți? Eū vë dic numa: aplicați-le legea, diceți-le: pe cât timp sunteți plătiți de Stat ca profesori, faceți-vë datoria, ocupați-vë catedrele; dără vreți a fi și alt-ceva, atunci optați. — Domnilor, de suntem serioși, nu trebuie să mergem cu principiile pënë la absurd; astă-dî din 20 catedre 12 sunt vacante de profesorii lor, fiind-că aū primit deosebite funcțiuni și mandate, puindu-se sub scutul Constituțiunei care le ar permiteo; dar atunci am putea cu catedrele vacante să ne suim de la 12 la 22! Apoi când D. ministru ar vedea tôte aceste 22 catedre vacante de profesorii lor, tot sub paravanul Constituțiunei ar argumenta D-sa, spre a nu lua nicî uă măsură în contra rëului? Apoi și atunci ar dice D-sa că mai există Universitatea de Iași?

Dar, D-lor senatori, ia să vedem, numai profesorii aū dreptul, după Constituțiune, să fie aleși deputați sau senatori? Mi se pare că și membrii curților și tribunalelor sunt eligibili pentru Camere; membrii curței de Iași se pot alege în jurisdicțiunea curței de Crajova, și membrii curței de Crajova se pot alege în jurisdicțiunea curței de Iași. Apoi să presupunem, că de la curtea de Crajova membrii seî cei mai capabili, ca mai populari, s'ar alege senatori sau deputați în jurisdicțiunea curței de Iași, și că prin acësta nu s'ar mai putea da justiția. Ce ar face D. ministru de justiție? Socotiți că D-nu ministru de justiție s'ar uita la Constituțiune, și ar lăsa Curtea fără magistrați, și justițiabili fără justiție? Eū sunt sigur că onor. D. Chițu, fiind ministru de justiție, în facia membrilor unei curți cari ar fi fost toți onorați cu mandatele de senatori și deputați, și vëdëad curtea văduvă de judecătorii seî, cel d'ântëit D-sa ar cere de la Domnitor înlocuirea lor. D-sa în adevăr șt-ar dice: justițiabili aū dreptul la justiția țerei. Pentru acësta cetățenii plătescū imposite Statului, pentru că atun-

cî când vor merge la tribunale sau curți, ei să găsească magistrați cari să le dea dreptate. O susțin, când vre unul din magistrații nostri nu s'ar găsi la locul seū, sunt sigur că în 24 de ore el ar fi supus unei penalități disciplinare, și mai apoi înlocuit cu altul. — Tot asemenea și părinții și copiii lor, aū dreptul să ceară de la țera instrucțiune, să cëră ca profesorii ce sunt plătiți de deșși, să fie la locul lor în scôlă. Universitățile, gimnaziile, liceele și scôlele primare, nu sunt fondate pentru profesori; ele sunt fondate pentru junime, pentru a aduce progresul națiunei. Eță pentru ce țera face sacrificii de milioane, pentru învëțământul public (aplause). Eță pentru ce tôte partitele nu se uit la dificultele budgetare când se atinge de instrucțiunea publică, și chiar ne avënd punga visteriei plină varsă banii!! (aplause prelungite). Și când țera întrégă face aceste sacrificii colosale, nu trebuie ca ministru să se uite la a cei profesori cari nu corespund îndatoririi lor, cari nu înțeleg că misiunea lor este un apostolat? — Vorbesc mai ales de profesorii Universității de Iași.

Însă D. ministru stă cu bratele încrucisate dicënd : „s'aū fript doui ministri cari aū voit să aducă ordinea, D. Tell și D. Majorescu. Nu voesc să mă frig și eū.“ Cu drept cuvânt s'aū fript și unul și altul, pentru că unul a aplicat rău legea, pentru că cel-alt a violat legea! D-tale ți cerem numai să aplici legea; și decă ai susține, că legea nu'ți dă mijloce spre a putea obliga pe profesori de a'și îndeplini îndatoririle, să vedem decă legea este imperfectă? Eū susțin că legea este perfectă, că ministrii numai n'aū sciut să întrebuițese autoritatea ce le dă legea. Nu cer eū, cum a dis onor. D. ministru al instrucțiunei publice, ca D-sa să trateze profesori ca nisee învëțătorii de sat, sau ca pe copii; eū cer din contra, ca D. ministru al instrucțiunei publice, să trateze pe profesori ca luminatori, ca înainte-mergători ai civilizațiunei; căci numai învëțământul pôte pregăti mărirea intelectuală și progresul generațiunei viitoare, și pentru care, după cum am mai dis, facem toți atâtea sacrificii! (aplause). Să'Y cheme dar D. ministru, să le vorbescă ca unor amici, să le spună: Ave nă misiune de îndeplinit; și unii și alții, trebuie să ne-o îndeplînim; și decă D-v. nu vë faceți datoria, vë compro-

miteți pe D-v., compromiteți Universitatea, compromiteți guvernul; ă ră eă ca ministru, înă voiă face datoria chiar în contra D-v.! Eă cred că în fața acestuă limbăgiu, pu- cini dintre profesori nu vor da ascultare îndemnulă de amic și de ministru; și sunt sigur că mai toți profesori se vor întorče la catedrele lor. — Dără să presupunem că profesori tot ar stărni în calea lor. Să vedem acum dăcă legea instrucțiunei nu prevede nimic pentru aceși profesori abătui de la îndatoririle lor? Mi se pare că există în lege un articol care prevede un juriu chemat a judeca pe profesori călcători obligațiunilor lor. Când dără D. ministru a vėdut că Universitatea de Iași este vėdută de cea mai mare parte din profesori săi, trebuia să le aplice acest articol; nu voiă să sciă cine sunt acei profesori. Nu este trėba mea, nu este momentul, nici chiar să spun de ce ei sunt afară din Universitate, nici chiar ce opiniuă politică aă aceși profesori. Eă astă-dă constat cu tótă țera, că profesori din Iași nu și facă datoria. Cine trebuie să ș chema la datoria lor? Autoritatea aceea de care ne vorbese art. 10 din legea instrucțiunei. Eă că ce dăce acest art. 10 din legea instrucțiunei publice :

Art. 10. „Ministru exercită autoritatea sa prin mijlocirea consiliului permanent al instrucțiunei.“

— Se vedem acumă dăcă D. ministru are puterea de a face acăsta; ăță ce dăce art. 388 din legea instrucțiunei :

„Invėtătorii sunt datorii a frecuenta regulat clasa lor și a intra în clase la ora determinată prin regulamente.“

Mai ăță ce dăce art. 396 și 398 :

Art. 396. „Profesori cari vor călea datoriile ce le sunt impuse prin acăstă lege, seă cari ar compromite în verice mod demnitatea carac'erului lor, vor fi supuși, după casuri, la avertisment, censură, suspensiune seă destituțiune.“

Art. 398. „Censura, suspensiunea și destituțiunea se vor pronunța de uă comisiune de cinci profesori, aleși prin sorți din corpul profesoral al gradului de invėțământ superior celui în care funcționeă invėtătorul inculpat.“

„Acăstă comisiune se va compune, pentru profesori de facultăți de la Bucuresci, din corpul profesoral al facultăței de la Iași și vice-versa.“

— ăță dăr, D-lor, că legea este îndesulătore și pentru aceși funcționari înalți ai Statuluă, pentru profesori inamovibili.

Când dăr D. ministru a vėdut aceste 12 catedre vacante ce trebuia să facă? D'ăntei întrețineri și convorbiri amicale, și pe urmă mijlőcele cari le prescrie legea: censura, suspensiunea și chiar înlocuirea. Nu D. ministru să rostăcă aceste penalități; ci juriul prevėdut de lege, ci pairi profesorilor abătui de la îndatoririle lor. — ăță greșala D-luă Tell și Maiorescu!! Domnia-lor n'ă avut recurs la lege. D-lor aă lovit pe profesori prin act arbitrar; și de aceea cu drept aă fost blamați. Eă nu cer acăsta de la D. Chișu; cer numai ca D. ministru să useze de autoritatea ce ș dă legea: se supună juriuluă, se supună în cercetarea profesorilor de la Universitatea de Bucuresci conduita profesorilor din Iași. În Bucuresci avem un precedent, că acăsta lege s'a aplicat, și acăsta în contra unuia din profesori ce mai eminenți. D. Daniileanu fiind advocat a lipsit în că-e-va rânduri de la catedra sa. Ei bine! i s'a făcut rețineri din salariul seă; și ast-fel s'a întămplat, că într'uă lună D-sea a priimit numai uă sută de franci mi se pare. De ce n'a făcut acăsta D. ministru în privința profesorilor din Iași? Acăsta era dreptul și datoria D-sele.

D. Chișu a mai șis cu acăstă ocaziune: nu pot se maltrateza profesori de la Universitate ca pe nisce invėtători sătesci, și v'a citat pe prea mult stimabilul nostru coleg, pe D. Bosianu, carele, dăce D-sea, din causă că i s'a aplicat aceste măsuri, a demisionat.

Cu permisiunea D-luă Bosianu — în cer voie și seuse, că aduc pe D-sea ca un martor puternic în favőrea mea — susțin că lucrurile nu s'ău petrecut așa.

D Tell n'a făcut profesoruluă Bosianu imputare că lipsese de la prelecțiună, pentru că onor. D. Bosianu își făcea datoria mai mul de căt un june de 20 ani. Onor. D. Bosianu era decanul facultăței de drept, și onor. D. Tell, în loc să se adreseze pentru abaterile cari se făceau de profesori, la D-sea, carele ca decan al facultăței de drept avea dupe lege dreptul de priveghere, asupra profesorilor facultăței sele, D. Tell a trămis revisori în facultatea de drept a Universităței din Bucuresci, ca să

vedă decă profesorii își făceau îndatoririle lor! Atunci D. Bosianu în susceptibilitatea D-séle legitimă a dis: „Eū, și cu colegii mei suntem judecătorii naturali ai acelor profesori cari nu și facū datoria; noi avem dreptul de censură; ministrul nu este de cât un fel de procuror, în drept de a cere de la noi chemarea la ordine a profesorilor călcători îndatoririlor lor; noi ênsē suntem judecători. Prin urmare nu avea dreptul ministru să trămișă pe revisorii și funcționarii sei în coprinsul Universității noastre. Și déră, neputênd tolera această abatere, îmi daū demisiunea.“ Așa este onor. D-le Bosianu ?

D. C. Bosianu. Așa a fost.

D. M. Kogălniceanu. Prin urmare ce cer eū acum ? Să se aplice aceeași măsură la Universitatea de Iași, care s'a aplicat la Universitatea de București.

D-lor senatori, eū sunt mândru, și mă bucur, — îmi veți permite acest sentiment, — orî când ved în țera mea un asemenea care progresedă.

Vē declar déră că, ca Român, sunt mândru de Universitatea de București, căci Universitatea de București este în cale de progres, căci ea în fie-care an înaintedă prin meritele, sciința și sârguința profesorilor, și prin frequentarea tinerimei care alergă din tôte părțile spre a asculta vocea profesorilor eminenți ce ea posedă. Tot ast-fel dați-mi voe să plâng pentru Universitatea de Iași, care, mai ales din cauza onora din profesorii săi și a indiferenței ministrului, a rămas mai jos de Universitatea de București !

Onor. D. ministru al instrucțiunei, D. Chițu iubesc Universitatea de București; D-sea uă frequentedă precum frequentedă și iubesc și institutele de învățământ secundar de aici. Eram coleg cu D-sa; și am vedut cu mare plăcere, când D-sa a condus pe Domnitorul la tôte esamenele scólelor de învățământ secundar din București, și când din gura Domnitorului am audit că înălțimea Sa a găsit în gimnasiale noastre învățători cari pot să concurede cu onore cu cei mai buni învățători din gimnasiale Europei civilizate! — D. Chițu a încuragiat, a protegiat, a dezvoltat instrucțiunea în această parte a României, uă recunosc această și-Y adreșed multumirile mele! Ei bine, pentru ce scólele și Universitatea din Moldova sunt tratate de

D-nu ministru al instrucțiunei într'un mod opus ? Pentru ce pentru acestea mâna sea nu este de mamă ci de mastică ? Pentru ce ? Pentru că D-lui, o spun cu durere, nu s'a dus în Moldova, n'a fost la facia locului; ci a avut încredere în colegul seū, în profesorul Universității de Iași, în ilustrațiunea Universității de Iași, în D. Nicolae Ionescu ! Ministrul instrucțiunei publice de la Viena de două ori într'un an și jumătate a vizitat pe fiica sa iubită, Universitatea de Cernăuți. Universitatea noastră de ani întregi n'a vizitat-o nimeni !

D. ministru ne-a mai spus : „D-lor, ce vreți D-vóstră ? S'a întâmplat că D. Kogălniceanu a fost la Universitatea de Iași, și că în acea și n'a găsit acolo profesorii; acesta nu ajunge; să ne arate D-sa fapte normale, positive, nu fapte ale eventualității, ale unei singure și!“

Și aci este uă eróre din partea D-lui Chițu. Eū, de trei patru ori pe an, mă duc la Iași, pentru că am casă, am familie, am amici acolo, am și slăbiciune de Iași. La Universitatea de Iași este și uă galerie de tablouri; lucruri frumoșe D-lor; și de câte ori mă duc pe acolo, nu lipsesc să ved și pe amicul meū, pe directorul pinacotecei, D. Panaiteanu.

Petrec fórte mult în aceste încăperi; ei bine, tot d'na-mă m'am găsit în facia pustului; de la 11 ore înainte n'am mai găsit pe nimeni la acea Universitate; de la 11 ore înainte nu mai există cursuri, cel pucin din cele principale; m'am silit dinadins se ved decă peste și mai este acolo activitate, viață ! Nu. În facia acestor triste stări de lucruri, D. ministru a replicat: Apoi și pe aiurea este așa; profesorii nu staū, își fac cursul și se duc; ba încă în Germania sunt profesorii celebrițiți mari, cari lasă ajutórele să ție cursurile; ei sunt un fel de jidovi rătăcitori cari percurg orașele principale a'e Germaniei, și țin la uă Universitate un curs de uă lună, la altă Universitate câte-va prelecțiuni, și apoi își urmédă calea.“

—Nu este așa, D-lor, în Germania titlul de profesor este un grad, un titlu de onore pe care suveranul îl dá acelor învățători, cari dupe mulți ani de învățatură, ajungū în capul ierarhiei corpului didactic, Așa vedem acolo profesori ordinari și profesori esttraordinari.

Acești profesori stau lipiți de ușa anume Universitate, cel puțin un an întreg. Déca însă este ușa ilustrațiune mare; el se chiamă sau se duce la finele anului scolar la ușa altă Universitate pentru a face și acolo unul sau multe cursuri; și Universitatea care este mai bogată în asemenea ilustrațiuni este și mai frecventată de studenți. Profesorii călători despre cari vorbește D. ministru Chișu este alt ceva. În Austria, titlul de profesor este un fel de boerie, care se dă de Imperatul la ómeni însemnați în științe sau în arte, și cari n'au nimic cu învățământul; așa și în musică și în pictură vedem bărbați purtând titlul de profesori. De curând împăratul Austriei a dat acest titlu pictorului Mackart.

În Germania organizațiunea este cu totul alta. Profesorii, sunt putem dice, lipiți de Universitatea, de catedra lor; ei nu alergă dupe alte pozițiuni, orî cât de avantajoase ar fi; și profesorii ordinari și profesorii extraordinari și docenții primesc cea mai mare parte din onorariul lor de la studenți. De aceea fie-care se silește să facă cursul său mai bine, ca se atragă mai mulți ascultători. Am făcut dreptul roman sub Savigny, dreptul natural sub Gans; ei bine, știți ce erau aceste cursuri? A trebuit să se dea jos pereții de la trei salóne, spre a se face loc unui mare auditoriū, ca se încapă lumea de studenți ce alergau să asculte pe acești lucrători ai științei germane. — Acești profesori, fiind în cea mai mare parte plătiți de studenți, ar fi chiar natural déca ei în fie-care an, și-ar alege auditorul, și prin urmare chiar s'ar strămuta din Universitate în Universitate. Ensă la noi nu este tot așa; pe profesori îi plătesce Statul; și prin urmare Statul are dreptul să le cêră să și facă datoria, acolo unde ei sunt instalați. Ei bine, fiind-că D-v. toți, sunt încredințat, voiți ca Universitatea din Cernăuți să nu fie un pericol pentru Românism, scop pentru care ea s'a creat, tot D-v. sunteți datori a cere ca Universitatea din Iași să fie ușa rivală serioasă a învățământului german; cu toate că dupe opiniunea mea personală, cineva poate rămâne bun român și făcându-și cursurile în limbă streină, și la Cernăuți, și la Paris, și la Berlin; precum din nenorocire mai totă jumimea noastră ușa face, precum am făcu-

to și noi bătrânii. Déra nimeni nu va tăgădui că nenorocirea țerei noastre este că nu avem ușa educațiune națională; unii am crescut în Germania, alții am învățat în Franca, alții în Italia, alții în Grecia, alții chiar în Rusia; și asta face, D-lor, că după ce ne întorcem în țeră, venim fie-care cu deprinderile noastre, cu simpatiile noastre, cu prejudițiile noastre, luate de unde am crescut; ceea ce face că apoi în vîrsta cîptă diferim atît de mult unii de alții, și că politica și sociatatea noastră sémănă ca Turcu Babilonului (aplause și semne de aprobare). Apoi D-lor, onor. D. Bosianu, respectabilul nostru coleg, vechiul decan al facultăței de drept din București a constatat, și D-sa, aceștiași rîu, când blama purtarea D-lui Maiorescu, care se acusa că voia să desființese învățământul superior din această țeră, spre a lăsa numai școle de meserii. Etă ce dicea D-nu Bosianu; citez propriile sale cuvinte:

„Ușa societate o puteți compara foarte bine cu un stup de albine, unde fie-care și are misiunea sa și unde armonia și progresul sunt asigurate prin demarcațiunea misiunelor. Acum a cînti pe unele spre a cresce pe cele-alte, este a face un corp diform, cu mâini și picioare lungi, déra fără cap! Ai dori D-ta, D-le Maiorescu, să veți țera plină numai de meșteri, de făurari ciocănind în toate părțile fără de a fi alături cu densii și cugetarea științei care să conducă? Științele superioare sunt capul instrucțiunei, și cele inferioare, nu și primesc lumina de cât de la cele superioare, și toți acei meșteri mari cari sunt, nu datorez instrucțiunea lor de cât facultăței de știință; așa déra ar trebui să cugeti ca om de știință; căci, mai înainte de toate, națiunea noastră, voește a cugeta. Nu sunt eu care voi spune că trebuie să facem numai teorii politice; déra vă spui că științele superioare sunt pentru industrie și comerț, ceea ce este sufletul pentru corp; și numai când cineva are ușa cultură superioară, și poate înțelege drepturile sêle și se poate numi civilizat (aplause). Economia socială astă-zi consistă a combina toate elementele societăței și a le face să concure pentru un scop comun, al fericirii societăței; es'ce a cresce industria și comerțul, déra de ușa dată cu ele, și științele; căci ele sunt

„făclia care merge înainte, și cele-alte urmază (aplause).“

„Și apoi tot D. Bozianu dicea în privința trimiterii tinerilor în țări străine.

„D-lor senatori, vă declar că decă am luat cuvântul, și m'am adresat în special D-lui ministru al instrucțiunii publice, am făcut-o, supunându-mă la datoria conștiinței mele ca părinte de familie, pentru că sunt dator să mă uit la viitorul fiilor mei; și când mă gândesc că pe calea care s'a luat D. ministru Maiorescu, stărpind instrucțiunea superioară în țară prin descurajarea profesorilor, cari nu mai sunt siguri nici chiar de inamovibilitatea ce le acordă legea, m'î strivesce inima și dic că am să fiu nenorocit, de a m'î trâmite copii în străinătate ca să învețe; și că prin urmare, copii mei nu vor avea fericierea de a crește în atmosfera și ideile românesci. (aplause).

Etă cuvintele D-lui Bozianu, rostite cu drep. cuvânt în aplausele Senatului și ale țerei întregi. M'î am permis să fiu copistul D-séle, reproducând cuvintele D-séle aproposito de Universitatea de Iași în special, căci toți sunteți datori, D-lor, să țineți această Universitate în starea cea mai bună, toți sunteți datori ca tocmai acolo unde este pericolul mai mare acolo să dați ajutor. La Iași sunteți datori să dați științei mai mult de cât dați chiar Universității din Bucuresci; căci aci este centrul politicei, centrul științei, centrul inteligenței României; dără la Iași este avangarda românismului. Dără nu s'a făcut așa; și mai ales în anul acesta Universitatea de Iași numai există de cât cu numele, péné i se va sterge și numele! — Ia să vedem acum tot așa se petrec lucrurile și la Universitatea de Cernăuți? Ia să vedem cum este acea Universitate organizată, ia să vedem care este purtarea profesorilor din capitala Bucovinei? Cernăuții sunt un oraș mai mic de cât Iași, și cu mișloce intelectuale mult mai restrânse de cât Iași; și acolo dar, profesorii ar putea foarte bine să fie rugați ca să intre în funcțiunii publice, să intre la dieta de Bucovina, să se facă judecători la curtea de apel și la tribunalul Dără acolo, profesorii de Universitate să consimtă a fi funcționari, membri în dieta din Viena sau în cea provincială? Dără unde se aude acesta? Acolo fie-care profesor are conștiința misiunii sale; el

scie că este pus acolo ca avangarda civilizațiunii Germane, în facia națiunilor Orientului, și cu anume însărcinare de a înainta civilizațiunea Germană la Marea Neagră. Acesta este scopul Universității din Cernăuți. Și pentru că ia confiat uă asemenea misiune, sunt departe de a face uă imputare guvernului central din Viena. Drept, și frumos, și patriotic, în punctul de vedere austriac, aș lucrat ministri din Viena. Profesorii din Cernăuți știu că aș misiune, misiunea de a face ca civilizațiunea germană să pătrundă în Orient; ei dără știu că sunt nu numai profesorii ei și conducătorii unei idei. Dără profesorii de la Universitatea de Iași aș și ei conștiința misiunii ce le este încredințată, aceea da a fi apărătorii și chiar propoveditorii ideei române, faciă cu ideea Germană? Cu greș m'î vor dovedi acesta. D-lor, am aci Schematismul Universității de Cernăuți pentru semestrul de la 1 Octombrie 1876 péné la finele lui Februariu 1877. Universitatea din Iași, de și vechiă de 16 ani, péné astă-zi nu are un Schematism. Mai înainte de toate, voese a vé spune ceva despre organizațiunea Universității de Cernăuți; și apoi voiă face comparațiunea. Universitatea de Cernăuți are trei facultăți, facultatea de teologie, transformându-se seminarul în facultate de teologie Greco-Orientală (ortodoxă). Noi de și avem în statutele dela 1860 prevădută crearea unei facultăți de teologie, de și această trebuință devine din zi în zi mai simțitoare, péné astă-zi încă nu o avem. Când s'a creat Universitatea de Cernăuți, deputații Români din Bucovina, între cari patriotul Gheorghe Hurmuzache, aș cerut, ca măcar la facultatea de Teologie învățământul să fie în limba românească. Ministrii s'aș mărginit a le spune, că uită că sunt în Austria și că sunt austriaci éra nu români. Ast-fel facultatea de teologie din Cernăuți, de și fondată și întreținută din fondul religios care represintă sumele luate din vânzarea moșilor vechilor și glorioșelor monastiri ale bătrânei Moldove, va avea a da în curând comunele din Bucovina preoți cari să servese sânta Liturgie în limba nemțescă. Decă péné acuma nu s'a putut aplica hotărârea Reichsratului din Viena, cauza este că nu s'aș găsit încă profesori nemțeci pentru facultatea de teologie, și că cărțile de te-

ologie ortodoxă nu există în limba Germană. Dără progresul se face; deja profesorii catolici germani au intrat în acea facultate, și în curând Europa va avea o facultate germană pentru teologia ortodoxă; fiind că noi, din nenorocire, nu avem de cât pe hârtie facultatea de teologie la Universitatea de Iași. Nu voiți face comparațiune între ambele aceste facultăți. Dără avem facultatea de drept la ambele Universități. D-lor, câți profesori au facultatea de drept, facultatea de litere, facultatea de științe din Iași, v'am spus ori; vă voiți spune acum câți studenți au aceste facultăți. Facultatea juridică la noi are 99 studenți înscriși; facultatea de știință are 43; facultatea de litere are 28; dintre aceștia din urmă, în fapt, există jumătate. La Cernăuți facultatea de litere și de științe este întrunită sub nume de facultate de filosofie; facultatea de drept de acolo are 104 studenți, acum are mai mulți; noi avem 99; facultatea de filosofie are 66, noi avem 28 la litere, și 28 la științe; prin urmare 56; dără în fapt cum v'am spus nu sunt de cât vr'ua 25. Va se dică în fapt, vedem că Universitatea de Cernăuți are numărul îndoit de studenți de cât cea din Iași. Mi se va dice, și s'a ȳis de multe ori în Camera suroră: dără ce să se facă, când nu sunt studenți mai mulți? Eu mă însărcineșu să dovedesc că sunt studenți, dără nu sunt profesori; și dără nu sunt studenți mai mulți, este că puțin studenți consimțu a merge și a sta la o Universitate care n'are profesori.

Iași și orașele cu gimnaziul producă destul scolaru ca să alimentede facultățile din Iași; dără las acestă cestiu ne pentru a o desvolta mai târșiu. Aș vedu că Universitatea noastră are 23 de catedre, din cari 22 erau ocupate, și mai deunășu s'a ocupat și cea de a 23-a. Acestea uă-dată ȳise, constat că la 23 catedre sunt 23 profesori, adică câte un profesor de fie-care curs, chiar când acesta este de un ordin secundar. Să căuțăm acum dără la Universitatea de Cernăuți este tot așa. Facultatea de drept la noi are 8 catedre cu opt profesori; facultatea de drept din Cernăuți are șese profesori ordinari, trei estra-ordinari, un supleant și doi docenți; va să dică, are în tot 12 învășatori sub deosebite numiri. Mă veș întreba, acum câte catedre ocupă acești

profesori? Ei ocupă 21 catedre, va să dică, fie-care profesor are câte două catedre. — Facultatea de științe în Iași are opt catedre ocupate de opt profesori, și acea de litere are șese catedre ocupate asemenea de șese titulari. Prin urmare ambele facultăți posedu patru-spre-dece catedre cu patru-spre-dece profesori. În Cernăuți, facultatea de filosofie, adică de litere și științe, are șapte profesori ordinari, ȳece estra-ordinari, și un supleant, în tot 18; — aceștia ocupă 37 catedre. Ei, socotișu, că numai în atâta se mărginesce activitatea profesorilor din Cernăuți? Fie-care din profesori mai ține apoi conferințe cu studenții de două ori și chiar de trei ori pe săptămână, ceea ce se numese în limba germană „seminar-übungen“, și așa sunt *seminarübungen* pentru drept, pentru economia politică, pentru teologie, pentru istorie; sunt chiar *seminarübungen* germaniste numite *germanistisches-seminar*. După cum vedeșu, Universitatea de Cernăuți numără 26 profesori ordinari și estra-ordinari, un număr care nu întrece cu mult pe acela al profesorilor noștri de la Universitatea de Iași. Ceș d'ânteișu aș vedu că ocup aprupe 60 de catedre; va să dică că acolo în proporțiune, un profesor ocupă mai mult de cât două catedre, în vreme ce la Iași 23 profesori ocupă 23 de catedre!

Să vedem acum, D-lor senatori, câte ore pe săptămână este ocupat un profesor din Iași, și câte ore de prelecțiune au aceia din Cernăuți. D-lor, la facultatea de drept din Cernăuți, profesorul D. Vering are pe săptămână 15 ore; el are catedra de instituțiun și istoria dreptulu privat roman, pandectele și dreptul eclesiastic al catolicilor și al ortodoxilor, pe lângă care mai are și esercițiile seminariste de dreptul comun. Professorele Schuler are istoria dreptulu german și dreptulu privat german, mai are și dreptul ginșilor asupra sa; acest domn are 13 ore pe săptămână. Professorele Tomaseșuk, român, fost anteișul rector al Universității din Cernăuți, este profesor al istoriei filosofiei, al procedurii civile austriace și al dreptulu cambial; are 11 ore pe săptămână. Profesorul Schiffner are catedrele de dreptul privat austriac, de dreptul de succesiune austriac, are esercițiile seminariste, și mai are și dreptul privat frances comparet cu modifițațiunile introduse în România. Vedeșu

profesorul german Schiffner, are la Cernăuți o catedră unde se predă codul Napoleon, dreptul civil frances comparat cu dreptul civil român, catedră care la Iași nu se pomenește. — Acest profesor are 10 ore pe săptămână. Profesorul Hiller are 8 ore; profesorul Canstein are 10 ore, și așa mai încolo. Nu voiți să merg mai departe cu nomenclatura tuturilor acelor profesori și cu arătarea orelor ce dau prelecțiilor lor. Resultatul însă este acesta : că în Iași, afară de profesorul Suciu care are 10 ore, de D-nii Emilian și Miclea cari au câte 6 ore, toți ceilalți nu au de cât de la trei mult până la patru ore pe săptămână; în vreme ce profesorii din Cernăuți au un minimum pe săptămână, de la 10 până la 15 ore la facultatea de științe; la facultatea de drept de la 7 până la 9 ore pe săptămână, afară de conferințele ce țin în acești profesori.

Acum să vedem dacă viața intelectuală a profesorilor din Cernăuți are cea mai mică asemănare cu viața agitantă și agitată a profesorilor noștri din Iași? Acești profesori, D-lor, trăesc în mod constant cu studenții lor; studenții sunt parte din familia profesorilor. — În facia studenților de gintă germană, studenții de naționalitate rămană, au fundat societatea numită „Arborosa“, adică Bucovina, căci Bucovina înseamnă țară acoperită cu arbori.

Acăsta este o societate fondată cu scop, de a întreține și întări legăturile de frăție dintre studenții de aceeași naționalitate. Adunările lor constă în a citi jurnale, în a ține conferințe, dând câte o dată și concerte, serate declamatorii. În capul acestei societăți sunt profesorii. Vă voiți cita pe profesorii Michail Călinescu, Nicolau Haeman, Constantin Stephanovici, Alexiu Comoroșanu, Vasile Mitrofanovici, Isidor Onciu, Eusebie Popovici, C. Popovici, Basili Repta, Ion al lui G. Sbiere, etc.

Toți aceștia, asociați profesori și studenți, trăesc într-o comunitate de idei, într-o legătură de totă ziua; profesorii bătând private pe studenți ca membri ai familiei lor, sau mai bine zicând, fac o singură familie, având împreună o viață intelectuală care este sufletul unui corp de învățământ.

Acum, D-lor, v'am spus cum că limba germană este obligatorie în Cernăuți până și pentru facultatea de teologie; de abia s'a

învoit de Reichsrat a se ține prelecțiuni despre limba și literatura română.

Ia să vedeți, D-lor senatori, cum Români din Bucovina au întrebunțat învoirea dată pentru această catedră.

Etă ce în semestrul curent, profesorii acestei catedre dau studenților Români de la Universitatea de Cernăuți :

1°. Istoria literaturii române, de trei ori pe săptămână. — Vă rog, D-le ministru, să luați aminte că acest curs nu l'aveți la Universitatea de Iași.

2°. Despre Miron Costin, 1 oră pe săptămână.

3°. Despre formarea cuvintelor române în limba română; 1 oră pe săptămână.

4°. Gramatica comparativă a limbilor romane, de profesorul Budinschi, de trei ori pe săptămână. Nici acest curs nu există la Universitatea de Iași.

Etă ce a fost în trimestrul espiat.

Etă acum ce, în semestrul anterior, s'a făcut în cea catedră : S'a predat : *Istoria literaturii române până în zilele noastre*, de trei ori pe săptămână.

Gramatica limbii române, de 2 ori pe săptămână.

Despre colindele române, 1 oră pe săptămână.

Mai toate aceste materii la Universitatea de Iași nu se găsesc.

Acum socotiți că activitatea profesorilor de la Cernăuți s'au sfârșit aci? Nu, D-lor senatori. Profesorii de acolo în tot anul îmbogățesc literatura germană cu scrierile care facu epocă în această literatură.

Profesorele Schiffner, numai de vre-un an în Cernăuți a publicat Manualul dreptului civil frances în comparațiune cu dreptul civil din Baden și din România. Mai toți autorii noștri cari au scris ca-va despre literatura dreptului nostru sunt menționați și criticați, unii în bine alții în rău.

Etă titlul acestei cărți remarcabile :

„*Lehrbuch des französischen allgemeinen Civilrechtes mit Berücksichtigung des badischen und rumänischen Rechtes von Ludwig Schiffner, doctor der Rechte und der Philosophie, k. k. a. o. Professor der Rechte an der Franz-Joseph Universität in Czernowitz. Wien 1877.*“

Intre aceștia se citează în deosebi răposatul Heraclide de la curtea de casațiune, D. Nacu și alții.

Un alt profesor de la cea Universitate,

Schuler de Libloy, a scris istoria popoarelor cari sunt aşezate în ţerile carpatiane.  ta titlul acestei cărţi importante :

„Aus der Turken und Jesuiten Zeit vor und nach dem Jahre 1600. Historische Darstellungen zumal F rsten und Volksgeschichte in den Karpathen L nder von Friedrich Schuler von Libloy, Doctor der Rechte ord. Professor an der k. k. Franz-Josesh Universit t in Czernowitz Berlin.“ — U  istoriă care a fost bine v cut  delumea savantă.

Nu s'a oprit aci D. Schuler de Libloy; a scris încă istoria Universităţii de Paris, u  carte care a făcut u  mare senzaţiune în tótă Europa savantă, u  carte care a fost l udat  — lucru rar — prin t te jurnalele franceze,  ncep nd cu jurnalul *des D bats*. Acesta este p te singura carte scrisă de Germani care a fost l udat  de Francesi. Un profesor de la cea mai t ner  Universitate, acea de Cernăuţi, scrie istoria celei mai b tr ne Universităţi din Europa, Universitatea din Paris!  t  ce fac  profesorii din Cernăuţi. Ei bine, D-lor senatori, când aceste se facă la uşile Moldovei, la o depărtare de două ore de fruntariile Moldovei, când Universitatea din Cernăuţi cont z  deja între profesorii ei celebrităţi Europene, când guvernul Austriac face mari şi necontenite sacrificii pentru dezvoltarea acestei Universităţi, cum voiţi Dv., ca în un an sau două acest  Universitate să nu ajung  a avea cel puţin 300 de studenţi? Intrebeţi Dv. acum, mai ales pe confr ţii mei din Moldova de sus să ve spună, unde de pre acum  ncep  a'şi tr mite copiii? La Universitatea de Cernăuţi! Pentru ce? Pentru că profesorii noştri de la Universitatea de Iaşi sunt în general slabi, afară de  re-cari excepţiuni, şi acei cari sunt excepţiuni,  r -şi cu rare excepţiuni, lipses  mai necontenit de la îndatoririle lor de profesori de Universitate. (Aplause sgomotose şi prelungite).

S'a mai dis, D-lor, că Universitatea de Iaşi merge în decădere, nu pentru că profesorii nu'şi facă datoria lor, dar pentru că profesorii, cu tótă bună-voinţa lor, n'au studenţi cari să frecventeze cursurile D-lor. Ei bine, D-lor, eu am u  mai bună idee — şi am şi dovadă că ideea mea este drept  — despre institutiunile n stre de  nv ţ ment secundar.  n  nv ţ m ntul secundar, D-lor senatori, noi avem forţe intelectuale

de mare merit, noi avem numeroşi învăţători cari privesc în realitate misiunea lor ca un apostolat, şi care 'l şi îndeplinesc cu s ntenie . Gimnasiile n stre producă cu îndestulare studenţi pentru Universităţile n stre.

Pe l ng  gimnasiile şi liceele din t r  plătite de Stat sau subvenţionate de judeţe, laşii ara nu numai gimnasiile şi liceele publice, dar are şi scoli fondate de asociaţiuni private şi anume: *Institutul academic şi liceul nou*.

Institutul academic în 8 Septembrie 1876 a celebrat serbarea anivers rei de 10 ani a fond rei sale. Din darea de s m  a serb rei sale aniversare, rezultă că acest instituit fundat la 1866, deja după un an, adică în 1867 a dat un bacalaureat; în 68 a produs 4; în 69, 2; în 70, 9; în 71, 14; în 72, 9; în 73, 14; în 74, 16; în 75, 21 şi în fine în 1876, 22.  n asemenea proporţiuni, de şi mai mici, contribuiesc şi „liceul nou“ precum şi liceele Statului la alimentarea Universităţii.

Aţi v cut, D-lor, că numai un singur instituit „Institutul academic,“ u  întreprindere privată a produs în 8 ani 112 bacalaureaţi. Unde au mers acestia spre aşi completa studiile, vă veţi întreba? Cea mai mare parte au mers şi merg  la alte Universităţi, nu la Universitatea din Iaşi; cu t te că cei mai mulţi din acestia ar prefera se r m n  în t r  — pentru că mai toţi din aceştii studenţi nu sunt cei mai bogaţi. —

 t  D-lor acei dintre bacalaureaţi institutului academic cari s'au dus la Universităţi streine şi ce graduri au dob ndit acolo.

 n 1867 A. Csenopolu doctor în filosofie şi în drept din Berlin;  n 1868 Soeor Gavril doctor în medicină din Viena; Ion Burada, doctor în drept din Bruxelles.

 n 1869 Adolf Abgarovici, licenţiat în drept din Paris. Const. Balais licenţiat în drept din Paris.

 n 1870 Const. Meisner, doctor în drept din Berlin.

Al. Finkelstein, dr.  n drept din Viena. Ei bine D-lor,  t  că Universitatea de Iaşi are elemente, are studenţi. Unde dar este vina că acest  Universitate nu numai că nu progreses , dar din di în di merge spre u  desev rsit  ruină? T ra nu dă t te cele trebuitor ? T ra nu cheltuesce în

tot anul 200,000 franci pentru această Universitate din Iași? Tera chieluesce cu mult mai mult pentru universitățile de cât cheluesce cu învățământul secundar. Cum dar se întâmplă că jumimea studioasă, cel puțin aceia cari poște, se duce la facultățile streine? D-lor, nu am nevoie se întru în amănunțim mai mari; Universitatea din Iași are scolarî, dar are puținî profesori cari și fac datoriile lor. Acesta este cauza cauzelor, că Universitatea de Iași nu mai există de cât cu numele.

D-lor senatori! După câte am avut onorea a vă arăta, și după atâtea debateri ce în atâți ani îndelungați a rădicat cestiunea Universității de Iași, nu credeți că a sosit timpul ca Senatul se dică un ultim și otărător cuvânt, acela ca reul trebuie precumat, și că și în privința Universității de Iași, legea trebuie să fie lege? Dar mi se dice: Cum? Dv. voiți se oprim profesorii de a deveni senatori sau deputați? Nicî de cum. Noi nu-i putem opri de a deveni mandatarî ai națiunei, precum ei pot lua ori ce altă funcțiune sau ocupațiune. D-lor sunt omenî liberi înestrați cu toate drepturile cetățenesci. Însă în acest cas, D-lor nu au se facă decât ceea ce face judecătorul la uă curte sau tribunal, cea ce facî cei alți funcționari, când consimtu a primi misiuni sau posturi necompatibile cu vechea lor pozițiune. Nu vedem prefecti și alți funcționari dându-și demisiunea spre a deveni alegători, deputați sau senatori? Facă dar și d-nii profesori tot așa; uă-dată aleși mandatarî ai națiunei, vor avea a opta; acei cu talente politice vor prefera a rămâne bărbați politici, și Universitățile își vor căuta alți profesori cari vor fi mai apți pentru catedră de cât pentru tribună! Dar astă-ți ce este? D-nii profesori, mandatarî ai națiunei, nu sunt nici profesori nici reprezentanți ai națiunei, ne îndeplinindu-și cu stricteță misiunea lor; căci puși în pozițiune să îndeplinescă două funcțiuni necompatibile, rezultatul este că ei sunt nevoiți să neglige când pe una când pe alta. — D-lor senatori, noi avem între Dv. pe reprezentantul Universității de Iași, pe onorabilul D. Cobălcescu; dacă vre uă-dată D. Cobălcescu reprezentantul Universității de Iași, trebuia să fie în mijlocul nostru, acesta trebuia să fie acum, când este pusă în cestiune însă-și Universitatea de Iași, pe care D-sa

o reprezintă în special. Unde însă este D-sa? Interpelațiunea mea este prevestită de două luni; și astăzi D. Cobălcescu strălucese prin absența D-sale; și pentru ce acesta? Socotiți că nu are cunoștință de această interpelare? O! are însă, ertațimî espresiunea, D-sa are pudorea morală devoltată mai mult de cât la alții; D-sa scie că nu poște să apere această stare de lucruri, căci D-sa de și este ales de profesori, scie că este reprezentantul Universității, este Universitatea de Iași care va trebui să vorbească prin glasul său; și fiind că D-sa este pus în grăua și imposibila alternativă de a cruța pe profesori și tot de uă-dată de a apăra viitorul acestei Universități, de aceea glasul său este mut, de aceea D-sa strălucese prin absența sa! Ore când Universitatea din Bucuresci a fost isbită de un ministru, într'un singur cas, acel al depărtării D-lui Danielenu, reprezentantul Universității de Bucuresci, făcut'a ca reprezentantul Universității de Iași? Stat'a D-sa mut? Onor. nostru coleg D. Orăscu nu s'a pus față în față cu ministrul și a apărat Universitatea de Bucuresci ca corp reprezentat de D-sa? Și n'a apărat D. Orăscu pe D. Danilenu; dar a apărat pe acei studenți cari erau lipsiți de savantele prelegeri ale eruditului profesor Danilenu; el a strigat și s'a luptat pênă a adus pe Danilenu la locul său. Astă-ți fac apel la onor. D. Orăscu, la onor. D. Bozianu, vechiul decan; D-lor sunt datorî să vorbească mai în special în această cestiune D-lor sunt chemați să judece între ace-profesorii ai Universității de Iași cari nu și fac datoria, și între D. ministru de instrucțiune, care pare a voi a nu le aplica legea! D-lor au însușirea de a lumina Senatul, de al pune în pozițiune să se rostescă dacă profesorii Universității de Iași nu sunt greșiți, și prin urmare că eu sunt calomnietorul; sau dacă eu am dreptate, când cer ca Universitatea de Iași să nu fie uă văduvă care plânge după profesorii săi. (Aplause).

Astă-ți profesorii absentî ucidu viitorii studenților din Iași! Ei nu sunt profesori de cât cu numele, și numai ca să ia onorarul! (Aplause). Ș'apoi D-lor senatori, acești profesori, cel puțin în majoritate, sunt ei nisce facile de lumină atât de strălucitoare, în cât noi să putem tolera calcarea legii? În cât noi pentru marele rol ce jocă în afacerile politice și parlamentare, să le

peritem de a-și neglije îndatoririle lor de profesori? Apoi, D-lor, chiar în Franța, când Guizot, cel mai mare istoric al timpurilor moderne, a fost numit ministru, nu și-a dat el demisiunea de profesor, și rămânând ministru, un alt om de talent a mers de la înlocuit la Universitate?

Onor. D. Ionescu, și la 1864, și la 1870 și în alte dați, a cercat să facă Senatul complice cu această stare de lucruri, cerând neconținut ca D. ministru al instrucțiunii publice să prezinte Corpurilor Legiuitoare un proiect de lege pentru înființarea de agregări.

Prin acest proiect D-sa cerea ca țera să mai plătească o clasă de profesori, adică agregării, ca și să ție prelecțiunile, și D-nii profesori se facă politică! D. N. Ionescu se crede acum în ajunul de a ajunge la rezultatul după care D-sa și cu colegii se alergă de atâta ani! N'am vădut noi în adevăr pe onor. D. ministru de instrucțiune care ne dăce: „D-lor spre remediarea rului am să vă cer agregări?” Recunosc însă, că și D. ministru de finance de colo, alături cu D. Chițu, (arătând la banca ministerială), face hăm, hăm, și elătinând din cap. Pentru ce? Fiind-că cu acesta nu se ia, ci se sporesce numai reul, mai îngreuându-se sarcinile Statului; căci și agregării au să fie și ei cetățeni români, și prin urmare și ei au să fie eligibili, și însă-și aceștia vor putea primi mandate de deputați și senatori; și peste cât-va timp vor putea și D-nii agregări să pretindă că, pentru ca D-lor să și potă îndeplini mandatul, să se creede agregări de agregări! (rîsete, ilaritate).

Cât pentru mine, D-lor senatori, declar de mai înainte că sunt pentru libertatea învățământului, că sunt pentru toate prerogativele Universităților și pentru drepturile cetățenești ale profesorilor lor; doresc ca Universitățile noastre să fie compuse de omenii cel mai eminenti ai țerei, ca ei să fie asigurați și feriți de toate persecuțiunile, ca ei să fie făclia luminătoare a acestei țeri; dar tot de o dată cer, ca și D-nii profesori să și facă datoria acolo unde și reclamă această datorie. Le permit și afară, și înăuntru de Universitate să predice în totă independența lor ideile și credințele lor; numai două lucruri nu le învoesc să facă: să nu predice în contra religiunii, să nu predice în contra familiei și să nu pedice în contra proprietății; profesorii

să nu cêră legea agrariă, bună oară ca cel ce promitea împărțirea Vasluiului său a moșiei orî cuî. (aplaude). Profesorii să nu susție că în această țera, trebuie o lege agrarie! Oă-dată cu oborirea clăcei, proprietatea fie-căruia a devenit proprietate occidentală, proprietate sântă și absolută; și dară ei să nu cêră nici și predice împroprietărirea spornicilor (însurăteilor) pe proprietăți particulare. În colo totă libertatea; fie domniile lor conservatori, fie liberali, fie radicali, fie fracționisti, spună ce voesc, facă ce voesc, între chiar în luptă activă; dar și D-lor și noi cei ce nu suntem profesori să ne luptăm cu arme egale. Când și unii și alții întrăm în arena politică să fim egali în luptă, se luptăm cu forțele, cu mijlocele noastre; oară nu unul să fie în câmp gol, și altul să se lupte în dosul unei cetăți și cu 200,000 de franci plătiți de Stat. Ei D-le ministru! dacă această sumă se dă profesorilor de la Universitatea de Iași, nu pentru ca să țină prelecțiunii ei pentru ea să se lupte în arena politică, reclame de la Dv. și în deosebii de la D. ministru de finance să înscrie în budgetul Statului asemenea subvențiunii și pentru cele alte partide politice: să afectese 200,000 franci pentru conservatori, 200 franci pentru radicalii de aici, 200,000 pentru liberalii moderati din Moldova, și 200,000 pentru viitorii republicani! Scriți un milion ca să l împărțim frătesce, toate partidele politice din țera, și așa să ne luptăm împreună cu arme egale, adică cu banii țerei! (Aplause).

(După discursurile mai multor oratori).

D. M. Kogălniceanu, D-lor senatori, vă rog foarte mult să nu încheideți discuțiunea pentru că voesc să nu vă aflați în pozițiune să votați morțea Universității de Iași sub cuvântul că Constituțiunea ar voi acesta! Când Constituțiunea ar avea păcatul de a voi acesta, când Constituțiunea ar conduce la uciderea unei singure școle, eu aș fi cel d'ântăi care as cere modificarea constituțiunii. Dar acesta nu este esact; Constituțiunea nu ucide nici o școlă, ea este făcută pentru binele acestei țeri, ea este făcută pentru a ascerne luminarea ear nu pentru a conduce la uciderea unui mare aședământ pe care l'au fondat românii înainte de Constituțiune (aplaude). Asemenea D. ministru face erore când dăce că nu are mijloce de îndreptare; eu voi să și dovede-

see că legea Ți pune pentru acesta la dispozițiune mijloce demne de profesori, érá nu draconiane. Și vé mai rog să nu închideți discuțiunea, pentru că am a face și o moțiune, moțiune pe care o voi modifica după atitudinea ce vor avea D-nii miniștri.

— Se pune la vot închiderea discuțiunei și se respinge.

D. vice-președinte. Sunt 5 ore trecute; voiți să amânați discuțiunea pe mâne sau voiți să prelungiți ședința astă-đi.

Voci. Pe mâne.

Alte voci. Astă-đi să isprăvim.

D. Oréscu. Eú vé rog să stăm aici ca să isprăvim.

D. ministru al lucrărilor publice. Viú cu óre care drept la simpatiele acestui Corp, cum v'am spus mai alaltăeri, să mé adresez Senatului și să ridic vocea sus, rugându-vé, D-lor senatori, să nu amânați discuțiunea pe mâne, căci sunt pagube evidente din perderea unui timp pretios, și D. Kogálniceanu scie că eú sunt așteptat ca ministru de lucrări publice să discut cestiuń de milióne, și acum sunt silit să stau aici. Vé rog dar să prelungiți ședința și să isprăvim în astá sérá.

D. M. Kogálniceanu. D-lor senatori, eú aș ruga pe onor. D. Ión Docan, ministru de lucrări publice, să fie corect cu cele ce a đis eri; D-sa ne a đis eri că nu este competente în materie, și că nu are însărcinarea de a vorbi în cestiunea Universității de Iași.

D. ministru lucrărilor publice. Cer cuvântul.

D. Kogálniceanu. D-sa nu este de cât ministru al lucrărilor publice; nu a fost nici profesore nici ministru instrucțiunei publice; liber dér D-sa să se ducă daca este chemat de lucrările ministerului sėú; voesce însă să rămâe. cu recunoscintă Ți vom vedea aci. Numai D. președinte al consiliului póte cere a se otári cestiunea cât mai curând, ca unul ce este șeful cabinetului și prin urmare interesat la tóte voturile Corpurilor Legiuitoare. Dar D. Docan, să Ți permită aȚi spune că nu póte avea pretențiunea de a cere, a nu se face nimic fără prezența D-sale. Noi dar nu putem a ne opri de obiecțiunea ridicată de D. Ión Docan; mai cu sémá când se đice de un membru al guvernului, de un coleg al D-séle. că Constituțiunea este cauza căderei Uni-

versității de Iași, că ea este nenorocirea acestei Universității!

D. ministru al lucrărilor publice. Nu am đis acesta.

D. Kogálniceanu. Pentru că Constituțiunea permite profesorilor ca să facă ce voescú.

D. ministru instrucțiunei publice. Am cerut cuvântul.

D. Kogálniceanu. Să sfârșesc, și apoi veți lua cuvântul.

D. ministru instrucțiunei publice. Socotesc că nu veți fi autoritar.

D. Kogálniceanu. Mențin cuvântul de autoritar și mé nândresc cu această calificare.

D-lor senatori, mie Ți pare réu, că D. ministru al instrucțiunei publice nu constată în acest Senat, nu se uită că toți D-nii senatori de peste Milcov, afará póte de unul său mult doi, cunosc lucrurile de la fața locului fórte bine, și că prin urmare nu putem să ne asociám cu această stare de beatitudine, cu această mulțumire sufletéscă în care plutesce D. Chițu, când gásesce că Universitatea de Iași este în starea cea mai bună. Dar, D-le ministru, despre tot ce există în lege în privința profesorilor ce nu Ți fac datoria, nu ați đis nimic; D-v. nu ați făcut alt de cât să arătați că Constituțiunea vé împedică de a face ceva; v'ați pus în dosul Constituțiunei, ca în dosul unui paravit. Dar Constituțiunea dá drept profesorilor de a face ce voesc, de a nu veni la cursuri, de a lua léfa, fără să se ocupe de studenți, cari, vedându-se în lipsă de profesori, sunt siliți a se face vătăfi de moșii săi copiiți? Éta D-lor, ce se face cu acești studenți în genere, căci și acei ce sunt astă-đi în licee aú să mai mérgă la uá asemenea Universitate fără profesori? O! D-le ministru *ajucat* asupracuvântului de *invătător*, când ai susținut, cum că numele de *invătător* nu se póte raporta de cât la gradurile mici de *invătător* de la școlele primare!

Ei bine, vé voi dovedi că cuvântul de *invătător* este numirea generală care o întrebuintéază legea instrucțiunei publice, pentru toți aceia cari fac parte din *invățământul public*, ca țitori de cursuri, ca *dascáli*, cum se đicea în timpurile vechi; și numai când se face uá deosebire specială, între felurile grade, numele de *invătător* se dá în deosebi acelor cari sunt în capul școlilor primare. Ați đis că nu puteți să supuneți la globire pe profesorii

carî nu 'și fac datoria, că nu este în lege; dar óre art. 10 din legea instrucțiunei publice, nu vè dă acest drept? D-le ministru, D-ta dîci că nu voesci a face ce a făcut onor. D. Tell. Nicî eî nu te sfătuesc să imitezî pe D. Tell; însă art. 10 dîce că ministrul instrucțiunei publice eserecită autoritatea sa și controlul sèu în privința învêțătorilor publicîi, împreună cu comitetul permanent al instrucțiunei publice. Acésta v'ó dîce art. 10 din lege, și prin urmare urmând așa, nu veți întrebuinta rèu autoritatea ce vè dă acest articol, cum a făcut D. Tell.

Refusându-vè să aplicați acele articole din lege, în care este întrebuintată vorba de învêțător și nu de profesor, D-v. încheiați a dîce: că nu aveți alte mijloce în contra profesorilor ce nu 'și facú datoria, de cât să 'l loviți cu destituțiunea; ceea ce nu este. . . .

D. ministru al instrucțiunei publice. Pentru alte casurî am dîs.

D. Kogálniceanu. Așa ați dîs! Să 'mî permită onor. D. Chițu a'î spune, că nicî eî, prin interpelațiunea mea, nu cer ca D-v. să declarați de îndată de demisionați po profesori ce nu 'și fac datoriile lor; sunt fórte liberal ca și D-v. inbite amice, D-le Chițu; nu vè cer dară să recurgeți de îndată la destituțiune;—vè cer numai să usați de mijlocele gradate ce vè dă legea, luându-vè, paragraf după paragraf; și aplicând legea. 'Mî voi permite a vè consilia să luați acel paragraf, în special, unde din fericire este chiar scris cuvêntul de *profesore*, spre a nu maî fi vorba de echivocitate. Etă ce dîce art. 396: „Profesorii carî vor călca datoriile ce le sunt „impuse prin acéastă lege, sèu carî ar com- „promite în verî ce mod demnitatea carac- „terului lor; vor fi supuși după casurî, la advertisement, censură, suspensiune, saú „destituțiune.“

Așa dară nu D-v. ci comitetul permanent al instrucțiunei publice, împreună cu D. ministru să useze de autoritatea colectivă, care 'î este dată de acest articol din lege. Ați găsit că un profesor nu și a făcut datoria, împedicat de la acésta prin uă altă funcțiune, — și orî ce ar dîce D. ministru, faptul e pozitiv că decadența, Universității de Iași provine din causă, că mulți profesori cumulă funcțiunii incompatibile cu profesoratul,—este datoria D-luî

ministru să cèră, împreună cu comitetul, ca acei profesori să opteze între acele ocupațiuni și între catedra D-séle.

D-vóstră, D-le ministru, singur ați dîs, că noi nu avem ilustrațiunî ca numele acelor profesori ce sunt gloria Universităților Franciei, Germaniei, Italiei; și așa este. Apoi dacă și micile și neînsemnatele ilustrațiunî ce avem la Universitatea de Iași, se pun de D-v. în dosul Constituțiunei, spre a fi apárate de penalitatea ce li se cuvine pentru neîndeplinirea îndatoririlor lor, prin acest mod de argumentare, înțelegeți D-v: a desvolta Universitatea și chiar a menține prestigiul profesoratului? Dîceți că cine dîce *drept* dîce *datorie*. Apoi dacă tóte drepturile, după D-v., sunt și datorii, atuncî ce se face cu liberul arbitru? Așa dară admitem că un profesor este ales fără să scie,—cum susțin unii din D-nii profesori de la Iași, și prin urmare pot dîce că se póteîntâmpla ca cineva, și dormind să fie ales representante al națiunei în Senat, representante al națiunei în Cameră,—consecința argumentațiunei D-tale de *drept* și *datorie* ar fi ca acest domn trezindu-se, n'ar avea dreptul să dîcá în liberul sèu arbitru: „nu primesc.“

Despre Camera desființată, care a trecut în domeniul istoriei, putem acum vorbi, putem a'î rosti judicata, întocmai cum Egipteniî judicaú pe regiî lor după mórte.

Voi vorbi dară de Camera trecută. În acéastă Cameră cunosecam pe óre carî deputați, carî se trezeau deputați, fără a fi sciut ceva de alegerea lor. Era numele lor cel mare, care le atrágea sufragiul alegétorilor!

Ei bine, acéștia s'au conformat teoriei D-v; ei au rêmás deputați, fiind că și ei diceau că nu au dreptul să refuze; pentru că uă dată aleși dreptul devenea datorie! Apoi comentând așa teoria drepturilor și a datoriilor, ce se face cu liberul arbitru care domină tóte legile din lume? Nu, D-le ministru, dreptul implică datoria, dară nu este însăși datoria. Numai după ce primim a usa de un drept, contractăm și obligațiunea de a ne face datoria. Stă în facultatea noastră să devenim senatori saú deputați, saú să rămânem simpli muritorî. Stă asemenea în facultatea noastră de a deveni profesori; și uă dată profesori, ne incumbă obligațiunea de a ne face și datoria de profesori. Precum când primim a fi senatori saú deputați, contractăm obliga-

țiune, a ne face datoria de reprezentanți ai națiunii, stă tot așa în facultatea noastră, că fiind senatori și alegându-ne apoi și deputați, să optăm, precum vedem și deputații cari alegându-se senatori, optează pentru acest din urmă mandat. Așa dar vedeți că și unii și alții n'au călcat vă datorie a lor pentru că au usat de un drept.

Apoi pînă unde o să mergem cu aceste teorii constituționale? Unde o să ajungem cu interelațiunea mea, puindu-vă în dosul Constituțiunii? D-le ministru, nu vedeți că se înăsprece discuțiunea? Nu vedeți, D-le ministru, că ne punem în două tabere dușmane: una care susține că dreptul impune datoria? și alta care pretinde că dreptul este însuși datoria! Eu m'am silit onor. D. Chițu, și acesta contrarie avusului mai multor senatori de dincolo de Milcov, să despart această cesțiune de orî ce teorie constituțională, și prin urmare și de orî, ce luptă politică. Nu am vorbit de cât de profesori, și n'am cerut de cât ca profesorii să și îndeplinescă datoria lor; și numai când am vădit că profesorii vin cu desvinovățiri care compromit demnitatea și misiunea lor de profesori, și numai când am vădit pe ministri că pînă la un ôre-care grad admite această desvinovățire, atunci am dis și eu un cuvânt. Nu critic opiniunea politică a cutăruia sau cutăruia profesor, ci critic numai neîndeplinirea datoriei sêle. Când voi vorbi de listele electorale, când voi vorbi de alegeri, când voi vorbi de vrăjibile care astă-đi s'au introdus în partidul național-liberal de peste Milcov, atunci voi arăta cine a adus aceste vrăjbi, atunci voi face politică, atunci voi face interelațiunii politice. Astă-đi nu voi să vorbesc de cât de profesorii ce nu și fac datoria. Astă-đi voesc numai să fac, ca Senatul să pună degetul pe un rêu și să dică: étă rêu, el trebuie vindecat; acei cari fac acest rêu trebuie să fie împedicați de a-l mai face în viitor. Ei trebuie să fie blamați de către Senat și de către guvern, cum deja ei sunt blamați de cea mai mare parte a țerei de dincolo de Mileov.

D. ministru al instrucțiunii publice.

D. Apostoleanu a dis că am violat legea...

D. M. Kogălniceanu. Nu dică acesta, dără susțin că D-v., în privința Universității de Iași, necunoscând împrejurările de acolo, nu usați de mișlocele ce vă dă legea spre a îndrepta rêu. Și de aceea 'mi

am permis de a vă interpela spre a vă descoperi rêu, spre a vă da impulsionea de a-l precurma. Nu pun în îndoeală sentimentele D-tale și dorința D-tale, de a vedea că progresedă școlile sub D-ta; și ceea ce va face culmea gloriei administrațiunii D-tale va fi când Universitatea de Iași va deveni alt-fel de cum ea a fost pînă acum! De aceea, iubitul meu amic, îți dic: curagiù! Îți dic: nu se cuvine ca, pentru nă colegialitate, să sacrifici cel mai mare institut care l'are Moldova, carele este avangarda Romanismului în fația cu străinismul! (Semne de aprobări).

Constituțiunea prevede că profesorii de Universitate, au dreptul de a trâmite câte un senator; prin acesta li se dă un avantaj de care trebuie să ținem sémă și noi și D-lor. Cum? Noi toți proprietarii mari și mici, inteligenți, industrie, comerciù, muncă, toți cetățenii acestei țeri nu avem drepturi electorale de cât odată, unii în grad direct, alții în gradul al doilea. Singurii numai profesorii de Universitate au îndoite drepturi electorale: ei votésă întéiù în colegiul unde y due inteligența saù averea; și apoi, ca profesori, mai votésă a doua ôră, spre a trâmite un mandatar special în Corpul matur. Ei bine, când Constituanta a dat profesorilor un asemenea drept îndoit, s'a ocupat ea să dea acestor profesori numai drepturi, fără să le pună nici uă îndatorire? Eu cred că nu a fost această intențiunea Constituantei!

Eu cred că atunci când Constituanta a dat drept universităților, ca persoane morale, să și trâmite mandatarii speciali în Senatul național, ea și a dis că ce-l'alți profesori, recunoscători de acest drept, sciind că interesele lor sunt încredințate unui reprezentant special, ei și vorđice că prin însuși acesta, s'a impus celor alți profesori îndatorirea morală de a rămânea credincioși catedrelor lor; căci lor, întocmai ca vestalelor din timpurile cele vechi, li sa încredințat întreținerea focului sacru, luminarea națiunii! Ce au făcut însă D-lor? Ei au stins focul sacru! (Aplause sgomotose).

Acesta s'a făcut! Veți dice, D-le ministru, ce vreți vrea! Veți dice că Constituțiunea le dă dreptul, și că dreptul este datorie; v'am combătut această teorie. Veți dice că nu aveți lege; susțin că aveți; susțin că Constituțiunea nu vă împedică de a le aplica legea.

Sustin că precum Senatul și Camera, care represintă interesele țerei și morale și financiare, au dreptul să dică: cum dăm lăfă soldatului ca să apere țera de dușmanii din afară, asemenea dăm lăfă și profesorului, pentru ca să apere națiunea de dușmanii din întru: de ignoranță.

Precum dară țera cere de la soldatul său să 'și facă datoria, precum cere de la judecător să dea justiție, asemenea ea are dreptul și datoria să cêră de la învățător ca să 'și îndeplinească misiunea pentru care este plătit, *ca să țină scôla*; étă ce Constituțiunea, étă ce legea, étă ce dreptatea, étă ce bunul simț, étă ce moralitatea cere și reclamă! Nimic mai mult, nimic mai puciu, acêsta numai vreaș eu, ca profesorul să fie profesor! Și din acêstă cestiune, uă mai repet, nu vreaș să fac uă cestiune politică, nu vreaș să fac uă politică de luptă, uă cestiune ministerială.

Interpelațiunea mea nu are de scop, uă declar sus și tare, să aducă uă schimbare în guvern, să aducă la putere persôna mea, sau partitul meu. Mai dăună-đi am vêđut într'un jurnal uă declarațiune de un număr de deputați, susținând că eu fac opozițiune în speranța numai să ajung la un scop, când eu nu sunt de loc șef de partită. Nu D-lor, acêsta nu este în intențiunile mele. Numai hatmanul Velișcanu în Iași și Chimiță în Bucuresci, numai ei ar putea dice că sunt șefi de partite! Nu intră în deprinderile mele de a mă lăuda pe sine-mi, de a 'mi atribui titluri ce nu am și nu voesc a avea. Nu m'am lăudat dară nici uă dată, că represint un partit, că sunt șeful unui partit; am đis numai că eu, membru din partitul național-liberal, că eu membrul comitetului de la Mazar-Pașa, că eu membru în comitetul de redacțiune a *Alegătorului liber*, am de datorie de a da strigătul de alarmă pentru greșelele ce comite partitul liberal ajuns la putere; și tot ca atare am đis și repet că Universitatea de Iași este în decadență! Atât am đis. Nu sciș eu ce sunt șefii de partite? Ei sunt sclaviii partitelor lor, ba a fie-căruia din partit; și eu în viața mea nu am fost sclav.

Fracțiune liberă și independentă eu sunt adevêrat; eu nu sunt șeful nimenui, sunt șeful meu! Mă represint pe mine, ideile și convingerile mele! Vreaș bine pentru țera mea, și dară am dreptul de a

combate ceea ce cred că este rêu pentru țera mea. În cestiunea Universității din Iași, am dreptul să ridic glasul meu, nu numai ca fie-care din locuitorii aceștei țeri; dară ca confondator al aceștei Universității am și dreptul special și datoria specială de a vê întreba: ce ați făcut cu șica lui Alexandru Ión I? Și uă-dată acêstă întrebare făcută, nu cer alta de cât ca, conform legii, profesorii să fie chemați a-și îndeplini îndatoririle lor.

Nu voesc rêu nimănu; nu resping, nu prigonesc pe nimenea. Dacă m'am întins în discuțiune, este pentru că D. ministru pare că voesc a primi faptul, că un profesor de Universitate pôte cumula chiar funcțiunile cele mai incompatibile, de esemplu acelea de inginer sau agent. Altmintrelea nu înțeleg promisiunea ce ne face de a ne veni cu un proiect de lege pentru înființare de agregati. Uă declar d'inainte, că voi combate acest proiect; și sunt încredințat că însu-și D. ministru de finance va fi alături cu mine în cestiunea acêsta. Necontentit ni se vorbește de îndreptarea finanelor, de necesitatea de a face economii, de a nu spori cheltuețele; și étă acum că D. ministru de instrucțiune ne mai pretinde crearea unui nou paragraf budgetar „Corpul agregatiilor“.

Apoi, D-lor, D. Chițu nu s'a gândit că și agregatiș se pot lege senatorii și deputați, căci și aceștia vor fi cetățenii Români; și prin urmare vor avea și ei dreptul d'a fi aleși; și atunci unde am adjunge?

Legea instrucțiunii publice, D-lor senatori, nu prevede suplinitori; și chiar de s'ar cere, ei în fapt, mai ales la Universitatea din Iași, nu se vor găsi. În adevêr dacă într'ună țera este lipsă de lumină, de inteligență, acêsta es e la noi. Avem atâta greutate, și D. ministru uă scie acêsta și mai bine de cât noi, de a găsi însuși profesorii titulari; greutatea ar fi și mai mare dară de a găsi și agregati. Nu vêd, prin urmare în înființarea de agregati, speranța ca profesorii să 'și facă datoria. D. ministru instrucțiunii publice, în sprijinul agregatiilor, ne citêsă Germania și alte state înaintate, acolo unde este focarul civilizațiunii lumii întregi. Ei D-lor! Arêtașine că și în România avem ilustrațiunii cari se fiă lucêferi și la cathedră și la tribună, și atunci, D-lor, eu voiș fi cel ântêiș care voiș propune să 'i încununăm cu dafini și

tot odată să le dăm și agregată; dar cât suntem departe de a ne afla într'ună asemenea frumósă stare de lucrui.

Onor. D-ni senatori, după legea instrucțiunii publice, profesorii și fac singur orariul prelecțiilor lor. Așia fiind, întreb pe fie-care profesor de bună credință — și sunt mulți foarte respectabili, foarte de bună credință — 'l întreb, dic, când își face orariul, când el pune numai 3—4 ore pe săptămână, o face el acésta dicénda'si: 'mă stabilesc numai trei ore de activitate pe săptămână pentru că în cel alt timp am să fiu avocat, am să fiu judecător etc.? Nu. Ci fie-care și dic: 'mă hotăresc numai trei ore de prelecțiuni, pentru că din nenorocire noi n'avem acele mijloace pe cere le au profesorii în alte țări, nu avem literatura specialității noastre; trebuie singuri să ne adunăm materialele cursului din alte limbi, trebuie să traducem, trebuie să adaptăm la înțelegința studenților noștri materia, specialitatea noastră; trebuie chiar să creem o limbă științifică. De aceea profesorii noștri, pe lângă orele de prelecțiune, trebuie să întrebuințeze un număr induoit de ore spre a se pregăti pentru prelecțiuni.

D. Chițu, carele a fost în Universitățile germane, scie că profesorele Thiebaut făcea trei ore pe zi de Pandecte; la noi nu este așa, și nu poate fi așa. Eu nu blamez dără, că sunt numai trei ore pe săptămână afectate ocupațiunii unui profesor, pentru că cred că la noi un profesor nu poate să dea mai multe prelecțiuni, având nevoie el însuși să și studieze materia; dără când ved că unii profesori își întrebuințază intervalul ce le permit prelecțiunile, nu intru a studia, intru a se pregăti, dără pentru a fi funcționari, a fi membri la Curte și la Tribunale, cari reclamă 7 și 8 ore pe zi, că apoi tot acești D-ni mai primesc să fie și suplinitori ai altora cari legiferă în parlament legile ce ei apoi le calcă ca profesori, ei sunt atunci în drept de a susține, că chiar prelecțiunile ce le țin nu sunt de cât o ironie; Dără ved, că dupe raportul secretarului Universității din Iași, într'un întreg semestru, onor. D. Urechia n'a lipsit ca profesor titular de cât de două ori, și ca profesor supleant iarăși numai de două ori. În fața acestor afirmațiuni, rog pe D. ministru de justiție să cêră de la președintele Curței să i dea lămurire decă

D. Urechia ca magistrat își făcea datoria, și decă n'are lipsiri; și decă se va constata că D. Urechia n'a lipsit de la îndatoririle séle de magistrat, atunci să fie încredințat colegul său de la Culte, că absențele profesorului sunt mult mai mari de cât sunt arătate de secretarul Universității. Și acum fac apel la experiența D-lui Chițu, să spună însuși decă creerii celei mai vaste inteligenți pot concepe ca un om în starea actuală a culturii și a literaturii noastre să pôtă fi în pozițiune să țină două catedre, din cari una pentru o materie pentru care nu este competente. — *Finanțele și economia politică* — și pôte să fie tot-d'ună-dată și bun magistrat. Activitatea creerilor este ea o lucrare manuală, este ea acea ocupațiune care constă în a întorče o rotă 12 ore d'arându-l? Sunt puține genii cari pot a și ține înțelegința într'ună mișcare de 12 ore. Acestea chiar sunt rari; un secol nu numără de cât trei, patru asemeni genii; și negreșit că ele nu se vor găsi tocmai la Universitatea de la Iași (ilaritate).

Nu se discută așa, D-le ministru; mai bine veniți francamente și diceti: D-lor senatori, este un reu, îl recunosc cu D-v.; dără n'am avut curajul de a l lovi singur, — ca să nu primesc votul de blam al Senatului — cum am vedut că au pățito D. Maiorăscu și Tell. Să ne unim dără cu toții și împreună să îndreptăm reul! — Au socotiți că acest Senat, care sub toate guvernele a dat dovești de dragostea, de simpatiele ce hrănesce pentru învățământul public, carele a lovit pe toți acei miniștri, cari și au permis de a lovi lumina și viitorul națiunii, socotiți, că acest Senat nu va înțelegé acest limbăgiu, și împreună cu D-vóstră nu va lua toate măsurile spre a vè pune în pozițiune de a putea reprima toate rezistențele ilegale?

În adevăr, D-lor senatori, ce este o Universitate?

Universitatea este o colectivitate intelectuală pusă în capul învățământului public, este o asociațiune de profesori și de studenți. Când studenții lipsesc, profesorii numai constituie Universitatea; când profesorii lipsesc, studenții n'au ce mai face la Universitate; și prin urmare nu mai există acea colectivitate intelectuală, care este pusă de lege ca corónă, ca farul de

lumină al culturii unei națiuni! Eu v'am arătat D-le ministru, ca în Iași, sunt, pot fi studenți; arătați-mi acum și D-văstră că sunt acolo profesori! Și nu cu D-aii Râșcanu, Roșu și Urechia, fiind judecătorii și suplinind și catedre streine veți putea face ca Universitatea de Iași să fie avangarda Romanismului! În loc de a veni cu proiectul D-văstră de agregări — căci aceștia au să fie și mai puțin apti de cât profesorii actuali, — veniți mai bine cu un proiect, prin care să cereți de la națiune mijloace, nu numai de a face ca profesorii actuali să rămână la Universitate, dăra încă ca să dați acestor Universități noi forțe, ilustrațiuni reale care astăzi îi lipsesc! Dați dăra profesorii erau nu agregări. Onor. D. Orescu avea dreptul să ne spună: luați sēma: profesorii la noi nu sunt ca în Germania, ca în Franția, trebuie să le dați in-voire de a se da și la alte ocupațiuni.

Pentru ce? Pentru că în adevăr ei n'au publicat acea numeros care se găsește în statele înaintate și care mărește mijlocul lor de viațuire în mod de și moderat, dăra ineditulător; sciința nu este cultivată, apreciată în România ca în Franția, ca în Germania. Așa este, D-lor; dăra acolo, chiar profesorii de la Universitatea din Berlin, totuși nu se aleg senatorii sau deputații de cât prin excepțiuni. Este lucrul cel mai rar de a vedea profesori de la cele-alte Universități germane consimțind să mērgă la parlamentul din Berlin! — Mai mult încă la Lipsca, a căreia Universitate numără studenți cumiile, și unde este și Inalta Curte de Casațiune pentru proceele comerciale din totă Germania, întrebe D. Chița dăca un membru de la acea curte vrea să se facă și profesor, sēu dăca un profesor de la Universitate a solicitat vre un post la acel mare tribunal al justiției comerciale? — Eu nu sunt din aceea cari susțin că numai cu șese mii franci pōte un profesor să trăiescă, și acesta mai a'es în Iași, unde profesorii nu sunt în pozițiune ca în Bucuresci de a găsi a doua ocupațiune compatibilă cu profesoratul, cu tōte că mijlocele de viațuire, suat mai ușore de cât în Bucuresci. Eu dăra cred că pozițiunea profesorilor din Iași trebuie îmbunătățită, și cred încă că însuși Senatul nu s'ar opune să le sporēscă avantajele materiale, cu condițiune însă ca apoi să fie profesori.

Apoi, D-lor, cum găsiți că omeni, cari nu sunt mulțumiți cu 6 mii franci de a trăi acolo, unde au domiciliul stabil, unde au familie, unde au prin urmare și alte îndemănări, pot a se depărta mai multe luni de la centrul ocupațiunilor lor, că pot să orânduēscă și supleanți și să'i plătescă din acei șese mii lei? Cu ce dăra mai rămân spre a putea veni în Bucuresci și a juca rolul de legislatori?

Vin acum, D-le ministru, a îndrepta simțul cuvintelor mele, dișe de mine, când am susținut că precum este episcopul legat sēu chiar cunat cu mirēsa sa spirituală, cu episcopia sa, tot așa un adevărat profesor trebuie să fie pēnē la mōrte nedeslipit de catedra sa; de aceea, când un episcop mōre se și dișe că episcopia sa a remas vēduvă. Cunosc episcopi cari n'au voit pēnē la mōrte să se despartă de episcopia lor, chiar când li se oferea Metropolia.

Asemenea trebuie să fie și profesorul în regulă generală, ca datorie morală. Uă excepțiune însă există. Aceasta este privitoare la reprezentațiunea specială a Universităților în Senat. Recunosc că aci profesorul ales are datoria de a veni în mijlocul nostru. Dăra și aci ță cum se petrec lucrurile în colegiul electoral al profesorilor. Aceștia se adună și se consultă pe cine să trāmită în Senat? Care este acel profesor, nu numai cel mai inteligent, cel mai independent, dăra și acela care prin pozițiunea sa de familie, de avere, pōte să primēscă mai ușor această sarcină? Și atunci, 6re socotiți că aleg pe acesta, avēnd ochii închiși, fără să'l întrebe dăca pōte primi această misiune onorabilă? Socotiți că dăca onor. D-nu Cobălcescu nu vrea să vină în mijlocul nostru, profesorii l'ar fi putut sili să vină?

Apoi deja nu avem câte va exemple, ca profesorii aleși din partea Universității să fi refuzat mandatul ce li se da; și atunci colegiul profesorilor au ales pe altul? Apoi de ce profesorii, cari se aleg în alte colegiuri unde nu au măcar nici această îndatorire morală de a primi un mandat nu usēză de liberul lor arbitru spre a refusa? Noi, din contră, îi vedem alergēnd cu gura căscată dupe alegători. Așa fiind de ce, D-le ministru, să ne jucăm cu asemenea pretențiuni spre a nu îndrepta rēul? Este un pericol național dăca Universitatea de Iași va merge cum este astăzi. Acesta tre-

bue să uă recunoșceți și D-văstră. Dăcă este un reu, a ăis reprezentantele Universității din București, este că s'a făcut uă nedreptate profesorilor, că, în contra legelii s'a tăiat sporirea salariului în conformitate cu gradațiunile ! Da, sunt și eu cu D-văstră ; recunosc și eu că, contrar legelii și nedrept s'a făcut această oborâre a gradațiunei. Dăcă recunoșceți și D-văstră, că precum reu se face de se taie dreptul la sporirea salariilor, tot așa este reu când profesorul lipsește de la catedra sa. — Precum națiunea ăice ostașului : fiu ostén ; magistratului : fiu magistrat, n'are ea dreptul să ăică și profesorului : *fiu profesor ? Națiunea face sacrificii ca să fiu conducătorul civilizațiunei române*. Națiunea dăcă are drept să ăică acestor profesori : *Fiți altfel de cum ați fost péné astăđi* (aplause).

Aceste adevăruri, se pare, D. ministru, nu că nu le recunoșce, dăcă că nu voește a le mărturisii în public. De aceea vă mărturisesc eu că sunt foarte întăritat, pentru că nu acceptam asemenea respuns întortochiat din partea D-lui ministru al instrucțiunei publice ; și dăcă ca să mă pot stăpâni, sunt silit ca să beau un pahar de apă (Ilaritate).

N'am găsit desvinovățire pentru amicul meu D. Chițu, de cât numai în scusa sa că voește ca un gentileman să ferăcă de un blam pre niște ómeni cari sunt profesori. Mă voiu mărgini dăcă în o moțiune care nu pórtă un caracter politic, mărginindu-ne numai a cere îndreptarea reului pre calea legilor în ființă ; dăcă declar că dăcă se va pune discuțiunea pe un alt teren, pe terenul politic, atunci și eu 'y voiu urmări pre D-nii profesori, afară din Universitate, de exemplu în programul D-lor cari desminte programul partitului național și liberal ; 'y voiu urmări mai ales în mijlocele ce le întrebuintăză spre a pune în lucrare programul D-lor. O mai declar încă odată, că în cestiunea Universității nu urmăresc pre ómenii politici, chiar fiind adversarii mei ; nu urmăresc de cât pre profesorii cari nu 'și fac datoria ; și aci nu disting nici pe amici, nici pe inamicii opiniunilor mele. Eu nu fac din această discuțiune uă cestiune politică, și încă mai puțin uă cestiune ministerială ; nu blamez nici un minut nici chiar acte ministeriale, și din totți căți aș blama mai puțin este D. Chițu, pre carele cu totă indulgența sea pentru

cele ce se petrec în scólele de peste Milcov, îl proclam un zelos apărător al devoltării naționalității noastre nu numai aici, ci și peste hotare. Eu cred dăcă D-lor, că D. Chițu îndelung nu póte să suferă această stare a Universității din Iași ; eu cred că D-sea va recunoșce, mai cu semă, că unu om carele a pus uă petricică cât de mică la acel edificiu, nu este permis să vedă cu nepăsare în ce stare au adus pasiunile politice Universitatea de Iași ; căci tăcând el ar legitima încercările cedeja să facă pentru distrugerea ei. Deja s'a vėđut în Camera glasuri cari cereau desființarea ei, cel puțin în parte. D. Fleva a cerut să se stergă facultatea de litere.

D. ministru instrucțiunei publice.
Am apėrat'o.

¶ D. Kogălniceanu. Altul a ăis să nu se înființede facultatea de teologie, și altul chiar a dat a înțelege necesitatea desființării Universității ! Dăcă aceasta nu va fi ! Nu noi senatori de peste Milcov, dăcă Senatul întreg, am ferma convicțiune, nu va permite să se suprimă Universitatea de Iași, D. ministru ; și nici măcar să se stərbăcă. Și nu eu voiu ăice envēntul bisericii, că un pom cara n'aduce róde să se taie și să se arunce în foc ; nu eu voiu face această cât voiu trăi. Din contra cât inima mea va bate, voiu stării ca Universitatea de Iași să se ridice la înălțimea misiunei sale, cum o voia fondatoarele ei, că așa să fie avan-garda Románismului ! (aplause).

Etă pentru ce, D-lor senatori, vin cu această moțiune, pe care am îmblândit'o dupe vederile mai multor D-ni senatori.

Imi permit a v'o ceti :

MOȚIUNE

Senatul ascultând esplicațiunile D-lui ministru al instrucțiunei publice.

„Avēnd în vedere abaterea de la îndatoririle lor a mai multor profesori de la Universitatea de Iași, cari prin libera lor voință imbrățișând cariere și ocupațiuni ce 'y pun în imposibilitate de a 'și îndeplini misiunea profesională, și așa au adus drept rezultat decadența susăisului institut de învățământ ;

Regretând această decadență a Universității de Iași, invită cu tot dinadinsul pre ministrul instrucțiunei publice, ca fără întėrdiere să aplice dispozițiunile din art. 10, 390, 396, 398 din legea instrucțiunei

publice, în privința profesorilor de la disa Universitate, cari au părăsit catedrele lor și astfel compromit viitorul unei întregi generațiuni.

Tot d'o-dată, astéptă și reclamă cât mai curând prezentarea unui proiect de lege

având de scop reorganizarea și complectarea Universității de Iași, astfel că acest mare institut de învățământ superior se corespundă la trebuințele materiale și intelectuale ale României de sus; și trece la ordinea zilei.“

Sedința din 4 Februarie 1877

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, când am intrat în dezvoltarea interpelațiunii mele, de la început am dec'arat că scopul interpelării era de a arăta țerei, guvernului și Senatului, starea deplorabilă în care se află Universitatea din Iași; este cauza că de 10 ani urmăresc un proces între cei cari voesc ca profesorii să fie profesori, și între acei cari voesc ca cele mai multe catedre să fie sacrificate mandatului de reprezentant al națiunii, funcțiunilor publice și altor felurite ocupațiuni, cari au adus la tristul rezultat ca Universitatea de Iași, încet încet, treptat treptat, a ajuns a fi o Universitate care nu 'și găsește păreche în totă lumea, adică o Universitate fără profesori și prin urmare fără studenți. M'am silit, onor. D-ni senatori, să degagea această discuțiune de ori-ce s'ar putea să se privească ca o campanie politică întreprinsă sau contra acelor profesori, sau contra guvernului. Cu părere de rău d'era am vădut alaltă ieri s'era pe D. prim-ministru, că a lăsat de o parte cestiunea *in re*, cestiunea specială, și din răspunsul ce ne datorea a făcut un program politic despre modul s'eu de guvernare, despre trebuințele în care se află națiunea, despre interesul de a se uni toate forțele ei spre a face față pericolelor din întru și din afară. Cu această ocaziune ne-a mai spus cum s'a format noul D-sale minister. În fața declarațiunii D-lui prim-ministru de alaltă-ieri am declarat că 'mi păstram totă libertatea de a răspunde la timp, și 'mi făceam rezerve formale în privința celor spuse de D. I. Brătianu.

În adevăr, în cestiunea formării ministerului D-lui Brătianu, în cestiunea cum pôte aceste țeri să dea pace și înfrățire, atât de trebuitoare în facia pericolelor, fiecare din D-vost'ra, și mai ales fie-care partit, fie-care grup, are dreptul și chiar datoria de a 'și spune cuvântul. De aceea, cât pentru mine țin a declara, că eu nu înțeleg de loc să denaturez astă-ți cestiunea Universității ce este la ordinea zilei, și să

fac o luptă politică din o luptă făcută în special pe tărâmul instrucțiunii publice, unde toate partiturile, toți oamenii de bine cari țin la un viitor pentru această țară, trebuie să fie alaturea cu mine. Nu voesc astă-ți să fac politică, și încă mai puțin polemică politică. Revin d'era la cestiunea care formă obiectul interpelării mele. Revin la Universitatea de Iași. — D-lor, de la 1866 încôce există o stăruință continuă din partea onora din profesorii Universității de Iași, ca să p'otă dobândi dreptul de a nu fi la catedra lor, puindu-se când în dosul Constituțiunii, când în dosul cererilor de a se înființa așa numiți suplinitori sau agregați pe care legea nu 'i prevede. Mai mulți ministrii s'au ocupat de a vindeca acest rău, și de proporțiunile crescând ce anual lua acest rău. Ei au și luat unele măsuri în contra r'elui; din nenorocire ei au luat măsuri în mod violent și neînvoite de lege; și de aceea Senatul nu o'adată a lovit pe aceia cari s'au atins de instrucțiunea publică, chiar cu intențiunii bune, a lovit pururea pe aceia cari jicniau drepturile profesorilor. Scotiam d'era că a venit timpul, în facia r'elui crescând, ca Senatul să lovască acum și pe acei profesori, cari nu 'și fac datoria lor; căci, D-lor nu pot avea numai drepturi d'era trebuie să aibă și îndatoriri.

Am făcut d'era această interpelare, mai ales când am vădut că Universitatea de Iași este amenințată în bazele ei fundamentale, nu numai prin inimizii din întru ei și prin crearea Universității de Cernăuți, care este creată cu scop mărturisit de a răspândi rațele germanismului asupra statelor vecine și mai cu s'ema asupra statului Român. Când d'era am cerut Senatului adoptarea de mijloce spre înlăturarea pericolului, am luat de exemplu Franța, Franța care este tot-d'a-una înaintea mergătoare a noastră, care în nenumerate rânduri ne-a arătat drumul ce trebuie să 'l urmăm, ca să aducem țera și națiunea noastră la gradul de civilizațiune și de mărime

care ni se cuvine nouă, popor latin așezat de secolii la gurile Dunării! Etă ce a făcut Franția într'ua situațiune analogă. Când Germania a luat Franciei Alsacia și Lorena, cea d'ântéiu ocupațiune de îngrijire a guvernământului german a fost ca facultățile franceze din Strasbourg, să le prefacă, restatornicind vechia Universitate germană din Strasbourg, undea învățat Götthe. Germania întrégă a aplaudat la această măsură mare; ea și-a trâmîs profesorii săi cei mai iluștri la această Universitate, și biblioteca arsă în timpul asediului Strasbourgului a reînviat, ca bibliotecă germană, de patru ori mai mare de cât fusese în timpul guvernului francez.

Ast-fel forțele intelectuale cele mai mari ale Germaniei s'au pus la dispozițiunea Universității germane din Strasbourg. Ce a făcut Franția? Franția, în facia avangardei germanismului, a opus uă avangardă a naționalității franceze, a inteligenței franceze; din facultățile de la Nancy a făcut aceste facultăți ale Franciei, astfel că aceste facultăți sunt în stare de a se lupta cu Universitatea veche germană din nou restaurată la Strasbourg!

Când guvernul austriac, ca să celebreze centenarul luării Bucovinei, a dat Bucovinei un centru al științei și culturii germane, a înființat Universitatea Franz Iosef, care de abia trăește de două ani și deja strălucește pe orisonul științei germane ca un luciefăr; când Austria și trâmîte în (ernănți profesorii cei mai buni cari de pă acum au făcut un nume acestei Universități, prin opere ce deja însemnă în literatura germană; când bibliotecile cele mai mari ale particularilor, care vină în vëndere, se cumpără de guvernul austriac pentru Universitatea Franz Iosef, de exemplu biblioteca lui Palacki; negreșit că datoria României, adică a Senatului, și a Camerei, și a guvernului, era și este ca și noi să facem din Universitatea de Iași ceea ce Franția a făcut din facultățile de Nancy! Când, ceea ce am om. e să vă spun, este atât de simțit, că încă sub ministerele precedente, și onor. D. Orăscu, și D. Deșliu, și D. Ionescu, și opiniunea publică totă dicea: este un pericol național în Moldova; spre înlăturarea sa trebuie să ducem acolo inteligența! Iașul trebuie să devie scaunul științei, focarul inteligenței Române! Acăsta a fost vocea nu numai a

Senatului și a Camerei; sunt încredințat că a fost vocea țerei întregi, a națiunii întregi, și nu numai a națiunii din România liberă, ci vocea națiunii române din orice țară unde sunt Români (aplaude). Ne am întrebat, dără, cu toții care este cauza că Universitatea, în loc să mērgă înainte, merge în decadență, și cu toții am vedut că această cauză vine din două sorginți. Cea d'ântéiu este că guvernul și-a tras ochiul de d'asupra acestei Universități; și al doilea, că profesorii au intrat în luptele politice, că profesorii s'au aruncat asupra ocupațiunilor incompatibile cu mandatul lor, că profesorii au uitat, prin urmare, că mai sunt profesori, au ășit din viața profesorală, din acel mijloc intelectual care la alte Universități, ale Germaniei mai cu deosebire, este însuși viața, este însuși esistența vieții profesorală! Și regret că D. ministru de finanțe, care este unul din elevii distinși ai Universităților germane, nu este aci, sau mai bine dīcēnd, regret că D-sa este ministru și nu pōte vorbi; căci de ar fi simplu senator, sunt încredințat că ar fi alături cu mine, precum sunt D. Orăscu și D. Apostoleanu, cari, ca fii ai școlilor germane, știu ce este viața intelectuală în Universitățile germane, unde studenții și profesorii fac uă singură familie, unde studenții și profesorii trăesc numai cu viața universitară!

Interpelarea mea n'a avut alt scop de cât, să vă arăt activitatea intelectuală din Universitățile germane, care, întrodusă în Universitatea de Iași, ar fi de ajuns spre a'i da viață, putere și progres. Dără, din nenorocire, acăsta nu este, și ceea ce este mai trist și mai îngrijitor este că mulți din profesorii acestei Universități nu voesc nici a înțelegē reul, nici a aduce remediū.

În adevăr, profesorii sustrăgēdu-se de la catedrele lor, sub diferite pretexte, adică primind alte ocupațiuni; rezultatul fatal este că numărul studenților se împucindă neurmat. Acăsta face că am vedut omeni cu idei opuse, unii radicali, și alții conservatori pēnă la esces, cari au început a veni la aceeași conclusiune, și a dice: „Universitatea de Iași nu produce nimic, la ce dără cheltueli zadarnice pentru întreținerea ei?” Ast-fel am vedut reclamându-se deja stergerea cănd a unei catedre, când a alteia. Sub D. Majorescu se

propunea înlocuirea a două facultăți prin una așa zisă școală politehnică. Sub ministerul actual, anul acesta, s'a făcut propuneri în Cameră pentru ștergerea facultății de litere din Iași, sub cuvânt că ea nu are studenți. Cum ați vădut, D-lor, lunga mea desvoltare n'a avut alt scop de cât a desvăli rana, și a vă ruga să vă gândiți serios că trebuie să se facă ceva pentru remediere.

Onor. D. ministru al instrucțiunii publice, îngrijat de moțiunea mea, socotese că eu voiți să'l pun pe panta pe care au alunecat D. Tell și D. Majorescu; dără se înșelă; și eu sunt cu D-sa să nu ia măsurile estra-legale și draconiane în contra acelor profesori călcători îndatoririlor lor. Eu n'am cerut și nu cer acosta, căci nici Senatul nu voese să lovească în dreptul profesorilor. Nu Senatul, care în două rânduri a obligat două miniștri (care se înșelau de mijloce, dără care vedeu rēul ca și noi) să fie în legalitate. — nu acest Senat va cere să se jicnescă drepturile profesorilor. Dără când maturul Corp a venit și a restatornicit drepturile profesorilor, el a înțeles că, acolo unde sunt drepturi, sunt și datorii; că, prin urmare, profesorii trebuie să 'și facă datoria, și că, dăca ei nu 'și fac datoria, guvernul se cuvine să'i cheme la pădirea legii.

Am arătat, cum înțeleg eu, acosta; am susținut și susțin că legea actuală a instrucțiunii publice dă guvernului măsurile necesare pentru a face ca profesorii să se fie în lege. Acosta lege nu cere ca D. ministru să fie *geandarmul* profesorilor care nu 'și fac datoria; nu cere ca D-lui să destitue cu ușurință pe cine-va, să'l desbrace de drepturile sele; dără legea cere ca profesorii de Universitate să fie cei d'ânteu care să dea exemplul de îndeplinirea îndatoririlor lor, și când D-lor nu fac acosta, legea prevede în contră-le îndestule penalități. Este, D-lor, uă categorie de profesori către care legea trebuie să fie aplicată, mai cu deosebire, fără cruțare; aceștia sunt profesorii care sunt în capul instrucțiunii publice, profesorii de Universitate, și pentru ce acosta? Pentru că ei se cuvine să dea exemplul învățătorilor școlilor secundare și primare!

Să'mi permită, dără, onor. D. Chițușă nu fi de părerea D-sale, când dicea alaltăieri, ce ar păsa profesorului de Universi-

tate a plăti uă amendă de 10 franci, când ei sunt avocați, ingineri și altele. când ei au atâtea mijloce de a avea avere? Face mult condamnările la uă amendă, căci, pe lângă răspunderea de bani, acosta implică și uă osândă morală. Nu vedem adesea înaintea tribunalelor omeni bogăți cari, pentru uă mică greșelă, pentru uă mică căleare de legi de poliție, sunt osândiți la uă amendă de câți-va franci? Socotiți Dv. că ei sunt loviți prin osândă de a plăti câți-va franci, sau prin faptul că sunt desaprobați, că sunt loviți de uă osândă? (aplause). Ast-fel se va întâmpla și cu profesorii ce nu 'și fac datoria!

Când un profesor de Universitate va fi osândit de consiliul academic să plătescă, cum dice legea, 10 sau 20 de franci, nu credeți, D-lor, că el va fi adănc lovit în adăncul inimii? Nu credeți că acosta va fi de bun exemplu învățătorilor de la institutele primare și secundare? Și cu atât mai ușor D. ministru va fi pus în pozițiune a aplica și acestora, pe calea legală, pedepsele prevădute de lege; și, din contră, dăca profesorilor de la Universitate nu li se va aplica legea, ce trebuie să dică învățătorii de la școlile mai de jos? Ce, tot muscele cele mici să pătămescă, și tot bondarii să nu sufere nimic? Apoi, acosta este dreptate, acosta este egalitate? Acosta este, în fine, legalitate? Cât pentru mine, eu socotesc că, cu cât cine-va este mai învățat, cu cât cine-va este pus pe uă treptă mai înaltă, cu atât el trebuie să dea mai bune exemple de supunere la legi; când le calcă, cu atât mai aspra, trebuie a 'i se aplica legala penalitate (aplause).

Nu am cerut, dără, D-lui ministru să facă ca alții, să lovească fără lege și fără milă. Am cerut și cer, ca D-sa să useze de art. 396 din legea instrucțiunii publice, și pe profesorii Universității de Iași, care nu 'și fac datoria, să'i trimită înaintea profesorilor Universității de Bucuresci; și sunt sigur că profesorii de Bucuresci nu vor hotărî, prin sentința lor, mărtea Universității de Iași!

Dără s'a făcut uă nouă întâmpinare, și s'a dis că, prin ceea ce cer eu, adică ca profesorii de Iași să rămână lipiți de catedrele lor, se creadă un privilegiu în favoarea profesorilor din Bucuresci, căci atunci numai aceștia ar putea fi senatori și deputați.

Privilegiul care 'l au profesorii de la Universitatea din București, 'l are fie-care cetățen care șede în București. Onor. D. prim ministru Brătianu, când s'a ales senatore în județul Dorohoiu, nu a avut ore un privelegiu, care nu 'l are colegul său de la colegiul al doilea D. Panait Casimir? D. Panait Casimir, este ținut să vină în București, să cheltuiască sute de galbeni cu deplasarea sa, pe când D. ministru nu are aceste cheltuieli, fiind-că nu 'și părăsește domiciliul său.

S'a mai țin și repetat de alții: Constituțiunea dă profesorilor ca și altor cetățeni dreptul de a fi aleși mandatar; prin urmare nu se pot împiedeca de la exercitarea acestui drept. D-lor, v'am obosit cu refutarea acestei obiecțiuni.

Da Constituțiunea în adevăr le dă acest drept, dar Constituțiunea dă și membrilor curților și tribunalelor din București, Iași și Craiova acest drept, să se aleagă deputați și senatori. Ei bine, D-lor, ce s'ar face, când spre exemplu toți membrii curței de apel din Iași s'ar alege reprezentanți în Corpurile Legiuitoare? Credeți că ministrul justiției ar sta cu brațele încrucișate? Negreșit că nu. D-sa ar trebui să pună pe acești D-ni judecători în pozițiunea să se rostescă între funcțiune și între mandat, și le ar dice: justițiabilii suferă, justițiabilii au drept la justiția țerei; sunteți dară datori a vă pronunța pentru care din ambele misiuni voiți să optați? Tot asemenea trebuie să urmeze și D. ministru instrucțiunii publice cu D-nii profesori.

Insă se obiectează: D. ministru justiției ar putea să o facă, pentru că judecătorii sunt amovibili, ăra profesorii sunt neamovibili! Și aci ăra este uă erore. Pentru că ori cine nu 'și face datoria nu mai rămâne neamovibil. Deosebirea este numai că D. ministru justiției în 24 de ore pôte înlocui pe acei magistrați, pe când D. ministru al instrucțiunii publice nu ar putea face acêsta, de cât prin concursul unor instanțe anume determinate de lege.

Apoi de ce se cred eii, și D-v. că numai între profesori se găsește capacitatea proprii de a se îmbrăca și cu alte ocupațiuni și cu alte mandate? Cum în corpurile magistraturii noastre, în numărul acei junime care s'a format și care necontent se formază în școlile superioare ale Franței și Germaniei, nu sunt și nu se pot găsi talente și ca-

pacității cari se pôtă a figura cu onore în Corpurile Legiuitoare? Nu sunt și acolo simțiminte românesce? Nu pot și ei aduce representațiunei noastre legislative lumini și cunoștințe serioase și folositoare? Ei bine! Vedem noi mulți magistrați, usând și abusând ca profesorii de dreptul constituțional? Nu cunosc nici unul dintre magistrații noștri, carele usând de dreptul dat lui prin Constituțiune, să 'și fi părăsit fotoliul de magistrat și să vină în parlamentul din București ca legislator! Cu atâta dar mai puțin, după opiniunea mea, ar trebui să uă facă acêsta profesorii de Universitate! Pentru că lor, Constituțiunea le dă un drept, un privilegiu, care nu 'l mai au nici măcar vechii boeri Români. Boerii au devenit simpli cetățeni; ei merg de votădă acolo unde 'i duc averea lor, când o au. Profesorii de Universitate, după ce votădă în colegiele unde 'i conduc averea lor, să uă inteligița, să uă calitatea lor de cetățeni, apoi mai votădă într'un colegiu special, într'un colegiu al lor propriu; și așa votând pentru a doua oră, 'și trăm în Senat un anume reprezentant, un special apărător al Universității! Dară că nu le adjuge profesorilor ca să aibă din sânul lor un anume reprezentant în Senat, nu le adjuge să aibă și un ministru din mijlocul lor. Prin urmare ar trebui să 'și dică: avem doi reprezentanți ai noștri, unul 'l avem în Senat și un altul 'l avem în guvern, cei alți dară să rămăna casa, să ne împlinim aci datoria de profesori, să desvoltăm trebuințele intelectuale ale junimei studioase, ale însuși viitorului țerei? Nu! Nu au făcut acêsta D-nii profesori; ci toți aceia ce au putut s'au aruncat în arena luptelor politice, ba chiar în arena a pasiunilor celor mai urăcioase.

S'a mai țin, onor. D-nii senatori, cum ei și în Germania și în Franța profesorii au drept și usedă de dreptul lor de a fi legislatori; că și acolo sunt profesori cari îndeplinesc mandatul de reprezentant al națiunii. Adevăr în privința dreptului; erore în privința faptului. Da! Legea există; dar d'asupra lezei există morala și conștiința datoriei (aplaude). Eii nu cunosc în parlamentul Germaniei de cât două profesori: cine sunt aceștia? Gneist și Vieirhoff, omenii a căroră activitate și inițiativă nu 'și găsește pereche. Afară de ei, pôte să mai fie două, trei și atât a tot; pentru că profesorii în Germania, precum am mai declarat-o,

înainte de toate sunt profesorii, și apoi sunt oamenii politici. Dar chiar așa să fie, admit ca toate Universitățile Germaniei și trimit în parlament profesorii cei mai eminenți. Însă se află România în condițiile Germaniei? Are România *pletorul* acela de știință și de inteligență pe care îl are Germania? Nu îl are.....

Am vădut săm mai bine ăis, am citit mai alaltă-erî că unul din profesorii ăicea: Ce? D'apoi Duruy, Villemain, Giuzot, Jules Simon, toți aceștia de și profesorii nu sunt și în Corpul Legislativ al Franciei? Apoi, D-lor, pôte unul din profesorii noștri să se pună alătura cu aceste ilustrațiuni ale inteligenței Francese? Pôte cine-va pretinde că în corpurile noastre parlamentare profesorii noștri aduc a suta parte din talentele și luminele acestor luceferi ai civilizațiunii moderne? Mă opresc aci cu comparațiunea !.....

Dar să lăsăm, D-lor, acele mari ilustrațiuni ale Franciei și ale Germaniei să lumineze lumea prin geniul și știința lor; noi să ne mărginim a cere ca profesorii noștri să lumineze măca: Universitatea pentru care țera Ți plătesce.

Așa dar, să fie bine înțeles; eu nu acuz pe ministrul instrucțiunii publice că a călcat legea; am ăis numai ca procesul Universității de Iași este pendinte înaintea Corpurilor Legiuitoare de 10 ani, și am ăis facă alt ceva, că mi pare rău că D. ministru Chițu, având înaintea sa precedentul D-lor Maiorescu și Tell se pune în dosul Constituțiunii, și nu culădă a se servi de ceea ce Ți dă legea spre a opri răul! Ei bine, cine trebuie să încurageze pe ministru, ca cu Constituțiunea și cu legea instrucțiunii publice în mână, să obțină ca acei profesori să și facă datoria? Cine? Înainte de toate, după opiniunea mea, Senatul; și pentru ce? Pentru ca în acest Senat sunt în mare parte urmașii acelor carei au înzestrat școlile cu averea lor proprie. (aplause). Aici sunt bărbații cari de două ori nu au lăsat pe miniștri, chiar cu cele mai bune intențiuni, ca să se atingă de drepturile profesorilor; și dar Senatul înainte de toți are dreptul să dică sus și tare: am apărut drepturile profesorilor; acum am obligațiunea imperioasă de a cere, de a ordona ca și ei să și facă datoria. (aprobări)

Pentru ultima oră, uă mai reped, D-lor senatori, nu am făcut și nu fac politică; cer

numai ca profesorii să stea la locul lor; nu fac cestiune de guvern; cer numai ca ministrul instrucțiunii publice să aplice măsurile ce legea prevede în contra acelor ce se abat de la îndatoririle lor. După ce se va vota asupra moțiunii mele, voi cerceta altă dată ce fac profesorii afară din Universitate; și cu ocasiunea interpelațiunii D-lui Apostoleanu, voi vorbi și despre cele ce privesc pe guvern. Astă-ăi însă nu vorbesc de cât de ceea ce profesorii fac și de ceea ce trebuie să facă în Universitate. Și D-lor senatori, atât de puțin am înțeles să fac politică militantă în această cestiune, că eu n'am despărțit pe amicii mei de adversarii mei în Universitatea de Iași; căci toți acei profesori cari sunt în cestiune, nu forméză un singur grup politic. D. Tzone nu știu până acum, să fie de aceleși opinii politice cu profesorii din Universitate cari aparțin fracțiunii așa ăisă liberă și independentă! D. Ștefan Șendrea m'a onorat de trei ori cu votul său în colegiul I de Roman! Acestea vi le dic, spre a vă dovedi că n'am pus pasiune, ci numai adevăr, ci numai interes pentru sorta Universității de Iași! Și fiți bine încredințați, D-lor miniștri și D-lor senatori, că ori cât s'ar dice, ori câte obiecțiuni mi sar face, eu am convicțiunea că sunt glasul acestui Senat, ba chiar al națiunii întregi în general și îndeosebi, sunt reprezentant serios al bătrânei Moldove, când cer ca în locul scaunului Domniei pe care l'a pus pe altarul patriei, (aplause) să Ți ridicăți scaunul științei! (aplause, aprobări) Etă ce cer eu, etă ce cere Moldova întregă, nici mai mult nici mai puțin; și dar rog pe D-ni miniștri să bine voescă a nu strămăta cestiunea, să bine-voescă a fi încredințați, cum că Senatul acesta, și eu în deosebi, n'am accentuat plângerea noastră în mod de a ne pune în luptă cu guvernul. Luptele noastre politice, le rezervăm și le vom face cu ori-ce altă cestiune, numai cu acesta nul! Eudîn început am voit să degădeți Universitatea de Iași de ori-ce caracter politic, dorind numai ca din desbaterile noastre, Universitatea să renască în puterea și în prestigiul său, precum renase *fenixul* din cenușa sa; și așa să devie ceea-ce ea trebuie să fie, focarul luminelor, centrul inteligenței, avan-garda Românișmului la hotarele României! Iată ce cred că țera întregă voesce! Și de aceea sunt sigur că

la votul Senatului, Moldova întrăgă și populațiunea din Iași în deosebire vor dice ca un singur om : *In fine am căpătat de la dreptatea Senatului ceea-ce reclamam de 12 ani în zadar, ceea-ce măi mult de cât ori când, este uă mare trebuință, nu numai locală dar rațională.* Onor. D. ministru măi bine engețând, cred că va ținea sēma de discuțiunile care au urmat de trei zile, în această încintă, și unde toți ne am rostit în același mod, adică că profesorii n'au numai drepturi dar au și datorii, și că Universitatea de Iași nu pōte să remăe în starea degradată de astă-zi.

D-lor senatori, eu fac parte din generațiunea care se duce, însă în locu'i se înalță uă altă generațiune, generațiune tēnără, care după ce 'și au făcut studiile reclamă acum și un drept : să ne urmeze în misiunea noastră și să o îndeplinescă. Esistă măi multe nuanțe în această generațiune, precum au fost și în generațiunea noastră; unul din aceste grupuri se distinge prin meritele membrilor săi, și a căria opiniuni trebuie să aibă aprobațiunea ministerului, fiind-că este coreligionar cu membrii susțitori ministerului, de 6re-ce are în capul său pe fostul ministru de justiție, pe onorabilul D. Eugenie Stătescu ; acest grup a constituit uă societate compusă de măi mulți tineri de sciință și de viitor : Uniunea Democratică. Ei bine, Uniunea Democratică, prin organul său, condamnă întocmăi ca și mine purtarea acelor profesori, ba măi mult de cât mine. N'am obiceiul a veni cu mărturia diarelor; dar *Uniunea Democratică* reprezintă în mare parte generațiunea liberală viitor ; iată ce acest diar dice :

„Tot cetățēnul și măi ales profesorul, are dreptul de a aspira de a deveni reprezentant al națiunei, membru al guvernului, ambasador, magistrat, etc. ... Dără ori-ce sarcină publică conține uă sumă de obligațiuni, pe care, cine primesce acea sarcină trebuie să le îndeplinescă, sub clausă de a fi declarat nedemn în cazul contrariu.

„Acesta este un principiu de morală, pe care nimeni nu l pōte contesta și care nu suferă de cât excepțiunea unei forte amăgiri fără de care liberul arbitru nu pōte lucra.

„Deputatul trebuie să 'și împlinescă în datoriile, sarcinile sale. Dacă nu 'și în-

„deplinesce, devine nedemn în facia moralei și chiar legea pozitivă în unele cazuri 'i ridică sarcina de deputat.

„Tot așa este și magistratu, și ministru, și profesoru“.

În alte țeri, o spun cu durere, n'ar fi fost trebuință de un vot al unui Corp Legiuitor; numai această discuțiune în Senat ar fi fost de ajuns să facă pe acei D-ni profesori, ca de a doua-zi să se întorcă pe băncile Universității de Iași !

Însă la noi se vede, că epidermul este măi gros; și de aceea vedem fără rezultat voturile noastre, și nepăsarea fără margine a acelor profesori. Iată pentru ce voesc ca Senatul uă-dată să se afirme în mod energetic, ca prin această să dea ministrului dreptul, să 'i se impue datoria de a aplica legea fără măi multă străgănare. Mergă dar uă-dată D-nii profesori de la Iași d'inaintea parilor lor de la București ! Și dacă profesorii de aici, ceea-ce nu cred; vor dice că bine fac profesorii din Iași, că nu 'și îndeplinesc misiunea, ei bine atunci vom avisa ! Dără această eu nu cred, în favōrea acestor convicțiuni am de gaj purtarea corectă a acelor profesori cari ilustră facultățile din Bucuresci, cari neobosit conduc Universitatea din Bucuresci pe calea de progres, pe când din nenorocire sora ei din Iași cade din ce în ce măi mult în decadentă.

Sfârșesc, D-lor senatori, rugând pe minister măcar astă-zi, să nu vadă în moțiunea mea că este uă luptă de partite, un act de opozițiune contra ministerului, ci simplu și curat expresiunea unei trebuințe obstesce simțită, cererea de îndreptare a unui rău constat, recunoscut chiar de D. ministru Chițu, și acesta alături cu mine, alături cu țera întrăgă, și care prin urmare trebuie cu uă oră măi înainte. Îndreptat și stēpit. Și încheind, declar sus și tare că moțiunea mea nu este un blam dat guvernului, ci este blamul țerei dat profesorilor de la Universitatea de la Iași, cari nu 'și îndeplinesc sacrele lor datorii. (Aplause).

(Se procede la vot; Președintele declară că Senatul a adoptat moțiunea de blam contra profesorilor Universității de Iași, cu uă majoritate de bile albe.... contra.... bile negre.)

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
UNIVERSITATII
DE IASI